

tre. Non putatis misericordem, qui quem damnauit, fratri puniendum dedit. Centurio Luculli Mithridatem non potuit occidere. Mithridatem Diij boni, q̄ nō dubiū parricidam. Gaude pater, neuter ex filijs tuis parricidium fecit. Narra patri, quomodo te di miserit. Sic dimissus nocēs est iste, sed mihi frater est iste. Natura iura sacra sūt, etiā apud pyratas. Dixisset, inquit, te nō posse, ita tu nesciebas. Non licuit, non potui, non debui.

Pars altera contra filium.

NEga hunc parricidam fuisse, quem uere scis esse pyratam. Dimisit me in patrocinium suum, ut quia non occiderat, uideret nec ante uoluisse. Quis porro me uno miserior? Vitam parricidæ debeo.

Extra controuersiam.

Magna rhetorum bonorum manus in hanc partē trāsijt, ut aliquid dici debuerit in noueram. Fuerunt & illi, qui nō quidem palam dicerent, sed per suspitionem & figuras, quod Pasiēnus non probabat, asserens minus tolerabile & uerecundum infamare noueram, q̄ accusare. Quidam principia in sua potestate tantum habuerunt. Post ablati sunt in impetum. Excusatiū autem est, in malū colorem incidere, q̄ transire. Hispanius duro colore usus est. Hic se tanq̄ grauius elegisse dixit supplicij genus, qui color prudentibus displicuit. Quam enim habebat absolutio nis spem, si nec paruī, nec pepercit.

Declamatio secunda de Popilio, qui Ciceronem interfecit.

DE moribus fit actio. Popilium parricidij reum Cicerō defēdit. Absolutus est. Proscriptum Ciceronem ab Antonio missus occidit, caput Antonio tulit. Accusatur de moribus.

Prima pars contra Popilium pro accusatore.

Occidit Ciceronem Popilius. Iam ne creditis ab isto occisum patrem? Occisus Ciceronem debuit incipere a patre. Antonius, inquit, iussit. Non te pudet Popili. Imperator tuus te creditit posse parricidium facere. Abscidit caput, amputauit manū. Minus in illo crimē est, quod Ciceronem occidit. Proh iam Diij boni occisum Ciceronem malos mores uoco, hoc unum feliciter, quod ante occidisti patrem, q̄ Ciceronem. Facilius Cicerō pro parricida iudicem mouit, q̄ pro se clientem. Ad uos hoc patroni spectat exemplum. Nullo magis odit Popilius, q̄ quibus plurimum debet. Abscidite ceruices. Parce iam Popili. Nihil tibi, nisi occidendum mandauit Antonius. Pudeat te Popili. Accusator tuus uiuit. Non credidisset facturum Antonius Popilium, nisi parricidū fecisse meminisset. Diij manes Pollij lenis occisi, & inultra patris umbræ, te Cicerō persequuntur. Ut quem negasti, sentias parricidam. Nō haurit Minturnensis palus exulem Marium. Cimber etiam in capto uidit imperantem. Cn. Pompeius terrarum marisq̄ dominator, libenter se Hortensij clientem professus est. Et Hortensius bona Pompeij, non Pompeium defenderat. Ita tu Popili si Antonius iussisset, & patrem occidisses.

Pars altera pro defensione Popilij.

Silla tempora in crimen uocas, dicis non de hominis, sed de reipublicæ moribus. Miraris, si eo tempore necesse fuit Popilium occidere, quo Ciceronem mori? Ciceronis proscriptio fuit occidi, mea occidere, iussit imperator, iussit uictor. Ego illi negare quicq̄ possem, cui nihil negare poterat reipublica?

Extra controuersiam.

Popilium pauci ex historicis tradiderunt interfectorem Ciceronis, & hi quosq̄ non parricidij reum, & a Cicerone defensum, sed in priuato iudicio.

Declamatio tertia de ter abdicato uenenum tenente.

Ter abdicatus, ter absolutus, comprehensus est in secreta domus parte a patre, medicamentum tenens. Interrogatus a patre quid esset. Venenum, inquit, & se uelle mori, & effudit. Accusatur parricidij.

Prima pars pro filio ne abdicetur.

Dic quid

Dic quid cōmiserim, certe nec secreta fallunt. Ut interuenit pater, in has cogitationes abij. Quisq̄ ne tam infelix fuit, quisq̄ ne me magis odit q̄ ego? Misere ri mei corpi. Ter causam dixi. Accessi ad hac supplicia. Venenū bibam. Sed non hoc tibi satis est. Venenū habuit Mithridates, habuit Demosthenes.

Pars altera pro patre contra filium.

Cum se uelle mori dicat, tum uitam rogat. Teneo parricidam, & in mortem suā paratum. Quantum est quod negas, cum tātum sit quod fateris. Venenū quæ sisti, uenenum emisti, uenenum intulisti in eam domum, in qua habebas inimicum patrem. Indica quis uendiderit, dicetur illi. Tu uendebas cuiq̄ uenenū, cuius sciebas abdicacionem? Cui daturus erat, quaritis? Cui uenenum paruī, non bibit. Quod ergo negat, parricidium est, quod cōfiteretur, ueneficium. Mihi, inquit, paruī. Non bibit. Ne quis dubitet, an alium possit occidere. Tam inuisum tibi fuisse patrem dico, ut occidere uolueris, tam inuisum ipse cōfiteris, ut mori uolueris.

Extra controuersiam.

Coniectura duplex a persona, una an paruauerit sibi, an patri. Liberium mimū Diuus Julius ludis suis produxit. Deinde equestri ordini reddidit, quem cū iussisset ire sessum, omnes equites ita se coartauerunt, ut uenientem non reciperent. Multos tum in senatum legerat Cæsar, & ut explet exhaustum cuiuslibet bello ordinem, & ut his qui de partibus bene meruerant, gratiam referret. Cicerō in utrūq̄ iocatus, mandauit Liberio transeuntī. Recepissent te nisi anguste federem. Liberius ad Ciceronem remisit. Atqui soles duabus sellis sedere. Quod Cicerō male audiebat, tanq̄ nec Pompeio certus amicus, nec Cæsari, sed utriusq̄ adulator.

Liberij in Cicerone scōma festiuissimum

Declamatio quarta de matre caeca filium retinente.

Liberi parentes alant, aut uinciantur. Quidam habens uxorem & filium peregre profectus, in pyratas incidit, scripsit utriq̄ de redemptione. Vxor flendo caeca facta est. Filium euntem ad redemptionem, alimenta poscit. Non remanentē, alligare uult.

Prima pars pro matre contra filium.

Nauigaturus uxori filium reliquit, nec dum caeca erat. Non est, quod mulieris affectum lege aestimetis, quia minatur, omnia fecit, ne filius alligetur. Quoties est cōmunis potestas duobus, eius sit tota, qui praesens est.

Pars altera pro filio contra matrem.

Vnis uinculis duos alligat. Vincta mater catenas denūciat uictori. Ad pyratas eundem est. Filius familiae nulli seruire possum, nisi patri. Petis alimenta ab eo, quem pater peregre mittit. Primæ partes sunt patris. Secūda matris. Ille peregre est. Tu domi. Ille captiuus, Tu libera. Ille inter pyratas, Tu inter ciues. Ille alligatus. Tu soluta. At tu caeca es. Infelicio ille, qui uidit catenas suas, & cædes, & uulnera, & cruces eorum qui non redimuntur. At periculosum est, inquit. Quam multi pro patribus nihil periculosum putauerunt. Non, inquit, uindictam, sed misericordiam quaerit. Ita quisq̄ exigit pietatem, ut impediatur.

Extra controuersiam.

Calius qui diu cum Cicerone, iniquissimam litem de eloquētia principatu habuit, usq̄ eo concitatus actor fuit, ut in mediā oratione eius exclamaret Vatinus reus. Rogo uos iudices, num si iste disertus est, ego damnandus sum?

Declamatio quinta de procuratore & priuigno.

Quidam mortua uxore ex qua priuignum habebat, duxit aliam. Sustulit ex ea filium. Habebat procuratorem speciosissimum, cum sepe iurgarent nouerca & priuignus, iussit a se migrare. Ille trans parietem habitationem cōduxit. Rumor erat de adulterio procuratoris & uxoris. Quodam tempore in cubili suo pater occisus est. Inuentus, uxor uulnerata, cōmunis paries perfossus. Placuit propinquis quaeri a filio quinquēni, qui una dormierat, quem percussorē agnosceret. Ille procuratorem digito monstraui. Et filius procuratorem accusat cædis. Ille eum paricidij.

S Pars

Pars altera p. curatore contra priuignum.

O Magna in contrarium perueritas populi. Inuentus est qui patrem possit occidere, non possit nouerā. Ostende illud nō uulnus, sed argumentū. Ostende uulnus percussor. Ille quā timuit ne occideret, Tam leuiter uulnerauit, illa dextera, cui nec paries obstabat nec pater.

Extra controuersiam.

n Ihil est puero teste certius. Nam ad annos eos puenit, ut intelligat, & nō ad eos, quibus fingat. Vinicius uir exactissimi ingenij, nec dicere ineptias, nec ferre poterat.

Tyrannus permisit seruis dominas suas rapere. Profugerūt principes ciuitatis, & simul qui habebat filium & filiam, cum omnes serui dominas uitiasent. Seruus eius uirginem seruaui, occiso tyranno. Reuerſi sunt principes. In cruce seruos sustulerunt. Ille manumisso filiā collocauit. Reus est a filio dementia.

Prima pars pro filio contra patrem.

Haberemus solatium si has nuptias fecisset tyrannus, nō pater. Sanum putatis esse, qui imitari maluit tyrannū, q̄ seruum? Simile se fecit tyranno. Filiā rapit liber cum cruciarijs, plus pmisit seruo dominus, q̄ tyrannus. Quisquis has nuptias fecit, uel tyrannus, uel infans est. Egregius gener, cui nihil est gloriosius, q̄ quod inter cruciarios nō est. Virginitatē sub patre perdidit, quam sub tyranno seruaui. Ita ne dignus nuptijs filia, qui indignus est cruce? Melius est conditio uitiatarū, quā uirginis. Illis contingit mutare nuptias. Propitius pater ita collocauit filiā suam, sicut tyrannus iratus alienas, cum sanus esset pater, ne uideret has nuptias fugit. Miserrima soror, sub tyranno patrē desiderabas, sub patre tyrannū desideras. Num est illi premium spectare omnium cruces? dominā non stuprauit. Auge beneficia. Nec dominū occidit, nec uenenū dedit. Non est beneficij scelere abstinere. Alia quod in tyrānide passa sunt hęc in libertate. Ceterae absentibus suis, hęc presentibus. In alijs uocaf stuprum, in hac matrimonij. Timuit ille supplicium. Sciuit rem publicam liberandam. Daturus esse pœnas, qui contaminassent, & aduentare tempus tyrannidi ultimum uidit. Conuenite serui uuli, conuenite libertini, empta cognatio.

Pars altera pro patre contra filium.

Si quis tyranno indicasset, solus in cruce pendisset, licet cui uolo filiam collocare. Marcus Cato coloni sui filiam duxit uxorem. Filia non mariti petulantia, non uerborum contumeliam timet, non pellicem, nō repudium. Neminem natura fecit liberum, Neminem seruum. Imposuit fortuna nomina hęc singulis, Nuper & nos serui fuimus. Seruus rex fuit.

Declamatio septima quæ est de imperatore crucifixo.

Pater & filius imperiū petebant. Prælatus est filius. Comisso prælio captus est. Missi sunt quadraginta legati ad imperatorem redimendum. Occurrit euntibus pater, dixit sero attulisse aurum, filium crucifixum esse. Illi peruenierunt, quibus imperator ex cruce dixit. Cauete proditionē. Reus fit pater proditoris.

Prima pars pro imperatore contra patrem.

Imperator supplicium tulit. Proditor precium, tristiores istum uidimus, cum filius imperator pronunciatuſ est, quam cum captus. Quemadmodum reditus tutus serui nō est, solus cum auro, cum etiam imperatores capiantur? Plus accepit auri, q̄ quod posset abscondi. Nolite mirari, & imperatorem & filium uendiderat. Cauete proditorem. Iam comitijs cauius. Abstulissent tibi aurum hostes, si non dedissent. Cauete proditionem. Indicium fuit filij morientis breue & uerecundum. Cur dimissus es? Si nihil aliud, & ducem genuisti, & dux esse uoluisti. Candidatus processit contra patrem. Iam tunc nobis uerecunde indicauit filius, cum rem publicam tibi credere noluit. Legati nostri aurum ferebant, pater afferebat. Non immobilis diriguisti. Non & illic quasi, & ipse affixus haesisti. Quid tam cito credis? Adhuc uiuit, & loquitur. Voce proditionem indicauit, silentio proditorem. Expecta dum mittantur legati. Optimus imperator curare rem publicam, nec in cruce quidem desijt, ubi dixit. Cauete proditionem. Non potuit loqui

tuit loqui filius patrem proditorem. Expecta dum mittantur legati, dicis affectus meus non sustinet moram. Ergo si redimere non potes uiuum, redime mortuum saltem. Nunq̄ tam durus hostis fuit, ut paternis lachrymis non fleteretur. Cauete proditionem, id est caure, ne quis in scijſiſ custodiſ excat de ciuitate, ne quis ignorate republica ad hostes perueniat, ne quis ex hostilibus castris grauis auro reuertatur. Indicio nihil deest. De proditione nobis indicat imperator, de proditore legati, Sublata quaestio. Quæritis quid dixit. Videte cum nihil dixerit, dixit.

Pars altera pro patre contra filium.

In comitijs filio meo celsi, decretum non expectaui. Sed amens & attonitus proſtinus cucurri. Ad summa festinaui. Nec occurri. Sciebam hostes, paternis lachrymis saepe fleſti.

Extra controuersiam.

Latro non curauit dicere nullam esse factam proditionem, sed se proditorem non esse. Suspectus est, inquit, iudici, qui plus q̄ se defendit. Cestius posita sua foria in qua deliberat Alexander, an Oceanum nauiger, cum exaudita uox esset, quousq̄ inuicte. Describenti discipulo late Alexandri uictorias, gentesq̄ perdomitas addenti, quousq̄ post ista, exclamauit, & tu quousq̄.

Declamatio octaua de mutatione opinionis raptore conuicto.

Rapta raptoris mortem, aut indotatas nuptias optet. Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem se negauit. Conuictus est. Illa mortem petijt. Raptor contradicit.

Prima pars contra raptam

Raptare tibi nō amplius q̄ semel licuit. Proponite supplicij faciem. Hoc semel licere nimium est. In hac perturbationem perductus sum, ut ignorarem quid fecissem. Grauius punior, cum me peccasse pudet, q̄ cum peccaui. Optauit nuptias. Nec adhuc sciebat, q̄ uerecundum maritum esset habitura. Raptorem dimisisti. Virum occides. Minus est quod uitiaui, q̄ quod negaui. Ergo nos iniuriam periculolosius negauimus, q̄ fecimus. Quadam nocte, quid dicam? Nō negare iam pudet. Nox, uinum, error, quid traheris puella? Iam non negat. Iudex dat tabellam. Reuocare sententiam quam tulit non potest. Quætor non mutat pronunciationem. Nihil tam ciuile, tam utile, q̄ breuem potestatem esse, quæ magna est. Si mortem optaueris, hodie facies quod nunq̄ factum est, ut utruq̄ optaueris.

Pars altera pro rapta contra raptorem.

Idegit priori iudicio, ne quæ omnino pœnam stupri penderet. Hic id egit, ut ipse optet. Utinam non liberaret illū metu, quod mouit iudices clementia sui. Est quædam proxima innocentia uerecundia, præbere se legibus. Lex non adiicit quoties optet, sed ex quibus. Aut hoc, inquit, aut id ne adiicit nō amplius quæ semel.

Libri septimi declamationum finis.

Ciuile est & utile, magnā potestatem esse breuem.

LVCII ANNEI SENECAE DECLAMATIONVM

LIBER OCTAUIVS.

DECLAMATIO PRIMA de orbata, quæ sibi præfissa laqueo sacrilegiū cōfessa est.

Magistratus de cōfessa sumat supplicium. Ammissio quædam uiro cū duobus liberis, laqueo se suspendit. Incidit ei laqueum tertius filius. Cum sacrilegio factio, quareretur sacrilegus, illa dixit magistratui se fecisse sacrilegium. Vult magistratus tanquā de cōfessa fumere supplicium. Filius contradicit.

Prima pars pro filio contra magistratum.

Facio indicium in foro, quod domi feci. Matrem mori prohibes. Quomodo, inquit, fecisti? quo loco quæ sustuleras condidisti. Hærebat, nec quicq̄ sacrilegij nisi pœnam nouerat. Amisisti duobus filijs, sacrilega sibi uidebatur, quod uiuebat. Non obfuturus ueni, sed seruaturus. Alij pro reis rogant, ego rogabo ream. Nullum ac-

S 2 cufator

cafator nisi in subsellijs meis habet testē. Non est confessio, ubi eam accusator eruit. Negat rea. Tortor expressit. Fertur quaedam uiso contra spem filio expirasse. Si ad mortē agit matres magnū gaudium, quid magnus dolor? Mater habes nō mediocre solacium. Vides aliquid & deos perdere. Magis deos miseri, q̄ beati colunt. Non fecit sacrilegiū mulier, nō fecit anus, nō fecit orbata, nō fecit quæ custodit, nō fecit quæ confitetur. Iratis, inquit, dijs sacrilegiū potui cōmittere. Frangitur calamitosus animus, & ipsa se infelicitas damnat, & hoc conditio humana uel pessimū habet, quod fortuna quos miseros fecit, & supstitiosos facit. Diligentius dii coluntur irati. Quid ergo fecit? Vnde scire possum qui matrē custodios? Ago causam legum, ne carnificē, quem sacrilegis minant, calamitosus adhibeant, deos ita coluit, ut quæ tam pro multis timeret. Confessio cōscientiæ uox est. Confessio coacti, & quæ fecit agnoscentis, uerbum est.

Pars altera pro magistratu contra filium.

Omnium uox erat, sacrilegiū latere nō poterit. Quisquis est, nō ipse bonū exitum faciet, non quisq̄ suorum. Et si nemo fuerit accusator, ipse narrabit. Concitata processit, uelut dijs ipsis p̄sequentibus. Feci inquit, Supplicii de ea, uel nunc exigamus homines, de qua olim dii exigere ceperunt. Violatorū numinū maiestate compulsa est, ut mori etiā uellet & deberet, & nō posset. Incisus est ei laqueus. Tu putabas sacrilegam secreto mori posse. Omnia fecit, ut taceret, quæ ne confiteretur, etiā mori uoluit. Si crimen quaeritis, sacrilegiū factum est. Si sacrilegiū fatetur, facti causam quaeritis, si priuilegiū amitteret liberos, auara, si postq̄ amiserat, irata.

Declamatio secunda de Phidiam truncato manibus.

Sacrilego manus præcidant. Elij ab atheniensibus Phidiam acceperunt, ut is Iouem Olympiū faceret, pacto interposito, ut aut Phidiam, aut centū talenta redderent. Ioue perfecto Elij Phidiam aurum rapuisse dixerunt, & manus tanq̄ sacrilego præcidunt, truncatum Atheniensibus reddunt. Petunt Atheniensēs centū talenta. Contradicitur.

Prima pars pro Atheniensibus.

Iam Phidiam cōmodare non possumus. Tunc demum illa maiestas exprimi potest, cum animus opera prospexit, Manus duxit ante sibi, quā operi. Iouem fecit. Sacrilegi uos estis, qui præcidistis consecratas manus. Primum sanguinem sui artificis uidit deus. Testor Iouem, iam proprium Phidiam deum. Ars alios in miseria sustinet, Te fecit miserū. Paciscendum Phidiam manus fecerant. Sine eo Phidiam nos recepturos speratis, sine quo uos accepturi non fuistis? Cōmodauimus qui posset facere deos, recepimus qui ne adorare quidem possit. Non pudet uos Iouem debere sacrilegio? Super est homo, sed artifex perijt. Penam nobis Phidiam, non Phidiam redditis. Manus quæ deos solebant facere, nunc nec homines quidem rogare possunt. Talem fecit Iouem, ut hoc eius opus Elij ultimum esse uellent. Manus commodauimus. Manus reposcimus. Elius testis est, Elius accusator, Elius iudex. Atheniensis tantum reus. Inuoco deos, & illos quos fecit Phidias, & illos quos facere potuit. Recepimus Phidiam. Cōfiteor, si possumus commodare.

Pars altera pro Elijs.

Habuimus aurum olim sacrum. Habuimus ebur. Sacra materia, artificem quæ suuimus. Disposueramus quidem, ut alijs templis quoq̄ simulachra Phidias faceret. Sed non tam necesse erat ornare deos, quam uindicare.

Declamatio tertia de iuvene retinente diuitem uxorem fratris, suspitione adulterij.

Dorum iuuenum pater unī uxore dedit, quo peregre profecto, infamari cepit focer in nurum. Maritus reuersus duxit ancillam uxoris, & torisit. Illa in tormentis perijt. Maritus incertus quid quaesierit, laqueo se suspendit. Imperat alteri filio pater, ut eandem ducat. Nolentem abdicat.

Prima pars pro filio contra patrem.

DVc, inquit, fratris uxorem, si hoc fieri potest. Adulterium frater inuenit. Hæc est mihi causa abdicationis, quæ fratri mortis fuit. Duc, inquit, fratris uxorem.

Tentari

Tentari me si qua est fides credidi. Mulier si nubere iugenti potes, facis, ut omnia de te credantur. Cogor eā ducere, quæ mihi causa abdicationis est, populo rumoris, uiro mortis. Legi iam uxorem, quæ, si peregrinatio inciderit, mecum peregrinari uelit, quæ si uiro aliquid acciderit, alteri nubere nolit. Qui audiunt me abdicari, putant fratrem aliquid suspicatum de me.

Pars altera pro patre contra filium.

OBicisti mihi ultimum nefas, & quod q̄ tantū est suspicatus, noluit uiuere. Impulsu tuo frater torisit ancillam, & quia nihil reperit, falsas suspitiones morte piauit.

Declamatio quarta de homicida insepulto.

Homicida insepultus abijciatur. Quidam se occidit. Petitur ut insepultus abijciatur. Contradicitur.

Prima pars pro homicida sepeliendo.

Afferre sibi coactus est manus assiduis malis. Summam infelicitatum suarū in hoc remouit, quod existimabat licere misero mori. Infelicissime adolescens, cū te & sepultura prohiberi uideo. Desino mirari quod perijisti. Tales inimicos habes, ut etiam mortuum persequantur. Facilius miserum quā sceleratū fortuna uincit. Sumpsisti hoc ferrum Cato, & q̄ inuidiosum, quod Cato nec occideris. Non perdideras sepulturā, nisi in morte reperisses. Quid est miserius in uita, q̄ uelle mori? Quid in morte, q̄ sepeliri nō posse? Quis miretur eum mori uoluisse, quem fugientem quoq̄ fortuna persequitur? Omnibus natura sepulturam dedit. Naufragorum idem fluctus qui expulit, sustulit corpora crucibus, in sepulturam suam deliunt. Eos qui uiuuntur pena funerat, irascere interfectori, sed misere interfecit. Homicida, inquit, est qui se occidit. Huic irasceris? Pro quo irasceris? Nō aliud Scauola Mutio cognome dedit, q̄ quod a Persenna libertatem, manus suæ uisione, defendit, nec aliud q̄ utilitas sui. Non aliud Codrus cæteris imperatoribus dedit exemplum, q̄ quod positus imperatoris insignibus, ad mortem cucurrit. Nec ullo maior fuit dux, q̄ quod se ducem non esse mentitus est. Non postulo, ut gloriosum sit, sed ut tutum sit mori. Non magis crudeles sunt, qui uolentes uiuere occidunt, q̄ qui mori uolentes non sinunt. Curtius deijciendo se in precipitem lacum, fatū sepultura miscuit. Celebretur Cato, huic miserissimo, quod aliquid non ignaue de spiritu suo statuit, tantum impune sit. Etiam uulnera infelicis scrutantur in crimen. Aestimate an uiuere licuerit, cui nec mori quidem licuit.

Pars altera contra homicidam sepeliendum.

Facinus indignum, si inueniantur manus quæ sepeliant eum, quem occiderunt suæ. Sumpsit gladium. Video arduos oculos. In quem nescio. Scelus cogitat. Nescio cuius criminis sibi conscius confugit ad mortem. Cuius inter scelera etiā hoc est, quod damnari non potest. Contra hos inuētum est, ut aliquid post mortem timerent. Nihil non auarus fuit, qui se potuit occidere.

Declamatio quinta de patre repentente filium quem prius expulerat.

Abdicauit filium quidam. Ille tacuit. Fortiter fecit. Petit pro præmio ad patrem reditum. Pater contradicit. Pater postea fortiter fecit. Petit ad se filij reditum; Filius contradicit.

Prima pars contra filium.

Ego fortior sum, post tuam pugnam pugnaui, post meam uicimus. Reuertere, dignam domum te feci. Isti oculi mei sunt. Ista manus mea sunt. Ista contumacia mea est. Si mereor præmium, patri date. Si non mereor, isti suum reddite. Ego, inquit, eadem lege præmium non accepi. Hoc est unde abdicatus es. Cū putas nihil inter te & patrem interesse, post similia opera, si tantum commilito esses, me patrem adoptare debueras. Admoneo te iuuenis. Hoc præmium qui recusauerat, petit. Timeo, inquit, ne me iterum abdicet. Commissurum me putas, ut iterum rogem. Bello grauiore pugnaui, quo necesse fuit etiam senibus militare, quo fortes esse non potuerūt etiam qui priore bello fuerant. Ille annos suos exercuit. Ego uici meos. Tu uicisti bellū. Ego sustuli. Quanta exhortatio iuuenum, sui senex fortis. Vtriq̄ nostrū præmium red/

dite. Militauit senex, Militauit exanguis, Militauit qui iam uicarium dederam. Vterque nostrum cum rogatur, fastidit, cum relinquitur, rogat. Quid nos suspicari cogis, quod non uis in paternam domum uenire? Turpe erat uirum fortem, nisi a patre coacto, non recipi.

Pars altera pro filio contra patrem.

Quid me captiuum ex libero cupis? Quid ignominia subiicis uirum fortem? Quid efficis, ut possis abdicari? Meus, inquit, es filius. Quid opus est pro mio, si tuus sum?

Declamatio sexta de filia pauperis post partum naufragium a diuite uitiata.

Vitiata uitiatoris aut mortem, aut indotatas nuptias optet. Diues pauperem de nuptiis filiae interpellauit tertio. Ter pauper negauit. Profectus cum filia, naufragio expulsus est in diuitis fundum. Appellauit illum diues de nuptiis filiae. Pauper tacuit, & fleuit. Diues nuptias fecit. Redierunt in urbem. Vult pauper educere puellam ad magistratus. Diues contradicit.

Prima pars pro paupere contra diuitem.

Educatur ad magistratus puella, quid times? Certe uxor tua est. Queri nec de morte poteris, si hanc puella maluerit. Nemo unquam raptor serius perijt. Ut lituus agnouit naufragus in altu nataui. Quid times, si exorasti? Accessit ad me primum, filiam tuam ducere uolo, inquit. Non fleui, Tunc enim licuit negare. Nuptias filiae, tanquam naufragium meum fleui. Naufragus plus de littore queror. Inter naufragium & nuptias, nec una quidem nox interfuit. Differat nuptias, dum flere solet sinat. Putauit me iam filiam commisisse sibi hic, cum nec dum se committat uxori. Lachrymis inter uerba manantibus uenio, talis & in nuptiis filiae fui. Si rapta es, cur optio nem recusas? Si uxor es, cur times? Loquor, ubi primum licet, procul a conspectu reliquam patriam, nondum tamen possessionem diuitis praeterieram. Subito fluctibus inhorruit mare, ac discordes in perniciem nostram flauere uenti. Demissa est nox caelo, & tantum fulminibus dies reddidit. Inter terram & caelum dubij pependimus. Adhuc tamen bene iudices nauigauimus. Naufragium maius restat in littore. Erat in summis montium ardua diuitis spelunca. Illic iste naufragiorum reliquias computabat, illic uetrigal infelix, & quantum sibi iratum redderet mare. Interrogor de nuptiis filiae, cum ad huc pulsaret aures meas fluctus. Feci quod debui, & captus & naufragus. Inimico stuprum lachrymis negauit. Delicatus diues. Qui etiam inter naufragia amare potest, matrimonij celebritatem remoti angulo ruris abscondit. Ibi fecit nuptias, quo nemo nisi naufragus uenit. Lachryma est indicium inoptatae rei. Lachrymae pignora sunt nolitium, & repugnantis animi uultus in dex. Nemo unquam quod cupit desit. Lachrymae coacti doloris inter praecordia & intolerabilis silentij eruptio. Sicut ille qui super cinerem desit patrimonium, odit incendium. Sic qui naufragium desit, maria detestatur. Fletus humanarum necessitatum uerecunda execratio est. Tua nunc sunt partes puella. Discedo. Et quod prius feci, taceo. Si nupta es, habes, quod optes, si uitiata, quod imperes.

Pars altera pro diuite contra pauperem.

Naufragium duo sacratissima inter homines acceperunt, hospitium & affinitas. Alterum praestiti, Alterum & rogauit. Oblatas conciliante fortuna nuptias, quod erat amantis sepius rogauit, quod festinantis, non distuli. Quid hic raptoris est, nisi quod indotatam duxi? Errat socer, qui putat mihi cariorem futuram puellam, si me potuerit occidere. Quid mihi superest? preces mea quas toties adhibui, an istius lachrymae quas mouit? Nihil mihi inimicus obijcere potest praeter matrimonij Magnus est amor qui ex misericordia uenit. Fundebamus lachrymas, ex poenitentia distidij prioris. Nec plura, aut me proloqui, aut istum respondere passus sunt mentes gaudij occupatae. Nulla integritas tantum, etiam sibi explorata, confidit, ut causam uelit dicere. Si interrogaueris filiam, partem legis amputaturus es, si non interrogaueris, legem.

Alii, inuitus

legem. Si genero uitam daturus esset, etiam innocetiam reliquisset. Quaritis quid dum flet, faceret? Non negauit, & solebat negare. Si nollet, mortem optaturus est. Non enim potest eas partes legis desiderare, quas non habet.

Libri octauum Declamationum finis.

LVCII ANNEI SENECAE DECLAMATIONVM

LIBER NONVS.

DECLAMATIO PRIMA. De Cimone a Galia redempto.

DVLTERVM cum adultera qui deprehenderit, dum utrumque corpus interficiat, sine fraude sit. Ingrati sit actio. Milciades peculatus damnatus, in carcere alligatus, decessit. Cimon filius eius, ut eum lepeleret, uicarium se pro patris corpore dedit. Galias fordide diues natus, redemit eum a Re publica, & pecuniam soluit, etque filiam collocauit. Ille deprehensam in adulterio, deprecante patre, occidit uxorem, Ingrati reus est.

Prima pars pro Cimone.

Adulterium mihi carcer est. Ferrum mihi a lege traditum, ad uindictam pudicitiae proficiam. Perdidisti pecuniam Galia, si soluisti tales manus. Non potest generosus animus contumeliam pati. Hoc interest, inter fortunam patris & filij. Illius calamitatum exitus fuit carcer, meaurum initium. Vnius Milciadis census inuentus est. Cimon filius ademptus. Cimon redemptoris infelicitas est. Reddam beneficium, cum tam honestum desideraueris, qua dedisti. Ego adulteros dimittam? Quid aliud facerem, si adhuc alligatas manus haberem? Quid tu poenam putas pro Milciade alligari? Magnum uterque beneficium, dum damus, recipimus. Ego, quod Milciadem redemi, tu quod Cimonem. Turpissimum duxi ab eodem dimitti, & adulteros & Cimonem. Ego sum qui referre gratiam, ne mortuis quidem desino. Ita mihi ueros habere liberos contingat, quod quantum sit Milciades expertus est. Dignum erat Galiam talem genuisse, qualem redemit. Dic nunc exemi te ego carcere, cui respondeam. Ego me carceri tradidi. Nunquam fiet, ut melius actum putem, quod Galia redemptus sum, quam quod pro Milciade alligatus. Ego me a te redemptum putabam. Emisti me filiae tuae. Galia filiam duxi. Hanc tibi pater, dum ingratus esse nolo, iniuriam feci. Non possum ob id damnari, quod lege factum est. Beneficium est, quod totum eius causa praestatur, in quem confertur. Vbi aliquis ex eo quid sperat, aut impetrat, non beneficium sed consilium est. Summo te decore liberaui inuitus. Redemisti me, & tu non rogantem, Huic uirgini, Omnes & quicumque uitiatas filias uel clauerunt, uel occiderunt.

Pars altera pro Galia.

Duo beneficia dedi, & redemi, & egenti filiam collocaui. Obijcio tibi, quod uxorem passus adulteram fieri, quod non custodisti, quod moratus es, dum superueniret pater, spectator suae calamitatis. Ego non expectaueram, donec rogarer. Molesto ferabas socerum dici Galiam. Mores puellae non tantum passus es in uitia labi, sed ipse impulsisti, naactus occasionem non obmisisti.

Extra controuersiam.

Hic color, & Galioni, & Latroni, & Montano placuit, ut nihil in Galiam diceretur contumeliose, in redemptorem, in socerum infelicem. Multas quaestiones rhetorici & poetae romani a graecis dictas non furripiunt, sed & puocauerunt. Thucydidis sententia est. Salustius. Res secundae mirae sunt initijs obtentui, cum sit praecipua in Thucydide uirtus breuitas. Hac eum Salustius uicit, & suis

S 4 cum claustris

† Haec usque in finem non erat in exemplari & uidentur alij unde huc traxerunt. † graeca desunt

cū claustris cecidit. Nam in sententiā græca breui quæ saluo sensu detrahas deme. Con-
stabit etiam si non æque tam integer. At ex Salustij sententiā, nil demi sine detrimento
sensu potest. Titus etiam Lilius tam iniquus Salustio fuit, ut hanc sententiā uicupera-
ret, tanquam translata & corruptam, dum transferretur obijceret. Salustio, nec amore
Thucydidis facit, ut illum præferat, sed laudat quem nō timet, & facilius putat a se pos-
se Salustium uinci, si ante a Thucydide uincatur.

Declamatio secunda de Flaminio prætorē qui
occidit damnatum ad rogatum meretricis.

Maiestatis læsa sit actio. Flaminius prætor romanus in cena a meretrice ro-
gatus, quæ aiebat nunquā se uidisse hominem decollari. Vnum ex damnatis
occidit. Accusatur læsa maiestatis.

Prima pars contra Flaminium.

O Bjicio luxuriam, histrionicam, iocos, amicos, in conuiuiū nihil aliud quam oc-
ciditis. Vni fortasse osculo donauit homicidiū. Cœnaturi carnifices manus
abluunt. Non inquirō totum annum. Vna nocte contentus sum. Facilius est
ut qui multa meretrici dedit, homicidium neget, quā ut qui homicidium de-
derit, quicquid negaret. Seruum si uerberari uoluisses, extra conuiuium abduxisses. Con-
tactam sanguine humano mensam, strictas in triclinio secures, quis credat ista cōcupisse
meretricem, uel fecisse populi romani prætorē? Virga premuntur, & ante mensam
deosq; crudelitate uictima trucidatur. Me miserum terrore romani imperij lussisti. Le-
ge potius quā scorto cadat. Exurgite Bruti, Oratij, Decij, & cætera imperij decora. Ve-
stris facibus, securibus uestris, iam puella iocantur obscœna, in eo quod sub prætextu
publicæ maiestatis agitur, Quicquid peccatur, magistrat⁹ actione, uindicandū est. Per-
cussurus ad prætorē licitor respicit. Prætor ad meretricem.

Pars altera pro Flaminio.

Silegatus mādara affert falsa, sic audiuntur tanquā illa populus romanus dederit.
Imperator fœdus percussit, uidetur populus percussisse romanus, & fœdere cō-
tinetur. Nunc nec quicquā uiribus populi detractum est, nec opinioni. At ex te
astimant cæteros. Et ante hunc alij fuerunt, pro quibus aestimari possunt. Nemo
ascribit uiribus uitia singulorū. Obijciunt, quod damnatus perierit meretrici, & postu-
lant prætorē perire damnato. Libido omnis intra meretricem est, crudelitas intra car-
cerem. Multa populus romanus in suis imperatoribus tulit. In Mallio impotentiam, a
quo & filius & uictor occisus est. In Sylla crudelitatem, In Lucullo luxuriam. In multis
auariciam. Non putauit ad rem pertinere, ubi aut quādo periret, qui perire deberet. Occi-
sus est. Quis damnatus. Vbi in prætorio, quo tempore? Est enim tempus quo noxius
perire non debeat.

Extra controuersiam.

Quædam controuersia sunt in quibus factum defendi potest, excusari nō po-
test. Non speramus ut Flaminium iudex probet, sed ut dimittat. Itaq; sic age-
re debemus, tanquam pro facto non emendato, sed potius non scelerato.
Titus Lilius de oratoribus qui uerba antiqua sordida confectantur, & ora-
toris obscuritatem, securitatem putant, tamen in his etiam si minus est in-
stantia, minus spei est, illi qui timēt, & abundantia laborant, plus habent furoris, sed plus
& corporis. Semper ad sanitatem procliuus est, quod potest detractioe curari, illi sic
curri non potest, qui simul & insanit & deficit. Mindius dixit Tetraculo, seruiebat forū
cubiculo. Prætor meretrici, carcer conuiuiū, dies nocti. Nouissima sine sensu dicta est,
ut expleretur circuitus. Quem enim sensum habet, seruiebat dies nocti. Hanc ideo sen-
tentia retuli, quia & in tricolis, & in omibus huius generis sententijs, curamus ut nume-
rus constet, non curamus ut sensus. Omnium autē corruptarū sententiarū exempla de in-
dustria pono, quia facilius & quid imitandū, & quid uitandū sit, docemur exemplo.

Declamatio tertia de patre repente duos expositos.

Per uim metiq; gesta, nō sint rata. Facta conuentiq; legibus, rata sint. Expositos
qui cognouerint solitis alimentis recipiant. Quidam duos expositos sustulit,
& educauit,

& educauit, quarenti patri naturali, pollicitus est se indicaturum ubi essent, si sibi alterū
ex illis dedisset. Pactum interpositum est, reddit illi duos, repetit unum

Prima pars pro patre repente duos expositos.

Cum alienis diuidimus liberos, quos non diuidimus cum matribus. Vtrūq; ge-
nui. Vtrūq; deui derauit, pro utroq; pactus sum. Vna sunt nati. Vna expositi.
Vna educati, redditi distrahuntur. Distraxit illos fortuna aliquando a paren-
tibus, nunquam ab ipsis, Duos expositi. Quia alterum eligere non poteram.
In auctionem fratres productos hostilis hasta non diuidit. Plus quidē est geminos esse
quam fratres. Perdit uterq; gratiā suam, nisi cū altero est. Ignoscam retinenti meos, cum
ipse non concupiscam alienos. Agnitio diuidet, quos iunxit expositio. Omnia pro filio
paciscor, præter filium. Pactus sum flens, tremens, tanq; exponerē. Mihi tunc uis & ne-
cessitas erat. Non enim poteram inuenire filios, nisi alterū promississem.

Pars altera pro petente ultimum expositorum.

Vtrumq; potest ex hoc iudicio pater dimittere, liberis hic carere cōsueuit. Ego
& cum unū accepero, necesse est torquar. Duobus asueui. Vm uocas, quæ
te patre fecit? Ego sustuli. Ego educaui, Ego reddidi. Iste electurus est. In ista
ui duos filios perdidit. Lex, arma, & uincula, & ultimū periculum complecti.

Extra controuersiam.

In Sabinum Clodium una die, & græce, & latinæ declamantem, multa urbane di-
cta sunt. Dixit Catherius quibusdam quarentibus, quod passillas mercedes acci-
peret, cum duas res diceret, Nunquam mercedes magnas accipere eos qui breuita
pneumata docent. Mecœnas dixit. Cassius Seuerus ab auditore eius rediens, in/
terrogatus quomodo dixisset. Respondit male uicit.

Declamatio quarta de patre cæso a filio.

Qui patrem pulsauerit, manus ei prædicantur. Tyrannus patrem cum duob⁹
filijs in arcem accessit. Imperauit adulescentibus, ut patrem cæderent. Ex his
alter præcipit aut se, alter cæcidit patrem. Post in amicitiam tyranni receptus
est. Occiso tyranno premiū accepit. At reus sit cæsi patris, Petuntur manus.
Pater defendit.

Prima pars patris filium defendentis.

Felicior essem si plures reos defenderem. Prædicetis tyrannicida manus. Quid
est hoc? integer tyrannus iacet. Tam necesse fuit patrem cædere, quam templa
spoliare, uirgines rapere. O quantū debemus istis manibus, p quas iam nihil ne-
cesse est. Tales fuerunt, ut ex his posset tyrannū alter contemnere, alter occide-
re. Præcipit autē tibi fili. Hoc non est patri parcere, sed tibi. Dura fili. In tyrannum tibi p pa-
trem eundem est, utrum ex filijs meis probatis? Alter se occidit, Alter tyrannum. Suspen-
sas leuiter admouebat manus. Filius simulabat icūs, pater gemitus. Necessitas magnū
humanæ imbecillitatis patrociniū. Hoc excusat Saguntinos, quamuis non cæciderint
patres, sed occiderint. Sed nec iste occidisset. Ille me fratri reliquerat, hic tyrannum. In lei-
ge, inquit, nihil excipitur. Sed licet multa non excipiantur, intelliguntur. Et scriptum lei-
gis angustū, & interpretatio diffusa est. Quid interest lege excipere, ne fraudi sit ei qui
per insaniam patrem pulsauerit? Cum illi non supplicio, sed remedio opus sit, ne punia/
tur infans, si pulsauerit patrem. Hic qui cogente tyranno fecit, ipso fuit miserio uapulante.
Non est impudica, quæ accersita est a tyranno. Non est sacrilegus sacerdos, qui deos
immortalium dona suis manibus pertulit ad tyrannum. Patre iubente fecit, nec cæcidit
ipse, sed paruū. Vitio cæsi patris, nullius est, nisi patris. Si a quolibet alieno cæsus essem,
& iniuriarū agere nollem, nomine meo ageret. Nunc nihil interest. Poena maior est eius
qui cæcidit, ius idem eius qui cæsus est.

Pars altera contra filium qui patrem cæciderat.

Tamdiu cæcidit patre, donec placeret tyranno. Satelles, inq; pro Rep. feci. Idē
imputas & Reip. & tyranno. Habuisti qd iactares tyranno. Frater maluit mori.
Perijt, ne parricidiū faceret, aut uideret. Cæsus, inq; poenā remitto. Mirarer,
nisi p tam bono patre fuisset, q mori uellet. Pater, inq; uoluit, sed frater noluit
Ita tu non

Quædā Po.
Ro. in impe-
ratoribus ro-
lerauit.

Necessitas
omnē legem
frangit.

Ita tu non tantum tyranno, sed etiam patri dignus uisus es parricidio. Cæcidisti patrē, cum & legem nosse, & fratrem.

Extra controuersiam.

AB Appio pconfulē, cum quo in Cretam Sabinus uenerat, in theatro graci potestulare cœperant. ut Sabinus maximum magistratū gereret. Mos autē est barbam & capillos magistratui Cretensium submittere. Surrexit Sabinus, & silentio manu factō, hunc magistratū, inquit, ego Romæ bis gessi. Bis enim reus causam dixerat, graci nō intellexerunt, sed interpretari petebant, ut illum honorem Sabinus tertio gereret. Idem etiam cum reus rogaret, ut in latomias transfereretur. Nec nunc, inquit, quenq; nostrum decipiat nomen latomiæ, illa animo meo lauta res est. Locabatur in miseris, ac periculis suis, in quibus iocari eum non debuisse quis nescit? potuisse quis credit?

Declamatio quinta de nepote raptō ab auo.

DE ui sit actio. Quidā duos filios sub nouerca amisit, dubijs signis crudelitatis & ueneni. Tertiu filiu auus maternus rapuit, qui ad uisendos nepotes agros nō fuerat admisit. Quærenti patri, p præconē dixit apud se esse. Accusat de ui.

Prima pars pro auo qui rapuit nepotem.

HAbui filiā, q̄uis unus filius sumplerit fecundā, apud me nutriat. Sine. Quid times? ne nō admittare cū ueneris? Non quaris filios, quos pdidisti, quē nō pdidisti quaris. Pater a me unū repetit, ego duos a patre. Plus habeo qd auo, q̄ quod reo, timendū sit. Veni ad agrotates nepotes. Admissus nō sum. Hæc uera uis fuit, illa uis est, quæ arma, pugnam, uulnera nō habet. Describe istius comitatū, tumultus unus, & unus sonus est. Rapuisti, inquit, filium meū, immo nepotem meū sustuli, immo uenientē nō potui excludere, si quis obfessam latronibus armata manu coniugem, liberosq; rapuisset. Beneficiū erit meum. Et medici alligant, & corporib' nostris ut medentur. Non potest agere mecum tanq; cum alieno. Habet sua iura natura. Et hoc inter patrē & auum interest, quod auo seruare suos licet, patri & occidere. Quæ est ista tam fera pietas? tam præpostera? Quarere tuos a tertio incipis. Quisquis puero fauēt, ne inueniretur optauit.

Pars altera pro patre contra auum.

Non ut nepotem seruaret fecit, sed ut infamaret uxorem ueneficij, me ueneficæ mancipauit. Cum socero mihi, iudices, ne uiua quidem uxore, persona cōueniat, mortua uero, inimicum professus est. Languente puero cum uociferatione & conuicio auspicans quid accidit: uenit, qui ad sanos nepotes nunquā antea uenisset. Non admisi, & tunc enim uidi uenire rapturum.

Extra controuersiam.

Habet hoc Montanus uitium. Sententias suas repetendo corrumpit. Dum nō est contentus unā rem semel benedicere, efficit, ne benedixerit. Propter hoc solebat Montanus Scaurus inter oratores Ouidium uocare. Nam & Ouidius nescit, quod bene gessit, relinquere. Cū Polyxena esset adducta tumulo Achillis immolanda. Hecuba dixit. Cinis ipse sepulti in genus hoc pugnat. Poterat esse contentus. Adiecit tumulo quoq; senferat hostem. Neq; hoc contentus adiecit Aeacidæ fecunda fuit. Aiebat Scaurus non minus magnam uirtutem esse, scire desinere, quam sciri re dicere.

Declamatio sexta de matre uenefica filiam accusante.

Venefica torqueatur, donec conscios indicet. Quidam mortua uxore, ex qua habebat filium, duxit aliam, & ex ea filiam sustulit. Uenefici damnata, dum torqueretur dixit consciam puellam. Petitur duci ad supplicium puella. Pater defendit eam.

Prima pars pro filia ne sit rea ueneficij.

Non pdesset tibi puella, quod amaui te pater, nisi mater odisset. Nefanda mulier, etiā filiæ nouerca, Ne mori quidē potuit, nisi & occideret. In gladiatorib' quoque conditio dura uictoris est, cum moriente pugnantis. Nullum magis aduersariū

Ouidius notat, qui nesciebat desinere cum quid diceret.

gis aduersariū timeas, quam qui uiuificare non potest, occidere potest. Concitatissimā est rabies in desperatione. Sorte ultima in furorem animus impellitur. Quædā fera ipsa tela inuadant, & in mortis auctore per uulnera ruunt. Gladiator quem armatus fuerat, nudus sequitur, & præcipitati nō quod impulit tantum trahunt, sed quod occurrit, quodā naturali deplorata mentis affectu. Morientibus grauissimū est cōmori. O mendacium simile ueneficio, dum nouerca meminit, matris oblita est. Peto ne quia filium uindicauit, filiam perdam, quod nisi succurreris, nouerca uincit. Ego uictus sum. Ne inter supplicia quidē definit occidere. Prosit apud uos puella, quod pater eam laudat, prosit quod mater accusat. Conscia, inquit, est filia. Ego torqueri cœpi, nouerca torquere. Habui filium talem, ut illum amare posset nouerca, nisi in eam incidisset, quæ odisse etiam filiam posset. Seruus furti tortus, Catonem conscium dixit. Vtrum plus tormentis creditis, an Catoni? quod nouerca tam fero, puella tam cito. In hoc ueneficij pœnas dabat, ut accusatoris exigeret.

Pars altera contra filiam quæ sit rea ueneficij.

Quarundam ferarum catuli cum rabie nascuntur. Venena radicibus statim perstrifera sunt. Quid illa quæ fratrem in moram sequentis patris sparfit? habem' exemplum quod & forori cōueniat, & uirgini. Nouerca in hoc priuigno de dicit uenenum, ut filia sola hæres esset. Ideo adhibuit, & consciam.

Libri noni Declamationum finis.

LVCII ANNEI SENECAE DECLAMATIONVM

LIBER DECIMVS.

QUOD ultra mihi molesti sitis, nō est. Interrogate, si qua uultis. Sinite me ab istis iuuenilibus studijs ad senectutem meā reuertī. Fatebor uobis, iam res est tedio. In primo libenter assilui, uelut optimam uitæ meæ partem reditūrus, deinde iam pudet, tanquā diu non seriam rem agam, scholastica studia leuiter tacta delectant. Contrectata & propius adnota, fastidio sunt. Sinite ergo semel exhaurire memoriā meā, & admicate uel actum iureiurando, quod affirmem dixisse me quæ sciuī, quæq; audiui, quæq; ad hanc rem pertinere iudicauī. Pertinere autē ad rem non puto, quomodo Lucius Magius generitulum declamauerit, quāuis aliquo tempore suum populū habuit, cum illum, homines nō in ipsius honore laudarent, sed in foci ferrent. Quomodo Lasperna aut Quotilianus declamauerit, transeo istos quorū fama cum ipsis extincta est. De Scauro si me interrogatis, cum illum me cū audieritis, iniqui estis. Non noui quēq; cuius ingenio. P. R. pertinacius ignouerit, dicebat sepe causam in ipsis subsellijs, sepe domi dicebat, deinde litiganti similior quā agenti. Cupiebat euocare aliquam uocem aduersariorū, & in altercatione uires suas nouerat, nihil erat illo uenustius, genus dicendi antiquum, uerborum quoq; non uulgarium grauitas, ipse uultus habitusq; corporis, mire ad autoritatē oratoriam aptatus. Sed ex his omnibus scire posses non quantū oratorem præstaret Scaurus, sed quantum defereret, pleræq; actiones male. In omnibus tamen aliquod magni neglectiq; ingenij uestigium extabat, raro aliqua actio bona, sed quam fortuna imputarem, sed illum longa immo perpetua desidia eo perduxerat, ut nihil curare uellet, nihil posset. Orationes septem edidit, deinde consultæ sunt, bene cum illo ignis egerat. Sed extant libelli, qui cum fama eius lucēt, multoq; solutiores ipsis actionibus. Illos enim cum destituerit calor, adiuuat, hæc calor minus habent, negligentia non minus, declamationem audiuius. Nouisse quidem Lepido, inquit, difficillimum erat ubi displiceret. De Labeone interrogatus, declamauit non quidem populo, sed egregie, non admittebat populū, & quia nondum hæc consuetudo erat inducta, & quia putabat turpe ac friuolæ actionis. Faciebat enim censorium supercilium, cum alius animo esset magnus orator, eluctatus ad famam ingenij, contentibus magnis hominibus peruenerat, quia uolentibus summa egestas erat, summa infamia, summum odium. Magna autem debet esse eloquentia, quæ inuitis placeat, cum ingenia fauor hominum offendat, fauor

Att. cōmori dent.

*

Scauri habitū in declamādo describit.

dat, fauor alat, quantā uim esse oportet, quā inter obstantia erumpat? Nemo erat quin cum homini omnia obiecerat, ingenio multum tribuerit. Color orationis antiqua, uigor noua. Cuius inter nostrū ac prius saeculum medius, ut illum posset utraq; pars sibi ueni dicare. Libertas tanta, ut libertatis nomen excederet, ut quia passim ordines hominesq; laniabat, utagret animus per uitia ingens, & ad similitudinē ingenij sui uiolenter, & qui pompeianōs spiritus nōdum in tanta pace posuisset. In hoc primum excogitata est noua uia poena. Effectum est enim per inimicos, ut omnes eius libri incenderent. Res noua & infueta supplicia de studijs sumi, Bono herculae supplicio. Ista in poenas ingeniosa crudelitas post Ciceronem inuenta est. Quid enim futurum fuit, si triumuiui libros, si ingenium Ciceronis pscriberent? Sunt dii immortales lenti quidem, sed certi uindictes generis humani, & magna exempla in caput inuenientiu regesserunt, ut iustissima patientiā tace, quod quisq; alieno excogitauit supplicio, sepe excipiat suo. Quae uos dementissimi homines tanta uecordia agitat? parū uidelicet in poenas nota crudelitas est? Conquirite in uos ipsos noua, quibus perennis est, si quid ab omni patientia rerum natura subduxit, sicut ingenium memoriāq; nominis inuenit, quemadmodum pducatis eandem rem corporis, mala facere studijs subderet, & in monumenta disciplinarū animaduerteret, quanta & quā non contenta certa seuitia materia est. Dii melius, quod eo saeculo ista ingeniorū supplicia coeperunt, quo & ingenia disierunt. Eius qui hanc in scripta Labienī lententia dixerat, postea uiuentis adhuc scripta combusta sunt. Iam non malo exemplo, quā suo. Non tulit hanc Labienus contumeliā, nec superstes esse ingenio suo uoluit, sed in monumenta fe maiorum suorum ferri iussit, atq; ita includi ueritus, ne ignis qui nomine suo subiectus erat, corpori negaretur, non finiuit tantum se ipse, sed etiam se hē uir. Memini aliquādo cum recitaret historiā, magnā partem illorum librorū cōuoluisse, & dixisse, hae quae transeo post mortem meam legentur. Quanta illis libertas fuit, quā etiam Labienus extimuit? Cassij Seueri hominis Labienio iunctissimi belle dicta re rebatur, illo in tempore quo libri Labieni ex. S. C. urebantur, nunc me, inquit, uiuum uiri oportet, qui illos edidi. Monstrabo uobis bellū libellum, quē a Galieno uestro petari, Recitauit rescriptū Labieni pro Batillo Mecenate, in quo supplet adulescentis animo, illos dentes ad mordendum prouocantis. Puto iam mihi, quod interrogetis, restat. Mula rhetor quē interdum soletis audire, licet melamineus contrahat frontē, Multum habuit ingenij, minus cordis. Omnia usq; ad ultimū tumorem perducta, ut non extra sanitatem, sed extra naturam esset. Quis enim ferret hominē de sisonibus dicentem, coelo repleuerūt de sparsionibus, odoratos hymbres. Et in cultum uirilium, calcatas syluas, & in pictura, nemora surgentia. Aut illud quod de subitis mortibus eum dicentem cum uos me illo pduxeritis. Quicquid auium uolitat, quicquid piscium natat, quicquid ferarum discurrat, nostris sepeliet uentribus. Quare non, cur subito moriamur, mortibus uiuimus. Non ergo & si iam manumissus erat, debuit de corio eius nobis satisfieri. Nō sint ex iudicibus leuerissimas, nec ad exceam regulam redigant, multa donanda ingenijs puto, sed donanda uitia nō portenta sunt. Si qua tamen tolerabiliter dicta sunt, nō subtrahantur nō plura uideantur, uos subijciatis. Osecus non incōmode dixit, sed sibi nocuit. Nam nihil sine schemate dicere cupit. Oratio eius non figurata erat, sed praua. Itaq; non inurbane paratus rhetor, cum illi Massiliae mane occurrisset, schemate illum salutauit. Poteram quidē dicere aue Osci. Ipse ab eloquentia multū aberat, natus ad cōtumelias omnium ingenijs inurendas. Nulli nō impressit aliquid, quod effugere non posset, ille Passennae prima eius syllaba in graecum mutata obscōnum nomē impoſuit, declamatori subtili & arido, ille Sparto dixit scōlam cōmunem cum rhetore quodam habenti, tu potes cōtrouersiam intelligere, qui nō intelligis te laterem lauare. Spartus autem dicebat ualenter, sed dure. Ad imitationē Latronis addixerat, non tamen unquā similis illi erat, nisi cum eadē diceret, utebas suis uerbis, Latronis sententijs. Cum Basio certamen illi fuit, quē uos quoq; audistis, homine deserto, cui demptam uelim quam consecrabat amaritudinem, & simulationē actionis oratoriae. Nihil indecentius, quā ubi scholasticus quod nō nouit imitatur. Amabam itaq; Capitonē, cuius declamatio est de Popilio, hae quae mihi sero Latroni subijciuntur, bona fide scholasticus erat. In his declamationibus ubiq; illi bene

Lento nimis
rū gradu ad
uindictā sui
Dij pcedunt

*

*

Afr. i. Mela
meus.
Afr. i. seponib⁹

Afr. i. meo

bene cesserant, nulli non post primū Tethracolū preferendus, primū Tethracolum quorum faciā quarens, Latronis, Fulci, Caestij, Albutij, Gallionis, Hi quoties cōfississent, penes Latronem gloria fuisset, penes Gallionem palma, reliquos ut uobis uidetur composire. Ego uobis omnium feci potestatem, hos min⁹ nobiles finite in partē abire, Paternū, Morderatū, Fabiū, & si quis est nec clari nominis, nec ignoti. Dum ius ad fatietatē uestrae me praestiterim, pmitte me mihi & aliquos ex sinu proferre, quibus quo minus ad famam puenerint, nō ingeniu defuit, sed loc⁹. Bene declamauit Caius Silo, cui Caesar Augustus, cū frequenter causas agentē in Tracinenſi Colonia uidisset, plenū testimoniū reddidit, dixit enim, nunq; audiui patrē familiae disertiorē. Erat qui patrē familiae praeretur oratori, subduceret patrē etiam eloquentia, putabat eloquentia, abscondere. Solebat declamare studiose Terrinus Clodius, cuius filiusaterno uobis amore coniunctus est. Adolescentēs summā eloquentia futurus, nisi mallet exercere quantū habet, quā consequi quantū sequi posset. Sed Terrinus Clodius multū uiribus demiserat, dum Appollodorū sequitur, ad summā legē dicendi se amputat. Tantū tamē illi suppsit uiriū, quantū ualeret, etiā si ars abeslet. Sententias dicebat excitatas, insidias aliquid potentes, nunq; de colore Latroni controuersia fecit. Latio nunq; solebat disputare in cōuiuio, aut aliquo quo declamare poterat tēpore. Dicebat quosdā esse colores, prima facie duos & asperos, eos nō posse actione approbari. Negabat itaq; ulli placere posse, nisi totū nosset fe, suas uires, & illarū fiducia alijs metuenda & praerupta adire, multa se nō perfluadere iudici, sed auferre. Turritus contra nihil probare, nisi tutum, non quia imbecillis erat, sed quia circūspicētus causa. Nemo diligentius propofuit, nemo respondit paratius, & pecuniā itaq; & dignitatē, quam primū in prouincia Hispania habuit, eloquentia debuit. Natus quidē erat patre splendidissimo, Auo diui Iulij hospite. Sed ciuili bello attenuatas domus nobilis uires excitauit, & ita ad summam perduxit dignitatē, ut si quid illi defuit, scias loco defuisse. Inde filius quoq; eius. i. meus, nunq; em illum a uobis distinxit, habet in dicendo paternam diligentia, quae uires ingenij sui ex industria retundit, hoc & in ipso uita genere sequi, ad summā euasurus iuuenis nisi modicis cōtentus esset, & ideo dignus est, cuius tam modestis cupiditatibus fortuna praestet fidē. Horum omnia nō me animo maiore, sed certo posuisse iudicio scietis, cū sententias eorū retulero, aut pares notissimorum auroq; sententijs, aut praerendas. De filio pauperis occisi, & diuite inimico.

Afr. i. iussus.

*

In iuriarum sit actio. Quidā cum haberet filium, & diuitem inimicū, occisi & spoliatus inuentus est. Adolecēs sordidatus sequi diuitem cepit. Diues eduxit eū in ius, & postulauit, ut si quod suspicaret, argueret. Adolecēs ait, Accusabo, cū potero. Diues petēs honores repulsus est. Accusat iniuriarū pauperis filium, Contradicit.

Prima pars pro filio pauperis.

Gratias diuiti, quos odit, iam reos facere contentus est. Non ambulabis, inquit, eadē uia. Non calcabis uestigia mea, Non offeres delicatas oculis sordidam uestē, Non flebis, me inuito, non tacebis. Perieramus, si hic magistratus esset. Quod sordidatus fuit, lugentis est, quod fleui, pietatis, quod non accusaui, timoris, quod repulsus est, uestrum est. Honores patre meo uiuo nūq; petiui. Vitū me meum sequar. Taceo. Vtina hoc uitium habuisset & pater, quando uobis nō sordidati sumus. Accusa, inquit, pauper diuitem, Ambulare mihi arbitrio meo nō licet. Accusa, inquit, re perage, pora. Quis accusare sic? locupletē potest? Cur, inquit, me sequeris? Aliud ergo pauperes iter, aliud diuites habent. Quisquis pculsor fuit, quasi diues spolia contempnit. Mortuo patre meo, metuo eum, ne quis se laedi putet. Si dixerō occisum. Sordidatus, inquit, si es. Quid aliud facere possum occisi pauperis filius? Quid accusati fecisset, qui psequitur tacentē? Quare, inquit, sequeris me? Vt aliquando miseraris mei, ut definas afflictam domū psequi. Eum accusatorē habeo, qui se nō esse reum mirar. Cur, inquit nō agis? quia adeo nō metuis, ut cogas. Sordidatus sum. Quod reo licet, lugenti nō licet? An ne lugebo quidē quem uindicare nō possum? Non erat in illo praeda, quam crassator appeteret. Erat summa uirtus, cōtumax aduersus diuitiarū fastidium innocentia. Haec ab inimico petita sunt spolia. Quis eadem machinatus est? Scire non possum, quod dissimulati non potest. Scio, quis optauerit, & tu diues inimicus es, & ille ut spoliatus inuētus. Nō est cur accusem, sed est cur suspicer.

T. Pars al-

Afr. i. loquē
tem.

V Pars altera pro diuite inimico.
T scias te inuidiam mihi facere, cum dixissem, accusa me, Non negasti, sed respondisti, accusabo cum potero.

Declamatio secunda de patre uicto a filio uictore.

V Iro forti premiū. Si plures erūt, iudicio contendat. Pater & filius fortiter fecerunt. Pater petit a filio, ut sibi cederet, ille noluit. Iudicio contenderunt. Vicit patrem, petit premio statuas patri. Abdicatur, Contradicit.

Prima pars pro filio uictore.

Q Vem optem nescio iudicij huius euentum, cum crimen meum sit uicisse. Patria iudicium habeo, patris perdidi, patrē in acie uidi, pugnaui cū exēplo. Iudicium uocat, quo pater & filius spolia cōtulimus. Vici nō filius patrē, sed iuuenis senē. Ego uici, sed oēs gratulati sunt patri. Cogitauī Oratium Hattuscas acies corpore suo submouentē. Cogitauī Decium, qui nec ipsi patri cessit. Pugnaui nō tantum imperatori, sed etiam patri. Auidus sum gloria. Hoc si uictū est, patrum est. Pudeat pater, si te uicit filius abdicāus. Ego premiū habeo, tu & premiū, & uirum fortem. Virtutes nostrae silentio praeterissent, illustratae sunt, dum cōferunt. Iudicauerunt non quod erat, sed quod te malle credebant. Honor ad utrūq; peruenit. Alter premiū habet, alter percipit.

Pars altera pro patre uicto.

N Olo habitare cum aduersario meo. Non capit idem contubernium, uictum & uirum fortem. Statuas, inquit, tibi posui, immo ne possent unq; me uictum obliuisci, ignominiam meam in aes incidisti.

Declamatio tertia de filia, quae se suspendit, ut patri satisfaceret.

D Ementia fit actio. Bello ciuili uirum quaedam secuta est, cum in diuersa parte haberet patrem, & fratrem. Vicitis partibus suis, & occiso marito, uenit ad patrem, a quo non recepta, ait patri. Quēadmodū uis tibi satisfaciā? Ille respondit, Morere. Suspendit se ante ianuam eius. Accusatur pater a filio dementia.

Prima pars protinus patrem accusans.

S Ie tibi satisfieri uelle nec debuisti. Nam sic sibi satisfieri, nec uictor quidem uoluit. Nullum fuit in proscriptione mulieris caput. Ingnasti filiae sanguine penates, quāq; quid loquor penates, tanq; in domo perierit? Allatum ad se Pompeij caput Caesar fleuit, & nec ille propter filia fleuit. Quemadmodū uis satisfaciā tibi? Hoc ipso satisfecisse puella debuerat, adeo & in maritum, & in patrē pia. Ut alterum usq; ad mortem secuta sit, & alteri morte satisfecerit. Periculose offendo patrē, qui nescit ignoscere. Morere, quid aliud meruerat, si satisfacere noluisset. Defendisti Ligarium Cicero. Quā leue iudicasti crimen, de quo confessus es. Ante ipsum domus limen extincta est, ne dubitari posset marito perisset, an patri. Meruerat inquit. Accusas etiam nūc? Et certe iā tibi satisfactū est. Secutus est gener diuersas partes, uxor suas. Optima ciuilis belli defensio, obliuio est. Morere inquit. Etiam quibus animaduertere in danatos necesse est, non dicunt occide, nō morere, sed age lege. Crudelitātē imperij, uerbo mitiore subducunt.

Pars altera patrem defendens.

M Ores tuos patri debes approbare, non patris regere. Multa potes iam demētia signa colligere, non potes patrem propter uerba damnare. Animaduertit Manlius in filium, & uictorem quidem. Animaduertit Brutus in liberis, non factos hostes, sed futuros. Videas an sub istis exemplis patri fortius liceat tantum loqui. Cōtumaciter rogauit, quemadmodū & perijt. Nihil agnouit filia, nihil uictae. Non misit ad patrē fratrem, an etiam nunc irascitur fratri? Cur me solum rogat? cum duobus satisfacere debeat. Victor inquit, cito exoratus est. Facilius est ignoscere bello, q; patri cidio. Iam morte patris quaesuit inuidiam. Perisse propter patrem dicitur mulier, quae uirum habuit, propter quem mori possit.

Declamatio quarta de eo q debilitabat expositos, & eos pariter educabat. Reipublicae laeta fit actio. Quidā expositos educabat, & debilitatos mendicare cogebat, ut sibi mercedem referrent. Accusatur laeta reipublica.

Prima

Prima pars contra debilitatem expositos.

F Actum est, ne liberos patres aut agnoscant, aut recipiant. Vectigalis ista crudelitas, eo magis, quod praeter ceteris omnes praeter istum misericordes sumus. Effecit, ut nihil esset miserius expositis, q; tolli parentibus, q; agnoscere. Alterius cōminutas scapulas in deforme tuber extundit. Produc familiam tuam. Volo nosse illam humanarum calamitatum officinam. Sua cuiq; calamitas tanq; ars assignatur. Inueniunt illi erutos oculos, illi effractos pedes, Quid horrefcitis, si iste miserē nouum monstrum, integer alitur, & debiles alunt. Perissent, inquit, ita non infelicis sic fuit. Perissent, inquit, interroga pueros, Vtrum maluerint. Quāti ex his uiri fortes, quanti tyrannicidae, quanti futuri sacerdotēs? Nūc incredibilia loquor. Ex hac fortuna origo Romanae gentis apparuit. Plus acceptum crudelitati, q; expensum misericordiae refert. Expositos aluerunt. Et iam ferae fati futurae mites, si praeterissent, quorum cum ubiq; audiat precēs, in sua tantum causa cessant. Abscissa est illis lingua, & est rogandi genus, roga re non posse. Miseremini omnī iudices, quorum singulorum misereri soletis. Istis nos uindictam negaturos putas? quibus ne id quidē negauimus, quod tibi daturi erant. Res indignissima, cum tam crudelis sit, misericordiam publicauit. Exurgite miseri, & hodie uobis premiū rogare. Tibi, inquit, quotidiana captura non constat. Apparet te nondū fati miserum uideri. Occurrunt nuptijs dira omīna. Fatis publicis auspicia feralia. Et dīe bus in hilaritatem dicatis, isti semianimes greges oberrant. Alunt istum, qui se alere non possunt. Non est qui rogare nesciat. Solet autem dicere, Nō habes tot membra, quot de bes. Ergo tu cum de publica misericordia cogitas, tam crudelis esse potuisti. Miseros q sic rogant, miseres qui sic rogantur. Omnes omnibus stipem conferunt, dum quisq; tibi met, ne filio neget. Effecit ut maius esset malum educari, q; exponi. Timebatur fera atq; serpentes, & inimicus teneris artubus rigor, inopia quoq;. Inter expositorum pericula non numerabamus educatorem.

Pars altera pro debilitate expositos.

D ebilitati inquit. Plus illis patres nocuerūt. Quid uidetur lanista? qui iuuenes cogit ad gladium, & tamen non accusatur laeta reipublica. Quid leno, qui stuprum pati cogit inuitas? nec rempublicam laetit. Ego reum non laudari desydero, sed absolui. Noceat hoc illi, cum petet honores. Potest etiā aliquis & nō esse homo honestus, & esse innocens reus. Ut illis multum ablatum sit, uita reddita est. Reipublicae laeta non potest agi eorum nomine, qui extra rempublicam sunt. Egens homo, & qui ne me alere quidem, nedum alios possum, sustuli relictos, quibus non iniuria fieret, si aliquid detraheretur, sed beneficio cederet, si uita seruaretur. Faciant inuidiam, dicant illos per me misere uiuere, dum fateantur per me uiuere. Vnius misericordia uiuunt, & omniū aluntur. Mitum est uacare homines huic cogitationi, ut curent quid homo mendicis inter mendicos agat. Ciuitatis istius principes diuitias suas exercent contra naturam, excisorum greges habent, exoletos suos ut ad longiorem patientiam impudicitiae idonei sint, amputant, & quia ipsos pudet uiros esse, id agunt, ut q; pauci uiri sint. His nemo succurrit, delicatis & formosis debilibus. Curatis quis ex solitudine infantes auferat, perituros nisi auferatur, non curatis quod solitudines suas isti beati ingeniorum ergastulis excolunt, & miserimorum iuuenum simplicitate deceptos, speciosissimū quēq;, ac maxime idoneum castris illidunt, & detrudunt.

Declamatio quinta de Parrasio pictore torquente Olynthium.

R eipublicae laeta fit actio. Parrasius pictor Atheniensis, cum Philippus captiuos Olynthios uederet, emit unum senem. Duxit Athenas, deinde torisit. Ad exemplum torti, Prometheus pinxit, Olynthius in tormentis perijt, ille in tēplo Mineruae tabulam posuit. Accusatur laeta reipublica.

Prima pars contra Parrasium.

S enex si absq; liberis super exultae patriae cinerem stetit ad figurandum Prometheum, satis tristis esset. Nemo ut naufragium pingeret, misit hominem. Vltima precatio Olynthij fuit. Redde me Philippo. Seruus, inquit, meus fuit. Putes Philippum loqui, Ideo templa Mineruae fugimus tanq; castra Macedonum. Parum,

T 2 inquit, tri-

Ista Italico rō est pestis non medio cris.

inquit, tristis est. Vis Parrhasi tristem videre? Duc illum ad Olynthum iacentē. Scis certe quod tristis emeris. Olynthiis urbem aperuimus, sepra clausimus. Nemo Olynthiis tortus esset, si omnes illos Macedones emissent, torqueatur hic, nec sub Philippo moriatur. Hic nec sub Ioue, si iste hospitalis Olynthio fuit. Hoc est Promethea facere, non pigere. Emi, inquit, immo si Atheniensis es, redemisti. In isto templo pro Olynthiis uota suscepimus. Ille carnifex Gracia, istum tamen non amplius quam uendidit. Senex longa misericordiarum tabe confectus, & tam tristis, quam si iam tortus esset. Quemcumque precor uideat ibi flentem, agnoscebat emptorem. Vereor ne quis cum audierit Olynthi uerbera, tormenta, ignes, me queri de Philippo putet. Si isti creditis, iratum Ioue imitatus est. Si nobis, uicit iratum Philippum. Tam patiendum est pingentem Parrhasium, quam iratum Iouem. Miserrime senex, aliquis forte ex seruis tuis felicius seruit. Si ad succurrendum profectus es, queror, quod unum ex his emisti. Si ad torquendum, queror, quod illum statuit ex altera parte Parrhasius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus. Dubius est inter ista Parrhasios studiosius pingat, an sauiat. Producitur respiciens patriam senex. Placuit Parrhasio uultus in felix. Habuit autem aliquid Olynthius Promethei simile, & ante tormenta. Ignis, tormenta, ferrum, officina, Hoc pictoris, an Philippi est?

Pars altera pro Parrhasio.

Non est unius malo publica fama corrumpitur. Solidior est opinio Atheniensium quam ut labefactari tormentis capti possit. Laxissimum, inquit, rempublicam, qui hanc per se in templum posuisti. Laxum rempublicam, qui aliquid illi auferunt, non qui aliquid adiciunt. Peccauerunt ergo recipiendo tabulam, & sacerdotes. Cur autem non reciperent? deorum crimina in templo picta sunt. Multum semper artibus succurrit. Medici ut uim in agro morbi cognoscerent, uiscera hominum resciderunt.

Declamatio sexta de fure, qui fodit parietem diuitis.

In iuriarum sit actio. Fur concione prohibeatur. Quidam cum diuitem accusasset proditoris, noctu parietem domus eius perfodit, & scrinium in quo missae erant ab hostibus literae, sustulit. Damnatus est diues. Cum concionari uellet accusator, a magistratu prohibitus est. Agit iniuriarum.

Prima pars pro fure.

Id solū sustuli quod fur reliquisset. Nil magis fur timuit, quam ne dominus furtū agnosceret uellet. Ruentis ciuitatis statum, unius parietis ruina suspendit. Profitetur in dicitur furti, ciuitas conscia est. Furtum est quod timet dominus agnoscere, quod qui perdidit, supplicium tulit, premium qui surripit. Cui magis permisisses loqui, si eodem tempore, & fur uenisset, & dominus: Mille nauium duces furto Troiam cepistis. Si bene furto euertuntur urbes, quanto melius liberantur. In forum ueni, narraui nocturnam expeditionem meam. Conuenerant omnes tanquam ad concionem. Cur me submoues ante actionem? cum nec proditores inauditi pereant? O furtum in concione narrandum, proditoris uigilantissimum peccatum, & in exitia nostra semper sollicitum. Publica fata sopierant. Ita etiam ministros eius alligauerat somnus, ut mihi liceret eligere quod tollet rem. Diruere mihi uidebar hostium muros. Furtum uocas, quo nihil melius tuo anno factum est. Nemo fur rempublicam cogitat. Nihil non licet pro republica facere.

Pars altera pro magistratu.

Quod id spectaculum fuit? composuerat inter se fortuna reipublicae furem, & proditorem, ut uidit inutile furtum suum prodidit, ut nobis uenderet, quod nulli poterat. Tam callidus fur, ut etiam proditori posset imponere. Consiuisti uideri uultu infelicitatem furti sui. Lex qua nocturnum furem occidi iubet, quo quo modo iubet, non de damnato tantum, sed de fure loquitur. Odit hoc uitium, nec immerito non multum abest a proditore. Sustulit quod non elegit, sed quod illi fatum publicae felicitatis obsecit. Vno tempore & proditorem nobis ostendit, & furem, qui diuitem compilare mallet, quam damnare. Effregit domum manu suspensa. Fluxit illum tunc non primū fecisse. Sustulit, non quod uoluit, sed quod potuit. Bono exemplo damnatus est proditor, malo inuentus.

Libri decimi & ultimi declamationum finis.

Lucij Annei

LVCIJ ANNEI SENECAE ORATORIS ET RHETORIS
SENTENTIAE, DIVISIONES, COLORES,
SVASORIARVM LIBER PRIMVS.

Sicut cuiusque rei magnitudinem natura dederat, dedisset & modum nihil infinitum nisi Oceanus. AVITVS. Fertiles in Oceano facere terras, utraque Oceanum rursus alia littora, alium nasci orbem, nec ulquam naturam rerum desinere, sed semper inde, ubi desisse uideatur, nouam exurgere. Facile ista franguntur, quia Oceanus nauigari non potest. Satis sit haecenus uicisse Alexandro, qua mundo lugere factis est. Intra has terras caelum Hercules meruit. Stat immotum mare, & quasi deficientis suo sine naturae pigra moles, nouae ac terribiles figura, magna etiam Oceano portenta, quae profunda ista uastitas nutrit, confusa lux

alta caligine & interceptis tenebris dies, ipsum uero graue & defixum mare, & aut nulla aut ignota sydera. Ita est Alexander, rerum natura post omnia Oceanus, nihil Oceanum nihil. ARGENTARIVS. Resiste, orbis te tuus reuocat, uicimus qua licet, nihil tantum est quod ego Alexandri periculo petam. POMPEIUS SYLO. Venit ille dies Alexander exoptatus, quo tibi opera est adesse, id est termini & regni tui & mundi. OSCVS. Tempus est Alexandrum cum orbe & cum sole desinere, quod noueram uicem, nunc concupisco quod nescio. Quae tam ferae gentes fuerunt, quae non Alexandrum posito genu adorarent? Qui tam horridi montes, quorum non iuga uictor miles calcauerit? Ultra Liberi patris trophaea constitimus, non quarimus orbem, sed amittimus. Immensum & humanarum intentatum experientiae pelagus, totius orbis uinculum terrarumque custodia, inagitata remissio, uastitas, littora modo saeuiente fluctu inquieta, modo fugiente deserta, terra caligo remittit fluctus, nescio quid humanis natura subduxit oculis, & terram nox obruit. MVSA. Foeda beluarum magnitudo, & immobile profundum testantur Alexander, nihil ultra esse quod uincas, reuertere. ALBVTIVS SYLVVS. Terra quoque suum finem habet, & ipsius mundi aliquis occasus est, nihil infinitum est, modum magnitudini facere debes, cum fortuna non facit, magni peccatoris est inter secunda moderatio. Eadem fortuna uictoria tuae, quae natura finem facit. Imperium tuum cludit Oceanus. O quantum magnitudo tua rerum quoque naturam supergressa est, Alexander orbi magnus est, Alexandro orbis angustus est, aliquis etiam magnitudini modus est. Non procedit ultra spacia sua caelum. Maria intra terminos suos agitantur. Quicquid ad summum peruenit, incremento non reliquit locum. Non magis quicquam ultra Alexandrum nouimus, quam ultra Oceanum. MARILLIVS. Maria se quimus, terras cui tradimus; orbem quem non noui quaro, quem uici relinquo. FABIANVS. Quae ista toto pelago insula caligo? nauigantem ubi uideatur admittere, quae prospicientem quoque excludit? Non haec India nec terribilis ferarum ille conuentus, immanes proponere beluas, aspice quibus procellis fluctibusque sauiat, quas ad littora undas agat, tantus uentorum concursus, tanta conuulsi funditus maris insania est, nulla praesens nauigantibus statio est, nihil salutare, nihil notum, rudis & imperfecta natura penitus recessit. Ista maria ne illi quidem petierunt, qui fugebant Alexandrum. Sacrum quidem terrae circumfudit Oceanum. Illi qui iam syderum collegerunt metas, & annuas hyemis atque aestatis uices, ad certam legem redegerunt, quibus nulla pars ingnota mundi est, de Oceano tamen dubitant, utrum ne terras uelut uinculum circumfluat, an in suam colligatus orbem, & in hos, per quos nauigatur sinus, quasi spiramenta quaedam magnitudinis exaestuet, ignem post se, cuius argumentum ipse sit, habeat, an spiritum. Quid agitis comilitones? regem domitoremque generis humani magnum Alexandrum eo dimittitis, quod adhuc quid sit disputatur? Memento Alexander, matrem in orbe uictio adhuc magis quam capto relinquis. DIVISIO. Aiebat Caestius hoc genus suasoriarum aliter declamandum esse quam suadendum. Non eodem modo in libera ciuitate dicendum esse sententiam, quo apud reges quibus etiam peccata profunt, ita tamen ut delecent, suadenda sunt. Et inter res

T 3

ges ipsos

ges ipſos eſſe diſcrimen, quosdam magis aut minus rerum uſum habere. Veritatem facti Alexandrum exiſſe, quosdam ſuperbiſſimos, & ſupra mortalis animi uim elatos cernimus. Deniq; ut alia dimittantur argumenta, ipſa ſuaſoria inſolentiam eius coarguit, orbis illum ſuus non capit, itaq; nihil dicendum aiebat, niſi cum ſumma ueneratione regis, ne accideret idem quod præceptoris eius Calitheni accidit, quem occidit propter intempere ſtue liberos ſales. Nam cum ſe deū uellet uideri, & uulneratus eſſet, uiſo ſanguine philoſophus mirari ſe dixerat, quod non eſſet.

Alexander
Calithenē,
occidit, pro
pter intempe-
ſtios ſales

Festiuū An-
ronij factū,
cū p. dotis
nomine ab
Athenienſi
bus extor-
ſit mille ta-
lenta.

Ille ſe ab hac urbanitate lancea uindicauit. Elegāter in C. Caſſij epistoſa quadam ad M. Ciceronem miſſa poſitum, multum iocabatur de ſtulticia Cn. Pompeij adoleſcentis, qui in Hiſpania cōtraſit exercitum, & ad Mundā uictus eſt. Deinde ait, nos quidem illum deridemus, ſed timeo ne nos ille gladio *ἐν τῷ μνηστήριον*. In omnibus regibus hæc urbanitas extimeſcenda eſt. Aiebat itaq; apud Alexandrū, dicendam eſſe ſententiam, ut multa adulatione animus eius permulceretur. Seruandū tamen aliquem modum, ne nobis accideret tale aliquid, quale accidit Athenienſibus, cum publice eorum blanditiæ non tantum deprehenſæ, ſed & caſtigatæ ſunt. Nam cum Antonius uellet ſe Liberum patrem dici, & hoc nomen ſtatuis ſubſcribi, habitu quoq; & comitatu Liberum imitaretur, occurrerunt uenienti ei Athenienſes cum coniugibus & liberis & *Διόδοτος* ſalutauerunt. Bene illis ceſſerat, ſi Naſus Articus ſibi ſubſtituiſſet, dixerūt deſpondere ipſos in matrimonium illi Mineruam Muſam ſuam, & rogauerunt ut duceret, & Antonius ait ducturum, ſed dotis nomine impare ſe illis mille talenta. Tum ex Graeculis quidam ait,

huic quidem impune fuit, ſed Athenienſium ſponſalia mille talentis æſtimata ſunt, quæ cum exigerentur, complures contumelioſi libelli proponerentur, quidam etiā ipſi Antonio tradebantur, ſicut ille qui ſubſcriptus ſtatue eius fuit, cum & eodem tēpore Octauiam uxorem haberet, & Cleopatram, hoc tu euiſta reſtituas, tibi habe. Belliſſimam tamen rem Deillius dixit, quem Meſſala Coruinus deſertorem bellorum ciuiliū uocat, quia ab Dolobella ad Caſſium tranſituro ſalutem ei pactus eſt, ſi Dolobellam occidiſſet, & a Caſſio deinde tranſiit ad Antonium. Nouiſſime ab Antonio tranſiit ad Caſſarem, hic eſt Deillius, cuius epistoſa læſciua ad Cleopatram feruntur. Cum Athenienſes tempus pēterent ad pecuniam deſerendam nec exorarent, Deillius ait, & tamen dicit illos tibi annum bienniij, trienniij diem debere. Longius me ſabellarum dulcedo produxit. Itaq; ad propoſitum reuertar. Aiebat Caſtius magnis cum laudibus Alexandro hæc ſuaſoria eſſe dicendam, quam ſic diuiſit, ut primum diceret, etiā ſi nauigari poſſet Oceanus, nauigandum non eſſe, ſatis gloria quaſitum, regenda eſſe & diſponenda, quæ in tranſitu uiciſſet. Conſulendum militi totius orbis uictorij laſſo, de matre illi cogitandū, & alias cauſas compluris ſubiecit. Deinde illam quaſtionem ſubiecit, ne nauigari quidem Oceanum poſſe. FABIANVS philoſophus primam fecit quaſtionem eandem, etiam ſi nauigari poſſet Oceanus, nauigandum non eſſe. At rationem aliam primam fecit, modum imponendum eſſe rebus ſecundis, hic dixit ſententiam. Illa demum magna eſt ſeſticitas, quæ arbitrio ſuo conſiſtit. Dixit deinde locum de uarietate fortuna, & cum deſcripſiſſet nihil ſtabile eſſe, omnia fluitare, & incertis motibus modo attolli, modo deprimi, abſorberri terras, & maria ſiccari, montes ſubſidere. Deinde exempla rerum e faſtigio ſuo deuolutarum adiecit. Sine potius rerum naturam q̄ fortunam tuam deficere. Secundam quoq; quaſtionem aliter tractauit. Diuiſit enim illam ſic, ut primum negaret uſus in Oceano, aut trans Oceanum eſſe terras habitabiles, deinde ſi eſſent, perueniri tamen ad illas non poſſe. Hic difficultatem ignoti maris, naturam non patientem nauigationis, nouiſſime ut poſſit perueniri, tantum tamen non eſſe. Hic dixit incerta peti, certa deſeri, deſcituras gentes, ſi Alexandrum naturæ terminum enotauiſſent. Hic matrem memorauit, de qua dixit, quomodo illa trepidauit, etiam quod Granicum tranſiturus eſſet.

LYCONIS celebris ſententia eſt,
Hoc omnes imitari uoluerunt. PLYTION dixit,
ARTEMON dixit,

APATVRIVS dixit,

Sic Caſtius deſcripſiſſet, fremit Oceanus quaſi indi-
gnetur, quod terras relinquit. Corruptiſſimam rem omniū, quæ unq; dicta ſunt, ex quo homines diſerti inſanire ceperūt, putabant. DORIONIS. Eſſe in Metaphraſi dictum Homeri, Tum excecatus Cyclops ſaxū in mare reiecit. Hæc quomodo ex corruptis eo pueniant, ut & magna & tamē ſana ſint, aiebat MECOENA S. Apud Vergiliū intelligi poſſe, tumidum eſt

Vergilius quidem ait, Rapit haud partem exiguam
montis, ita magnitudini ſe dat. Sed ut non impudenter diſcedat a fide, eſt inſlatum.
Vergilius quidem ait, quia de nauibus, credas innare reuulſas Cycladas, nō dicit hoc fieri, ſed uideri, propicijs auribus accipitur, q̄ ſuis incredibile eſt quod excuſatur, ante q̄ dicitur. Multo corruptiorem ſententiam Miniſtrati cuiuſdam declamatoris, nō abieci ſu-
is temporibus nactus ſum in hac ſuaſoria, cum deſcriberet beluorum in Oceano naſcentium magnitudinem. Efficit hæc ſententia ut ignoſcamus ei, qui dixit ipſi Charybdi & Scyllæ maius portetum, Charybdis ipſius maris naufragium uideri, & ne in mare ſemel inſaniret, quid ibi poteſt eſſe ſaluū, ubi ipſum mare perit? DAMASETICVS induxit matrem loquentem, cum deſcriberet prioribus periculis noua ſuperuiſſe. BARBARVS dixit, cum introduxiſſet excuſantem ſe exercitum Macedonum hūc ſenſum. FVSCVS ARELLIVS dixit, Teſtor ante orbem tibi tuū deeſſe, q̄ militē. LATRO ſedens hanc dixit, nō excuſauit militem, ſed dixit, Dum ſequor, quis mihi promittit hoſtem? quis terram? quis diem? quis mare? Da ubi caſtra ponam, ubi ſigna ponam. Reliq; parentes, reliqui liberos, comeatum peto, nunquid immature ab Oceano? LATINI de clamatores in Oceani deſcriptionem non minus uiguerunt, nam aut nimis deſcripſerūt aut curioſe. Nemo illorum potuit tanto ſpiritu dicere, quanto Pedo, qui nauigante Ger-
manico dixit,

Iam pridem poſt terga diem ſolemq; relictum.
Iam pridem notis extorres ſinibus orbis,
Per non conceſſas audaces ire tenebras,
Helperij mœtas, extremaq; littora mundi.
Nunc illum pigris immania monſtra ſub undis:
Qui ferat oceanum, qui ſauas undiq; Piſtris
Aequoreoſq; canes ratibus conſurgere panſis.
Accumulat fragor ipſe metus, iam ſydere limo
Nauigia & rapido deſertam flumine claſſem
Seq; feris credunt per inertia fata marinis
Tam non felici laniandos ſorte relinqui.
Atq; aliquis prora ſe dat ſublīmis ab alta,
Aera pugnaci luſtatus rumpere niſu.
Ut nihil erepto ualuit diuoſcere mundo,
Obſtructo talis effundit pectore uoces.
Quo ferimur? tuit ipſe dies, orbemq; relictum
Ultima perpetuis claudit natura tenebris.
An ne alio poſitas ſub cardine gentes.
Atq; alium libris intactum quaerimus orbem?
Dij reuocant, rerumq; uetant cognoscere finem
Mortalis oculos, aliena quid æquora remis
Et ſacras uiolamus aquas? Diuumq; quietas
Turbamus ſedes.

Ex Graecis declamatoribus nulli melius hæc ſuaſoria proceſſit, q̄ Gliconi. Sed nō minus multa magnifice dixit q̄ corrupte. Vtriuſq; uobis faciam poteſtatem. Et uolebam ex-
periri non adijciendo iudicium meum, nec ſeparando a corruptis ſana, potuiſſet etenim fieri, ut uos illa magis laudaretis, quæ inſaniant, & nihilominus poteſt fieri, q̄ ſuis diſtinxerit.
T 4 rim, illa bel

* rim. Illa belle dixit, sed fecit quod solebat, ut sententiam adiectione supuacua quoad tumide pderet. Adiecit em illud, quosdam iudices dubios sui habet, ego non dubito contra sententiam ferre.
Finis primae suavioria.

Initium secundae suavioria.

TRecenti Lacones contra Xerxē missi, cum Trœzeni ex omni Græcia missi fuissent, deliberant an & ipsi fugiant. ARELLII FVSCI PATRIS. At puto tot rudis lecta atas & animus, qui frangere metu insueto, armaq; passura manus, heberataq; senio, aut uulneribus corpora, quid dicā potissimos Græcia: an Lacedæmonios: an Aelaos: an repetam tot acies patrum? tot excidia urbium? tot uiscerum gentium spolia? & nunc prohdolor concidunt, si remeabimus, templa, pudet consilij nostri, pudet etiam si non fugimus deliberasse talia. At cum tot milibus Xerxes uenit o Lacedæmonij aduersus Barbaros, nō reueremini opa uestra, non auos, non patres, quorum nos exemplum moueat? Ab infantia surgit ingenij, pudet Lacedæmonios sic ad horitari, scilicet tuti sumus, licet totum classe orientem trahat, licet metuentibus explicet inutilem numerum. Hoc mare quod tantū ex uasto patet, urget in minimū, insidiosis excipitur angustijs, uixq; minimo aditus nauigio esset, huius quoq; remigij arcei inquietatione quod circumfluit mare, fallacia cursus, uada altioribus stagnis internata, aspera scopulis & caca, quæ nauigantium uota decipiunt. Pudet inquam Lacedæmonios & arma tota querere, quemadmodū tuti sint. Nō referā Perfarū spolia, certe sup spolia nudus cadā. Sciet & alios nos habere Trœzenos, qui sic nō fugiant, & sic cadant, hunc sumite animū, nescio an uincere possimus, uinci nō possumus. Hac non utiq; perituris refero, sed si cadendū est, erratis, si metuentium, creditis mortē. Nulli natura in aternū spiritū dedit, statutaq; nascentibus in fine uitæ dies est. Imbecilla em nos materia deus orlus est, quippe minimis succidunt corpora, inde nunciata sorte rapimur, sub eodem pueritia fato est eadē iuuentus causa cadit, optamus quoq; plariq; mortē, adeo in securā quietē recessus est. At gloriæ nullus finis est, proximiq; deo. Sic ages ea satagunt, formis quoq; frequēs hinc in mortē pro gloria iter est, quid Lycurgū? quid interbitos somni poculo, quos memoria sacrauit referam? Ut unū Otroyaden Mescite, annumerare trecentis xeplo possum. TRIARII. Non pudet Laconas nec pugna quidem hostium, sed fabula uincimur: magnum & alumnū uirtutis nasci Laconē, ad certā uictoriā oēs remansissent, ad certā mortem tantū Lacones, nō est sic Sparta lapidibus circumdata. Ibi muros habet, ubi muros nō habet. Melius reuocabimus Trœzenos q̄ sequemur. Sed montis pforat, maria cōtegit, nunq; solido stetit superba felicitas, & ingentium imperiorum magna fastigia obliuione fragilitatis humanæ collapsa sunt. Scias licet ad finem peruenisse, quæ ad inuidiā pducta sunt, maria terræq; rerum natura statione mutauit sua. Moriamur trecenti, ut hic primum inuenerit, quod mutare non possit. Tandē amens placiturū consiliū erat, cur nō potius in turba fugimus? PORTII LATRONIS. In hoc scilicet morati sumus, ut agmē fugientū cogere mus, furori terga uertitis, sciamus saltē quis sit iste, quem fugimus, uicit.

Omnia nata occidunt, & cuiq; rei certus est statutus terminus.

*

*

Quæ ad inuidiā uel pueniunt, facile cadunt.

Athenæ eloquentia, Thebæ sacris, Sparta armis idcirco.

dedecus, Lacones se numerant, non æstimant. Videamus quanta turba sit, ut habeat certe Sparta etiam si non fortes milites, at nuncios ueros, ita non bello quidem, sed nuncio uincimur, merito Hercules omnia contempsit, quem Lacones audire non sustinent. Si uincere Xerxes non licet, uidere liceat. Volo scire quem fugiam. Adhuc non sum ex ula parte Atheniensium similis, non muris, nec educatione, nihil prius illorum imitabor q̄ fugam. POMPEII SYLONIS Xerxes multos secum adducit, Thermopyla paucos recipiunt, erimus inter hostes fugacissimi, inter fugaces tardissimi, nihil refert, quantas gentes in nostrum orbem oriens effuderit, quantumq; nationum secum Xerxes trahat, tot ad nos pertinent, quot locus coeperit. CORNELII HISPANI Pro Sparta uenimus, pro Græcia stemus, uincamus hostes, socios iam uicimus, sciat iste insolens Barbarus, nihil esse difficilius, q̄ Laconis armati latus fodere. Ego uero quod Trœzeni discesserunt gaudeo, liberas nobis reliquere Thermopylas. Nil erit quod uirtuti nostræ se opponat, quod inferat, non latebit in turba Laco, quocunq; Xerxes aspexerit, Spartanum uidebit. BLANDI Referam præcepta matrum aut in his, aut cum his, minus turpe est a bello inermem reueri, q̄ armatum fugere. Referam captiuorum uerba? captus Laco, occide inquit, non seruius, non potui capi, si fugere uoluissim. Describite terrores Persicos, omnia ista cum mitteremur, audiuius. Videat trecentos Xerxes, & sciat, quanti bellū æstimandum sit, quanto aptus numero locus, reuertamur, ne nūc quidem nisi non uissim, q̄ fugerit, nescio. Vos mihi Sparta cōmilitōes dedit. DESCRIPTIO THERMOPYLARVM. Nunc me delectat, quod fugerunt Trœzeni angustas mihi Thermopylas fecerāt. CONTRA CORNELII SPATINI. At ego maximū dedecus futurum reipublica nostræ arbitror, si Xerxes nihil prius in Græcia uicerit q̄ Laconas, ne testem quidem uirtutis nostræ habere possimus, id de nobis tradetur, quod hostes narrauerint, habetis consilium meum, id est autem meum, quod totum Græcia, si quis aliud suadet, non fortes uos esse, sed perditos gaudet. CLAUDII MARCELLI. Non uincet uos, sed obruent. Satissimum nomini, multum rei gessimus, ante nos rerum natura uicta est. DIVISIO. Huius suavioria feci mentionem, non quia in ea subtilitatis erat aliquid, quod nos excitare posset, sed ut sciretis q̄ nitide Fuscus dixisset, uel q̄ licenter ipse sententiam feram. Vestrū arbitrij erit, utrum explicationes eius luxuriosas putetis, an ut poeta Pollio Astinus aiebat, hoc non esse suadere, sed inuidere, ne uolo nihil fuisse & iuuenis te amo, tanquam has explicationes Fuscus, qua nemo nostrum non alius alia inclinatione uocis, uelut sua quisq; modulatione cantabat. At quia semel in mentionem incidit Fuscus, ex omnibus suauiorijs celebres descripsi unculas subtextam, etiam si nihil occurrerit, quod quisquam alius nisi suauior dixerit. Diuisione autem hac suauioria Fuscus usus est illa uulgari, ut diceret, non esse honestum fugere, etiam si tutum esset, deinde æque periculorum esse fugere & pugnare, nouissime periculosum esse fugere, pugnantibus hostes timendos, fugientibus & hostes & suos. Castius primam partem sic transegit, quasi nemo dubitaret, an turpe esset fugere, deinde illo transijt, an nō esset necesse. Hac sūt inquit, quæ uos confundunt, hostes, sociorum paucitas, non quidem hæc suauioria. Sed in hac materia, disertissima illa fertur sententia Dorionis, cum posuisset hoc dixisse trecentis Leonidam, quod puto etiam apud Herodotum esse. Sabinus Asydus uenustissimū inter rhetores scurra, cum hanc sententia Leonida retulisset ait, ego illi ad prandij promissum, ad cenam renūciauissim. Attalus Stoicus, qui solum uerit a Seiano circumscriptus, magnæ uir eloquentiæ, ex philosophis, quos nostra ætas uidit, longe & subtilissimus & facundissimus, cum tam magna & nobili sententia certauit, ut mihi dixisse uideretur animosius q̄ prior. Occurrit mihi sensus in huiusmodi materia, a Cornelio Seuero dictus, tanquam de Romanis, nescio an, parum fortiter. Edicta in posterum diem pugna eupulantis milites inducit, & ait, stratig; per herbam hic meus est dicere dies. Elegantissime quidem affectū animorū incerta sorte pendentū expressit, sed parū Romani animi seruata est magnitudo. Coenant em tanq; crastinū desperent, quantus illis Laconibus animus erat, his q̄ nō poterat dicere, hic dies est me. Illud Porcellus gramaticus arguebat in hoc uersu q̄ solæcisimū, cū cōplures induxisset, diceret, hic meus est dies, nō dies hic est nō

*

hic est noster, & in sententia optima accusabat id quod erat optimū, muta enim ut noster sit, pibit ois uersus elegantiā, in quo hoc est decentissimū, quod ex causa sermo trahit, nā quasi pro uerbis loco ait, hic dies meus est, & cum ad sensum retuleris, ne Grammaticorum qui dem calumnia ab omnibus magnis ingenijs submouēda, habebit locum. Dixerūt enim non omnes simul tanquā in chorum manu ducente Grammatico, sed singuli ex his, hic meus est dies. Sed ut reuertar ad Leonidam & trecentos, pulcherrima illa fertur Glyconis sententia. In hac ipsa suaforia non sane refero memoria ullam sententiam Graeci cuiusque,

De positione loci eleganter dixit Aecrius, cum angustiā Dama.

stias loci facundissime descripsit, natus trecentis locis. Caetius cum descripsisset honores, quos habituri essent, si pro patria cecidissent, adiecit, Per sepulchra nostra iurabitur. Nicias longe disertius hanc fantasiam mouit, & adiecit, nisi antiquior fuisset Xerxes quā

* Demosthenes Cipro, cui dicere hanc suam dixit sententiam, aut certe non deprehensam, cum descripsisset oportunitatem loci, & tuta undique pugnantium latera, & angustiā as a tergo positas, sed aduersos hostibus. Potamon magnus fuit Mitylenis, qui eode tempore uiguit, quo

Lesboles uir magni nominis, & non mihi rēdētis ingenij, de clamator est gregius.

Senetioni oia magna si qua uis re placebant, hinc dictus est Gradio.

*

Lesboles magni nominis, & non mihi rēdētis ingenij, de clamator est gregius. Lesboles magni nominis & nomini respondētis ingenij, in quibus quanta fuerit animorum diuersitas in simili fortuna, puto uobis indicandum, multo magis, quā ad uitam pertinet, quā si ad eloquentiam pertineret. Vtriusque filius isdem diebus decessit. Lesboles scholam soluit, nemo unquam ampliore animo se gessit. Potamon a funere filij contulit se in scholam, & declamauit. Vtriusque tamen affectum temperandum puto, hic durus tulit fortunam quā patrem decebat, ille mollius. Verum Potamon cum suaforia de trecentis diceret, tractabat quod turpiter fecissent Lacones, hoc ipsum quod deliberassent de fuga, & sic nouissime clausit. Insanierunt in hac controuersia multi circa Otroyadē. Murhedius qui dixit, fugerunt Athenienses, non enim Otroyadē nostri literas didicerant. SARCONIVS dixit, Otroyades perijt, ut falleret, reuixit, ut uinceret. LICINIUS NEPOS. Cum exemplo uobis etiam mortuis uincendū fuit. ANTONIVS ATTICVS. Inter plures sententias uidetur palmam meruisse, dixit enim Otroyades, pene a sepulchro uictor digitis uulnera gessit, ut thropheia Laconū inscriberet, & deo dignū in spatano sacramento uirum, cuius ne litera quidem fuere sine sanguine. CATIVS CRISPVS. Municipalis Gato ceos dixit post relatum exemplum Otroyade dicebat, municipalis alium ceteros, alium Laconas decet, nos sine delictis educamur, sine muris uitimus, sine uita uincimus. SENETIO fuit, cuius nomē ad uos potuit peruenisse, ingenij cōfusi ac turbulenti, qui cupiebat grandia dicere, adeo ut nouissime huius rei morbo & tenere tur & rideretur, nam & seruos nolebat habere, nisi grandes, & argentea uasa nō nisi grandia. Credatis mihi uelim non iocanti, eo peruenit insania eius, ut calceos quoque maiores fumeret, ficus non esset nisi mariscas. Cōcubinam ingentis staturae habebat, omnia grandia probabat, ei impositum est cognomen. Vel ut Messala ait cognomentum, & uocari coepit Senetio grandio, aliquando inueniret. Is in hac suaforia cum posuisset cōtradictionem, ait, omnes qui missi erant a Graecia, fugerunt, sublati manibus, in istis summis digitis (sic enim solebat) quo grandior fieret, exclamat, gaudeo, mirantibus uobis quid tantum boni illi contigisset, adiecit. Totus Xerxes meus erit. Idem dixit, iste qui classibus suis maria surripuit, qui terras circumscripsit, dilatauit profundum, nouam rerum naturam faciem importat. Ponat sane cōtra coelum astra, cōmilitones habebō deos. SENIUS multo potentius dixit, Terras armis possidet, coelum sagittis, maria unguis. LACONIVS uictoris STATORII municipis mei, cuius fabulis memoria dignissimis alijs suaforia occasione contradictionem sumpsit. At, inquit, trecenti sumus, & ita recēti, sed uti ri, sed armati, sed Lacones, sed ad Thermopylas, nunquam uidi plures trecentos. LATRO in hac suaforia cum tractasset omnia quae materia capiebat, posse ipsos & uincere, posse certe uictos reuerti & beneficio loci. Tum illā sententiā, si nihil aliud, erimus certe belli moera. Postea memini auditorē Latronis ABRONVM SYLONEM patrē huius Sylonis qui Pantomimis fabulas scripsit, & ingenium grande non tantum deferuit, sed posuit, recitare carmen, in quo agnouimus sensum Latronis in his uersibus. Ite agite Danaei matrum Poena

gnum Poena canentes. Ite triumphantes belli mora concidit ore, sed hora. Tam diligenter tum auditores erant, ne dicam tam maligni, ut uis uerba surripere nō possent. At nunc cullibet oratione inuertere tuto licet pro suis. Sed ut sciat sensum bene dictum, dici tamen posse melius, notate praeter ceteris quanto decentius Vergilius dixerit hoc quod ualde erat celebre, belli mora concidit Hector. Item, Quicquid apud dura cessatum est moenia Troiae Hectoris Aeneaeque manu uictoria grauius Haesit. MESSALA aiebat hic Vergilius debuisset definire, quod sequitur, & in decimum uestigia reuertitur, exemplentum esse. MECOENAS hoc etiam priori comparabat. Sed ut ad Thermopylas reuertar. DIOCLES CHARISIVS dixit. APATRIVS dixit CORVO testimonium stuporis reddendum est qui dixit, Quid si iam Xerxes ad nos suo mari nauigat, fugiamus anteque nobis terra surripatur, hic est Coruus, qui cum tentaret scholam Romae summo illi, qui ut daos subegerat, declamauit controuersiam, de eaque apud matronas diserebat, liberos nō esse tollendos, & ob hoc accusatur reipublicae laesa. In hac controuersia sententia eius haec ridebatur, inter pyxides & redolentis animae medicamina constitit mirata concio. Sed si uultis historicum quoque uobis fatuum dabo. THYSCVS ille qui Scaurū mamer cum, in quo Scaurū familia extinguita est, maiestatis reum fecerat, homo quā improbi animi, tam infelicis ingenij, cum hanc suaforiam declamaret, dixit, expectemus si nihil aliud effecturi, scilicet ne insolens barbarus dicat, ueni, uidi, uici, cum hoc post multos annos didimus uicti Pharnace dixerit. DVRION dixit, ANDREAS aiebat, Nicocraetis Lacedaemonis insignem hanc sententiam fuisse futuram, si media inciderebatur. Sed ne uos diutius infatuem, qui praedixeram me Fulci Arellij explicationes subiecturum, finem suaforiae faciam, quod iterum nimis cultus & fracta compositio poterit uos offendere, cum ad meam atatem ueneritis. Nam nunc uos ipsa, quae offensura sunt, uita deleant.

Finis secundae suaforiae.

Initium tertiae suaforiae.

DEliberat Agamemnon, an Iphigeniam immolet, negat Chalcante aliter nauigari potuisse. ARELLII FVSCI. Non in aliam conditione deus fudit aquora, quā ne omnis ex uoto iret dies, nec ea fors mari tantū est, cetera ipsa non sub eadem conditione sydera sunt, alia negatis imbribus exurunt solum, & miseram cremata agricolae legunt femina, & haec interdum anno lex est, alij serena clauduntur, & omne coelum nubilo graui subsidit solum, & creditum sibi terra nō retinet, alius incertis syderibus cursus est, & uariantur tempora, neque soles nimis urgent, neque ultra debitū imbres cadunt, quicquid asperatum aëtu est, quicquid nimio defluxit imbre, in uicē nimio temperatur altero, siue ita natura disposuit, siue ut ferunt luna cursu gerit, quae siue plena lucis suae est, splendetque pariter assurgit in cornua, imbres prohibet, siue occurrit de nubilo, sordidiorem orbem suum nec ante finit quā in lucem redit, siue ne luna quidem ipsa potentia est, sed status qui occupare annum tenent, quicquid horum est, extra iussum dei tutum fuit adultero mare. An non potero uindicare adulteram? prior est salus pudicitiae. Ne quid uirginitati huius timerem, persequar adulterum. Vicitra Troia uirginibus hostium parcendum, nihil adhuc uirgo Priami timet. CAESTII PILI. Vos ergo ad hanc diem immortales inuoco, sic praefuturi estis maria: Obstate potius, ne Priami quidem liberos immolaturus es, describe nunc tempestatem, omnia ista patimur, nec parricidium fecimus, quod hoc sacrum, nihil adhuc uirginis dea templo uirginem occidere? libentius hanc sacerdotem habebit, quā uictimam. CORNELII HISPANI. Infecta, inquit, sunt tempestates, & saeuunt maria, neque adhuc parricidium feci, ista maria si numine suo deus reuertat, adulteris clauderentur. MARYLLIS. Si non datur nobis ad bellum iter, reuertarum ad liberos. ARGENTARII iterum in malum familia nostra fatale reuoluimur, propter adulteram fratris liberi pereunt, ista mercede nollem reuerti, at Priamus bellum pro adultero filio gerat. DIVISIO. Hanc suaforiam sic diuisit Fuscus, ut diceret, etiam si aliter nauigare non possent, non esse faciendum, quia homicidium esset, quia parricidium, quia plus impenderetur, quam peteretur. Petitur impendi Iphigeniam, uindicari adulterium, committi parricidium. Deinde dixit etiā si nō imolasset, nauigaturū. Illam enim

lam enim moram naturæ maris & uentorum esse, deorum uoluntate ab hominibus non intelligi, hæc Cælius diligenter diuisit. Dixit enim deos rebus humanis non interponere arbitrium suum, si interponant, uoluntatem eorum ab homine non intelligi, ut intelligatur, non posse fata reuocari, si non sint fata, sacra profutura, si sint, non posse mutari. Sylo Pompeius etiam si quod esset diuinandi genus certum, auguri negauit credendum, quare ergo si nescit Chalcas affirmat primum, & scire se putat. Hic cōmunem locum dixit in omnes, qui hanc affectarent scientiam, deinde irascitur tibi, inuitus militat, querit sibi tam magno testimonio apud omnes gentes fidem in ea descriptione. Primum in hac suaforia Fuscus Arellius Vergilij uersus uoluit imitari. Valde autem longe petiit, & pene repugnat materia, certe non desideranti inseruit. Ait enim de luna, quæ siue plena lucis suæ est, splendensq; pariter assurgit in cornua, imbres prohibet, siue occupata nubilo sordidiorum ostendit orbem suum, non ante finit q̄ uicē reddit. At Vergilius hæc quamto simplicius & beatius dixit. Luna reuertentis cum primum colligit ignes. Si nigri obscuro comprehenderit aera cornu Maximus agricolis pelagoq; parabitur imber. Et rursum, Sin ortum quarto (nāq; is certissimus autor) Plena, neq; obscuris per cœlū cornibus ibit. Solebat autē ex Vergilio Fuscus multa trahere, ut Meccenati impuaret. Toties em̄ pro beneficio narrabat, non in aliqua se Vergiliana descriptione placuisse, sicuti in hac ipsa suaforia dixit, cur iste inter eius ministerium placuit: cur hoc os deus elegit: cur hoc potissimum sortitur poesis: quod tanto nomine impie aiebat se imitatum Vergilium, plena deo: Solet autem Gallio noster hæc aptissime ponere. Memini una nos ab additōe Nij cetis ad Messalam uenisse. Nicetes suo impetu ualde Græcis placuit. Quærebat a Gallione Messala, quid illi uisus esset Nicetes. Gallio ait plena deo, quoties audierat aliquem ex his declamatoribus, quos scholastici caldos uocat, statim dicebat, plena deo. Ipse Messala nunq̄ aliter eum agnouit, ab hominis auditione uenientem interrogat nihil aliud q̄ ut diceret, nunquid plena deo: itaq; hoc ipsi iam tam familiare erat, ut inuito quoq; excideret. Apud Cæsarem cum mentio esset de ingenio Flaterij, consuetudine prolapsus, dixit, & ille erit plena deo. Quærenti deinde quid hoc esse uellet, uersum Vergilij retulit, & quomodo hoc semel sibi apud Messalam excidisset, & nunq̄ postea potuisset excidere. Tyberius ipse Theodorus offendebatur Nicetis ingenio, atq; delectatus est fabula Gallionis, hoc autem dicebat Gallio Nasoni suo ualde placuisse, itaq; fecisse quod in multis alijs uersibus Vergilius fecerat, non surripitendi causa, sed palam mutandi, hoc animo ut uellet agnosci, esse autem in tragœdia eius, feror huc illucue plena deo. Iam uultis ad Fuscum reuertar, & descriptionibus eius uos satiabo. Hæc potissimum ex his quas in similitudinibus tractatione posuit, cum diceret, omnino non concessam futuram sententiã.

Declamator
tores q̄da,
g caldi uo
cantur.

futuri sciẽ
tiam.

Vltra hũã
nã est fortẽ
qui futura
prædicat

Finis tertiæ suaforiæ. Initium quartæ suaforiæ.
Deliberat Alexander magnus, an Babyloniam intret, cum denunciatum esset illi responso auguris periculum, ARELLII FVSCI uisus est qui futurorũ scientiam sibi uendiceret: noua oportet fortis sit, qui tubente deo canat, non eodẽ cõtentus sit utero, quo imprudentes nascimur, quandam imaginem dei præferat qui iussa exhibeat dei, sic est. Tantum enim regem tantq; rectorẽ orbis esse in metu cogit, magnus iste est, supra humanã fortis habitum oportet sit, cui liceat terrere Alexandrum, ponat iste suos inter sydera patres & originem cœlo trahat, agnoscat suum uatem deus, non eodem claudatur uitæ sine, ætate magna, extra omnem futurorum necessitatem caput sit, quod gentibus futura præcipiat. Si uera sunt ista, quid ita, non huic studio seruit omnis ætas: Cur nõ ab infantia, rerum naturam deoq; qua licet, uisimus: cum pateant nobis sydera & interesse numinibus liceat, quid tã inutili desidemus facundia: aut piculosis atterit armis manus: an melius alio pignore q̄ futuri scia ingenia sunt exerint: Qui uero in media se ut prædicant fatorum misere pignora: natales inquirunt, & prima omniũ meliorum annorũ habent initia, quo ierint motu sydera, in quas discurrerint patris, contra ne deus steterit, an placidus effulserit sol: an plenam lucem: an initia surgentis acceperint, an abdidit in noctem obscurum caput luna, Saturnus nascentẽ, an ad bella Mars militẽ, an negotiosum in quæstus Mercurius exceperit, an blanda annuerit nascenti Venus, an ex humili in sublime Iupiter tulerit: Existimant tot circa unum caput tumultuantis

tumultuantis deos, futura nunciant, plarofq; dixere uicturos, & nihil metuẽtes oppressit dies, alijs dedere finem propinquum, at illi superfuere. Egẽtes inutilis anima, felices nascentibus annos sponderit, at fortuna in omnem properauit iniuriam, incerta em̄ fortis uiuimus, unicuiq; ista pro ingenio funguntur non ex scientia ui. Deerit aliquis toto orbo locus qui te uictorem nõ uiderit. Babylone clauditur, cui patuit oceanus. DIVISIO. In hac suaforia nihil tractasse Fuscum scio q̄ eadẽ, quas supra retuli; quæstiones, ad scientiam futuri pertinentes. Illud quod nos delectauit præterire non possum. Declamabat Fuscus Arellius controuersiam, de illa, qua postea q̄ ter mortuos pepererat, somniasse se dixit, ut in luco pareret. Valde in uos contumeliosus fuero, si totam controuersiam, quã ego intelligo me dicere, Fuscus declamaret, & aperte, aut non agnoscentis puerum, tractaret locum, contra somnia & deorum prouidentiam, & male de magnitudine deorum dixisset mereri eum, qui illos circa puerperas mitteret, summis clamoribus dixit illũ Vergilij uersum. Scilicet is superis labor est ea cura quietos Sollicitat. Auditor Fuscus quidam cuius pudori parco cum hanc suaforiam de Alexandro ante Fuscum dicebat, putauit aequè bene poni uersum eundem, dixit, Scilicet is superis labor est, ea cura quietos Sollicitat, Fuscus illi ait, si hoc dixisses audiente Alexandro, scies & apud Vergilium eundem uersum esse, & alterum capulotenus abdidit ensẽ. Et quia soletis mihi molesti esse de Fusco, quid fuerit, quasi nemo uideretur dixisse cultius, ingeram uobis fuscianas explicationes. Dicebat aut suaforia libentissime & frequentius græcas q̄ latinas, hebræas in hac suaforia dixit.

Finis quartæ suaforiæ.

Initium quintæ suaforiæ.

Deliberant Athenienses, an trophea persica tollant, Xerxe minante rediturum se, nisi tolleretur. ARELLII FVSCI. Pudet me uictoria nostrã, sic fugatum credis Xerxem. Ut reuertı possit: tot cæsa milia, nihil ex hac acie reliq̄tũ minanti, nisi quod uix sequi fugientem possit, toties merse classis, quid Marathonã: quid Salamina referam: Pudet dicere, dubitamus adhuc, an uicerimus. Xerxes ueniet an nescio quomodo languet circa memoriã iactura animus, & disturbata arma non reuertit. Prior em̄ metus futuri regni is esset, amissa ne audeat, amissurũ monent, ut in gaudia interdum surgit animus, & spem ex præsentı metitur, ita aduersis frangitur, omnis æst situ animus premit ubi nullam meminit aciem, nisi quæ fugerit, errat circa damna sua, & quæ male expertus est, uota deponit. Si uenturus esset, non minaretur. Suis ira ardet ignibus, & impacta non soluitur, non denunciaret si uenturus esset, neq; armaret nos nuncio, nec instigaret uictricem Græciam, nec sollicitaret arma felicia, magis superueniret improuidis, nam & arma indenunciata monent, quantũcũq; oriens ualuit primo in Græciã impetu effusum est, hoc ille numero ferrox, & in deos arma tulerat, Extincta tot ante Xerxem milia, tot sub ipso iacent, & nulli nisi qui fugerunt superstit, quid dicã Salamina: quid Cynagyron referam: & te Polyteles: & hoc agĩ an uiceris: hæc ego trophea desposui, hæc in totius Græciæ conspectu statui, ne quis timeret Xerxem minantem. Me miserum, pugnantem Xerxe trophea posui, fugientem tollam: nunc Athenã uincimur, non tantum credetur rediisse q̄ uicisse Xerxes, nõ potest Xerxes, nisi per nos trophea tollere. Credite mihi, difficile est attritas opes recolligere & spes noua re fractas, & penitenda acie in melioris euentus surgere. CAESTII PII. Inferam, inquit, bellũ, alia mihi trophea promittit, potest maior uenire q̄ uictus est. ARGENTARII. Non pudet uos, plaris trophea uestra Xerxes æstimat q̄ uos. DIVISIO. Fuscus sic diuisit, etiam si uenturus est Xerxes, non tollimus, non sunt trophea tollenda. Confessio seruitutis est iussa facere, si uenerit, uincemus, hoc non est diu colligendum, de eo dico, uincemus quem uicimus. Sed nec ueniet quidem, si uenturus esset, non denunciaret, fractus est & uiribus & animo. CAESTIUS, & illud dicit quod in prima parte tractauit, non licere Atheniensibus trophea tollere, cõmune in illis ius totius Græciæ esse, cõmunem uictoria, cõmune bellum fuisse, deinde nefas quidem esse, nunq̄ factum, ut quisq; consecratis uirtutis suæ operibus manus adferret, ista trophea non sunt Atheniensium, deorũ sunt, illorum bellum fuit, illos Xerxes uinculis, illos sagittis persequabatur, hæc omnia

Sententiã Iu
uenalis

V ad impiã

ad impiam & superbam Xerxis militiam pertinent. Et quid? ergo bellum habebimus? habuimus, etsi Xerxem remouebis, alius hostis inueniet. Nunquā magna imperia ossa omnium bellorum prospere ab Atheniensibus gestorum, deinde non erit bellum. Xerxes enim non ueniet, multo timidiore esse quā superbissimi fuerint. Nouissime ut ueniat, cum quibus ueniet? reliquas uictoria nostrae colliget, illos adducet quos priore bello quasi inutiles reliquias nouit, si quid ex fuga cōsecuti sunt. Nullum habet militē nisi ut fastiditum aut uictum. ARGENTARIVS his duobus contentus fuit, aut nō uenturū Xerxem, aut non esse metuendū. Si uenerit his solis institit, & illud dixit quod exceptorum est, tollite, inquit, trophea, si uicisti, quid erubescis? si uicisti es, quid imperas? locū mouit nō inutiliter, iudicare quidē se neq; Xerxem neq; iam quēquam Perfarū ausurū in graciā effundere se, ideo magis ipsis trophea tuenda. Si quis unq; illinc uenturus hostis esset, ut conspectu tropheorum animi militū accenderent, hostiū frangerent. BLANDVS dixit, repleat ipse prius hiatus, & maria in antiq; faciem sententiā uisus est, nisi tollit posteris quēadmodū uenerit, appareat etiā quēadmodum redierit. TRIARIVS, Omnia dimissa diuisione tantum exultauit, quod audierit Xerxem uenire ad se, ipsi nouam uictoriam noua trophea, SILO POMPEIUS Venusto genere sententiā uisus est, nisi tollit, inquit trophea, ego ueniā, hoc ait Xerxes, nisi hac trophea tollitis, illa ponetis. Alteram partem solus Gallio declamauit, & hortatus est ad tollenda trophea, dixit gloria nihil detrahi, mansurā enim memoriā uictoriae quae perpetua esset, ipsa trophea & tempestatibus & atate consumi, bellum suscipiendū fuisse pro libertate, pro coniugibus, pro liberis, pro re superuacua & nihil nocitura si fieret, non esse suscipiendū. Hic dixit utiq; uenturū Xerxem & descripsit aduersus ipsos deos tumentem, deinde habere illum magnas uires neq; omnes illum copias in graciā produxisse, nec omnes perdidisse in graciā, timendam esse fortuna uarietatem, exhaustas esse graciā uires, nec posse iam patri alterum bellum, illi esse immensam multitudinē hominū. Hoc loco disertissima sententiā dixit, quae uel in oratione uel in historia ponit, diutius illi perire possunt, quam nos uincere.

Finis quinta suavioria.
Initium sextae. De morte Ciceronis clarissima.

Deliberat Cicero an Antonium deprecetur. Q. HATERIUS, Sciant posteri potuisse Antonio seruire Rempu. nō potuisse Ciceronē. Laudandus erit tibi Antonius, in hac causa etiam Ciceronē uerba deficient. Crede mihi, si diligenter te custodieris, faciet tamen Antonius, quod Cicero tacere non possit. Si intelligis Cicero, non dicit, roga? ut uiuas, sed roga ut seruias, quemadmodū autem hunc senatum intrare poteris exhaustum crudeliter? repletum turpiter? Intrare autem tu senatum uoles, in quo non, Cn. Pompeium uisurus es, nō M. Catonem, non Lucullos, nō Hortensium, nō Lentulum atq; Marcellum? nō tuos in quā Coss. Hirium & Panlam. Cicero quid in alieno saeculo tibi? lam nostra peracta sunt. M. Cato solus maximum uiuendi moriendiq; exemplum, mori maluit quam rogare, nec erat Antonium rogaturus & illas usq; ad ultimū diem puras a ciuili sanguine manus, in se infectas, acerrime armauit. Scipio cum gladium poni iustus foret, dicitur, abdidisse se, quaerentibus qui in nauē transferant militibus imperatorē, imperator, inquit, bene se habet, uictus uocem uictoriae misit. Vetat inquit Milo rogare iudices. V. CL. nūc & Antonium rogat. PORTIUS LATRONIS. Ergo loquitur imperator Cicero, & non timet Antonius, loquitur in quā Antonius, ut Cicero timeat. Ciuili sanguinis Syllana sitis in ciuitatem redit, & ad triumuiralem hastam pro uectigalibus ciuium romanorum mortes locatur. Iniusta bella albo pharalica, ac Mundenis Mutinensiq; ruina uincitur, cōsularia capita auro reperiuntur. Tuis uerbis Cicero utendum est, o tempora, o mores, uidebis ardentem crudelitatem simul ac superbia oculos, uidebis illum nō hominis sed belli ciuili uultum, uidebis illas fauces per quas. Cn. Pompeij bona transferunt, illa latera, illum totius corporis gladiatoriam firmitatem, uidebis illum pro tribunali, loco, quo magister equitum cum raptaerat, praerat, uomitu foedauerat. Supplex cadens genib; deprecaberis, & ore, cui se debet salus publica, humili, in adulatione uerba submittes? Pudeat Verrem quod quia proscriptus fortius perit, CYRIL MARILLI ETERNINI occurrat tibi Cato tuus cuius a te

Memoria uictoriae est perpetua, cū trophea tēpēstibus cadant

Cato maluit mori quā rogare.

ius a te laudata mors est, quicq; ergo tanti putas, ut uitam Antonio debeas? CAESTIUS PII Si ad desyderium populi respicis Cicero quandociq; perieris, parum uixisti, si ad res gestas satis uixisti, si ad iniurias fortuna & praesentē reipub. statū, nimis diu uixisti, si ad memoriā operum tuorum, semper uicturus es. POMPEI SYLONIS. Scias licet tibi non expedire uiuere, si Antonius permittit ut uiuas. Tacebis ergo proscrībente Antonio? & rempob. lanians? & ne gemitus quidem tuus liber erit? malo Populus Romanus mortuum Ciceronem q̄ uiuum desyderet. TRIARIUS, quae charybdis est tam uox? diuerfas uno tempore absorbere potuisset, huic tu saeuienti putas Ciceronem posse subducī? ARELLIUS FVSCI Ab armis ad arma discurretur, foris uictores dū trucidamur, dum in sanguine intestinus hostis incubat, quis non haec populi Romano scita Cicerone ut uiuat cogi putat? Rogabis Cicero turpiter Antonium frustra, nō te ignobilis tumultus abscondet, idem uita tua qui finis est immortalium, humanorum operū custos memoriarq; mansuri, uita perpetua est, in omnia te secuta sacratum dabit. Nihil aliud intercidet q̄ corpus frugalitatis caduca, morbis obnoxium, casibus expositum, proscriptio-nibus obiectum. Animus uero diuina origine haustus, cui nec senectus ulla, nec mors, onerosi corporis uinculis exolutus, ad sedes suas & cognata sydera recurret, & tamen si ad atatem annorumq; nūc q̄ obseruatum uiris fortibus, numerum respicimus, sexaginta supergressus es, nec potes uideri non nimis uixisse, qui moreris reipub. superstes. Vidimus furentia toto orbe ciuilia arma, & post Italicas Pharsalicasq; caedes Romanum sanguinem hausit Aegyptus, quid indignamur in Ciceronem Antonio licere, quod in Pompeium Alexandrino licuit? at si non occiduntur qui ad indignos confugiūt. CORNELII HISPANI. Proscriptus est ille qui tuam sententiā secutus est, tota tabula tuae morti praeluditur, alter fratrem proscrībī, alter auunculum patitur, quid habes spei? Ut Cicero periret, tot paricidia facta sunt. Repete age, tot patrocina tot clientelas & maximum beneficiorum tuorum teipsum, iam intelliges Ciceronem in mortem cogi posse, in praesens non posse. ARGENTARIUS. Explicantur triumphalis regni delicata cōiuiua, & popina tributo gentium instruitur, ipse uiuo & somno marcidus deficientis oculos ad capita proscriptorum leuat, iam ad ista non satis est dicere hominem nequam. DIVISIO Latro sic hanc diuisit, omnem suavioriam, etiam si impetrare uitam ab Antonio, non putes tanti rogare, deinde impetrare non potes, in priore illa parte posuit. Turpe esse cuiuslibet Romano, nedum Ciceroni uitam rogare, hoc loco omnium qui uultro mortē appetissent exempla posuit, deinde inutilis illi sua uita futura proponit, morte grauior, detracta libertate, hic omnem acerbitatem seruitutis futurae descripsit, deinde non futurum fidei impetratae beneficium, hic cum dixisset, aliquid erit quod Antonius offendat aut factum tuum, aut dictum, aut silentium, aut uultus, adiecit silentium, aut enim placiturus es. ALITER DIVISIT, primam partem fecit, moriendum esse Cicero, ni etiam si nemo proscrībaret, cum hac infectatio temporum fuerit, deinde moriendū est, ille enim se sua sponte conficeret, quia moriendū esset, etiam si mori nolisset, graues odiorum causas esse, maximam causam proscriptio-nis ipsum esse Ciceronem. Et solus ex declamatoribus tentaui dicere, non unum illi esse Antonium infestum, hoc loco dixit illam sententiā, si cui ex triumuiris non es inuisus, Grauis es. Et illa sententiā ualde excepta est, rogo Cicero, ora unum, ut tribus seruias. CAESTIUS sic diuisit. Mori tibi utile est, honestum est, necesse est ut liber & illibata dignitatis consummes uitam, hic illam sententiā dixit audacem, ut numereris cum Catone, qui seruire nec Antonio quidem nondum domino potuit. MARCELLVS hunc sensum de Catone melius. Vsq; eo ne omnia cum fortuna populi Romani conuersa sunt, ut aliquis deliberet, utrum satius sit uiuere cum Antonio, an mori cum Catone? Sed ad diuisionem Caestij reuertatur, si in Antonij manus incidisset, & in hac parte cum descripsisset contumelias insultantium Ciceroni & uerbera & tormenta, dixit illam multum laudatam sententiā. Tu mehercules Cicero cum ueneris ad Antonium, mortem rogabis VA-RIVS GEMINVS sic diuisit, hortarer te, si non alterutrum utiq; faciendum esset

Fortestumulus.

Magna adfortem uirtū ut moriatur peritatio.

aut moriendum, aut rogandum, ut moreris potius quam rogaris, & omnia complexus est, quæ a cæteris dicta erant, sed aliud & tertium, adhortatus est illum ad fugam, illic esse M. Brutum, illic C. Cassium, illic Sex. Pompeium. Et adiecit illam sententiam quam Cassius Seuerus unice mirabatur, quid deficiemus? & Resp. suos triumuiros habet, deinde etiam quas petere possit regiones percurrit, Siciliam dixit uindicatam esse ab illo, Ciliam a proconsole egregie administratam, familiares studijs eius, & Achiam & Asiam, Deiotari regnum obligatum beneficijs, Aegyptum & habere beneficij memoriam, & agere perfidia potentiam, sed illum maxime in Asiam & Macedoniam hortatus est in Cassij & in Bruti castra. Item Cassius Seuerus aiebat alios declamasse, Varius Geminum uicium consilium dedisse. Alteram partem pauci declamauerunt, nemo ausus est Ciceronem ad deprecandum Antonium hortari, bene de Ciceronis animo iudicauerunt. Geminus Varius declamauit alteram quoque partem & ait. Spero me Ciceroni meo persuasurum ut uelit uiuere, quod grandia loquitur & dicit. Mors nec immatura consulari, nec misera sapienti, non mouet me idiotam, perit, ego belle mores hominis noui, faciet, rogabit, nam quod ad seruitutem pertinet, non recusabit, iam collum tritum habet, & Pompeius illum, & Cæsar subiecerunt. Veteranum mancipium uidetis, & quæplura alia dixit scurrilia ut illi mos erat. Diuisit sic, ut diceret, non turpiter rogaturum, non frustra rogaturum, in priori parte posuit, non esse turpe, ciuem uictorem rogari a uicto, hic quæ multi rogassent. C. Cæsarem, hic & Ligarium, deinde ne iniquum esse quidem Ciceronem satiffacere, qui prior illum descripsisset, qui & cum iudicasset ab eo semper nasci satiffactionem, ac dato rogari, deinde non pro uita illum sed pro Republica rogaturum, satis illum uixisse sibi, Republicæ parum. In sequenti parte dixit exorari solere inimicos, ipsum exoratum a Vatinio. C. quoque Verri affuisse, facilius exorari Antonium posse qui cum tertius esset, ne quis tribus hanc tam speciosam clementiæ occasionem prateriret, fortasse irasci Antonium, qui ne tanti quidē putasset illum quem rogaret, fuga quæ periculosa esset cum descripsisset, adiecit, quocumque peruenisset seruiendum illi esse, ferendam aut Cassij uiolentiā aut Bruti superbiam aut Pompeij stulticiam. Quādo in hanc suaforiam incidimus, non alienum puto, indicare quomodo quisque se ex historicis aduersus memoriam Ciceronis gesserit, namque Cicero nec tam timidus fuerit ut rogaret Antonium, nec tam stultus ut exorari posse speraret, nemo dubitat, excepto Asinio Pollione qui infestissimus famæ Ciceronis permansit, & is etiam occasionem scholasticis occasionem dedit. Solent enim scholasticis declamatores ponere.

* Alia suaforia pro Cicerone.

Deliberat Cicero, an promittente salutem Antonio orationes suas comburatur. Hæc inepte facta cuiuslibet uideri potest. Pollio uult illam ueram uideri, ita enim dixit in illa oratione quam pro Lamia dedit. ASINII POLLIONIS Itaque nunquam perficeret, nec mora fuit, quin euitaret, suas esse quas cupidissime effuderat orationes in Antonium, multiplicemque numero & accuratius scriptas illis contrarias edere, ac ueluti ipse palam pro concione recitaret pollicebatur, ceteraque his alia sordidiora multo, ut tibi facile liqueret, hoc totum adeo falsum esse, ut ne ipse quidem Pollio in historicis suis ponere ausus sit. Huic certe aetioni eius pro Lamia qui interfuerunt negant eum hæc dixisse, nec enim mentiri sub trium uirorum conscientia sustinebat, sed composuisse. Nolo autem uos iuuenes mei contristari, quod a declamatoribus ad historicos transeo, satiffaciam uobis, & fortasse efficiam, ut his sententijs lectis solidis & uerum habentibus recedatis. Et quia hoc si tamen recta uia consequi non potero, decipere uos cogar, ueluti salutarem pueris daturus potionem, sumpti poculi huius adeo contræctationis consilium habuisse non dicit, ut neget tempus habuisse. Ita enim ait. L. Lilius. M. Cicero sub aduentu triumuiroꝝ celsat urbe, certum habens id quod erat, non magis Antonio eripi se quam Cæsari Cassium & Brutum posse, primo in Tuluam fugit, inde tranuersis itineribus in Formianam, ut ab Caieta nauim conscensurus profici scitur. Vnde aliquoties in altum prouectus cum modo uenti aduersi rerulissent, modo ipse iactationem nauis cæco uolente fluctu pati non posset, tedium tandem cum & fugæ & uitæ cepit, regressusque ad superiorem uillam quæ paulo plus mille passibus a mari abest,

Cicero p/cri/ptus quomodo se gesserit

abest. Moriar, inquit, in patria saepe seruata. Satis constat, seruos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum, ipsum deponi lecticam & quietos pati, quod fors iniqua cogere, iussisse, prominenti ex lectica præbentique immota ceruicem caput præcisum est, nec fatis solidæ crudelitati militum fuit, manus quoque scripsisse in Antonium exprobrates præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium iussuque eius inter duas manus in rostris positum, ubi consul, ubi saepe consularis, ubi eo ipso anno aduersus Antonium ille, quanta nulla unquam humana uox, cum admiratione eloquentiæ auditus fuerat, uix attolentes lachrymis oculis homines intueri trucidata membra eius poterant, Bassus Aufidius, & ipse nihil de animo Ciceronis dubitauit, quin fortiter se morti non præberit tantum, sed obtulit. AVFIDIJ BASSI Cicero paulum remoto uelo postquam armatos uidit, ego uero cõsisto, ait, accede ueterane, etsi hoc saltē potes recte facere, incide ceruicē. Tremēti deinde dubitanti, quid si ad me, inquit, primū uenissetis? Crematius Cordus, & ipse ait. Ciceronem cum cogitasset, utrum ne Brutum, an Cassium, an Sex. Pompeium peteret, omnia illi displicuisse, præter mortem. CREMVTII CORDI, quibus uisus lætus Antonius cum peractam prosc̄riptionem suam dixisset, esset quippe non fatiatus modo cæcendens ciuibus, sed defectus, quot quoque sint pro rostris exponit. Item quæ lapsus ille in genti circūfusus turba processerat, quæ pauloante coluerat pijs cõcionibus, quibus multorum capita seruauerat, tum per artus suos latus, aliter ac solitus erat, a ciuibus suis cõspectus est, prætendenti capiti oris eius impensa sanie, breui ante principis senatus Romanique nominis titulus, tum præcium interfectoris sui, præcipue tamen soluit per ora omnium in lachrymas gemitusque uisa ad caput eius deligata manus dextra, diuina eloquentiæ ministra, cæterorumque cædes priuatos luctus excitauerunt. Illa una communem BROTIDI NIGRI. Elapsus interim altera parte uilla: Cic. lectica per agros ferebatur, sed ut uidit appropinquare notum sibi militem Popilium nomine, memor defensionum a se, lætore uulæ apexit, at ille, uictoribus id ipsum imputatur, occupat facinus caputque decisum, nihil in ultimo sine uitæ facientis, quod alterutrā in partem posset notare, Antonio portat, oblitus se pauloante defensionem ab illo, & hic uoluit positi in rostris capitis miserabilem faciem describere, sed magnitudine rei obrutus est. BROTIDI NIGRI Vt uero iussu Antonij inter duas manus positum in rostris caput cõspectum est, quod toties auditum erat loco sedato, gemitu & fletu maximi uiri inferat, nec ut solet ita deponi in rostris corporis concio audiuit, sed ipsa narrauit, nulla non pars fori aliquo iactationis inclyta signata uestigio erat. Nemo non aliter in se eius meritū fatebatur, hoc certe publicum beneficium palam erat, illam miserimi temporis seruitutem ac aleam delatam in Antonium, Quoties magni alicuius mors ab historicis narrata est, toties fere totius cõsummatio uitæ, & quasi funebris laudatio redditur, hoc semel aut iterum, adhuc itidem factum. Item in paucissimis personis usurpatum a Salustio. Lilius benignius omnibus magnis uiris præstitit, Sequentes historici multo id effusus fecerunt. Cicero ni hoc ut græco uerba utar *ἔπι τὸ ἀπὸ* Lilius reddit. TITI LIVII Vixit tres & sexaginta annos, ut si uis abfuisse ne immatura quidem mors uideri possit, ingenium & operibus & præmijs operarum felix, ipse fortunæ diu prosperæ & in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus uulneribus, exilio, ruina partium, pro quibus fletat, filia morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium aduersorum, nihil ut uiro dignum erat præter mortem quæ ueræ æstimanti minus indigna uideri potuit, quod a uictore inimico crudelius passus erat, quod eiudem fortunæ composito fecisset. Siquis tamen uirtutibus uitia perfarit. Vir magnus, acer, memorabilis fuit, & in cuius laudes sequendas Cicerone laudatore opus fuerit, Vt est noster candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator T. Lilius plenissimum testimonium Ciceroni reddidit. CORDI CREMVTII. Non est operæ deferre etiam redditam Ciceroni laudationem. Nihil enim ipso Cicerone indignum est, ac ne hoc quidē, quod penè maximum est, tolerabile est. CREMVTII CORDI. Proprias enim simulatas deponendas interdum putabat, publicas nunquam. Vi des credendam eius non solum magnitudinem uirtutum, sed multitudinem quoque cõspiciendam. AVFIDIJ BASSI. Sic M. Cicero decessit uir natus ad reipub. salutem, quæ diu defensa & administrata in senectute demum e manibus eius labitur, non ipsius uitio læsa, quod nihil in salute eius aliud illi, quam si caruisset Antonio, placuit. Vixit sexaginta &

Popilius in/terfecit Cice/ronē Paulo añ ab illo de/fectus

*

Lilius am/plissimū Cice/roni testi/monium red/dit

Testimoniū
Pollionis, Ci-
ceroni quibus
inimico ad-
scriptum.

* annos, ita ut semp aut peteret alterū aut inuicem peteret, nullāq; rem rarius q̄ diem illū quod nullius interesset ipm̄ mori. Vidit Pollio quoq; Asinius qui Verrē Ciceronis reū fortissime morientē tradidit, Ciceronis mortē solus ex omnibus maligne narrat, testimo- niū tamen quibus inuitus plenū ei reddit. ASINII POLLIONIS. Huius ergo uiri tot tantisq; opibus manūis, in omne æuum prædicare, de ingenio atq; industria superba, natura aut atq; fortuna, pariter est. Si quidē facies decora ad senectutē, prosperaq; pmanit ualitudo, tunc pax diutina, cuius instructus erat artibus, contigit, nāq; a prisca seueritate iudicis exacti, maximosq; noxiōrū multitudo, puenit, quos obstrictos patrociniū inco- lumes plerōsq; habebat, iam felicissima cōsulatus ei fors petendi & gerendi munerema- gna, deū consilio, industriaq; utinā moderatus secūdas res & fortius aduersas ferte po- tuisset, nāq; utraq; cum uenerat ei, mutari eas nō posse rebatur. Inde sunt inuidiæ tēpe- states cohōrtæ graues in eo, certiorq; inimicis aggrediēdi fiducia, maiore em̄ similitates appetebat animo q̄ gerebat. Sed quādo mortaliū nulli uirtus pfecta cōtigit, qua maior pars uitæ atq; ingenij stetit, ea iudicandū de homine est. Atq; ego ne miserandū quidē exitus eum fuisse iudicarem, nisi ipse tam miseram mortē putasset. Affirmare uobis pos- sum nihil esse in historijs eius hoc, quē retuli, loco disertius, ut mihi tunc nō laudasse Ci- ceronē, sed certe eum Cicerone uideat. Nec hoc deterrendū causa dico, ne historiās eius legere concupiscatis, concupiscite, & pœnas Ciceroni dabit. Nemo tamen ex tot disertissimis uiris melius Ciceronis mortē deplorauit quā Cornelius Seuerus.

CORNELII SEVERI.

Oraq; magnanimum spirantia pene uirorum
In rostris iacueris suis, sed enim abstulit omnis,
Tanq̄ sola foret rapti Ciceronis imago.
Tunc redeunt animis ingentia consulis acta,
Iuratq; manus, deprensāq; fœdera noxæ,
Patritiumq; nefas, est nunc & pœna Cetegi,
Deiectusq; redit uotis Catilina nefandis.
Quid fauor aut cœtus, pleniq; quid honoribus anni.
Profuerunt, sacris & uita quid artibus ætas?
Abstulit una dies æui decus, istaq; luctu
Conticuit, latæ tristis facundia linguæ,
Vnica sollicitis quondam tutela salusq;
Egregium semper patriæ caput, ille senatus,
Vindex ille fori, legum ritusq; togæq;
Publica uox eius æternum obmutuit armis:
Informes uultus sparsumq; cruore nefando.
Canicem sacrasq; manus, operumq; ministras
Tantorū, pedibus cuius proiecta superbis
Proculcauit ouans, nec lubrica fata deosq;
Respexit, nullo luet hoc Antonius æuo.
Hæc nec in Hematio mitis uictoria Persæ.
Nec te dire Syphax in hoste Philippo.
Inq; triumphato ludibria cuncta lugurtha;
Affuerat, nostræq; cadens ferus Hannibal iræ.
Membra tamen stygiās tulit inuiolata sub umbras.

Non laudabo municipem nostrū bono uersu ex quo hic multo melius Cornelij Seueri processit. Conticuit latæ tristis facundia linguæ. Sextilus Ena fuit hō ingeniosus magis q̄ cruditus, inæqualis poeta, & pene quibusdā locis talis, quales esse Cicero Cordubens ses poetas ait, pingue quiddā sonantis atq; peregrinū. In hanc ipsam proseriptionē reci- tatus in domo Messalæ Coruini Pollionē Asinium aduocauerat, & in principio hunc uersum sine assensu recitauit. Defendens Cicero est latæq; silentia linguæ. Pollio Asini- us nō æquo animo tulit & ait, Messala, tu quid tibi liberum sit in domo tua uideris, ego istum

istum auditurus nō sum, cui mutus uideor, atq; ita cōsurrexit ne interfuisset recitationi eorū, quod Cornelij scio, cui non æque displicuisset hunc uersum quā Pollioni apparet quod meliorem quidē, sed non dissimilem illi & ipse composuit. Si hic desiero, scio futu- rum, ut uos desinat eo loco legere, quo ego a scholasticis recessi. Ergo ut librum uelitis usq; ad umbilicum reuoluere, adijciam uasoriam proximā similem.

Alia uasoria ad Ciceronem pertinent.

Deliberat Cicero, an scripta sua comburat pmittente Antonio incolumitatē si fecisset. Q. HATERIVS. Non ferēs Antonium, intolerabilis malo ingenio felicitas est, nihilq; cupientes magis accendit, q̄ propria turpitudinis cōscien- tia. Difficile est. Non ferēs inquam, & iterū irritare inimicum in mortē tuam cupies, quod ad me quidem pertinet multum a Cicerone absum, tamen non tedet me uitæ meæ sed pudet, ne propter hoc quidē pertinet multum a Cicerone. Ingenium tuū amas, Quod illud Antonius plus odit quam te. Remittere ait se tibi ut uiuas, cōmentus quemadmodum eripiat etiam quo uixerat, crudelior est pactio Antonij quam proseri- ptio. Ingenium erat in quod nihil iuris haberent triumuiralia arma. Cōmentus est An- tonius quemadmodum, quod non poterat cum Cicerone proseribere, tolleret per Ci- ceronem. Hortarer te Cicero ut uitam magni aestimares, si libertas suum in ciuitate ha- beret locum, si suum in libertate eloquentia, si nō ciuili enīe ceruicibus lucrentur. Nunc ut scias nihil melius esse quam mori, uitam tibi Antonius promittit, pendet nefaria pro- seriptionis tabula, tot pratorij, tot consulares, tot equestris ordinis uiri perire, pene ne- mo relinquitur nisi qui seruire possit. Nescio an hoc tempe uiuere possis Cicero, nemo est cum quo uelis, merito Hercules illo tempe uixisti, quo Cæsar ultro te rogauit, ut ui- ueres sine ulla actione, quo tempore non quidem stabat Respu., sed in boni principis si- num ceciderat. CAESTII PII. Nunquid opinio me fecellit? intellexit Antonius saluis eloquentiæ monumentis non posse Ciceronem mori, ad pactiōnem uocaris, qua pacti- one melior in te pars tui petitur, accommoda mihi paulisper eloquentiam, Cicerone peritū rogo. Si te audissent Cæsar & Pompeius, neq; inissent turpē societate neq; di- remissent, si uti unquā consilio tuo uoluissent, neq; Pompeius Cæsarē neq; Cæsar Pom- peium deseruisset. Quid consulatū salutare urbi, quid exilium cōsulatu honestus, quid prouocatum inter iniūta adulescentiæ libertatem tyrocinij tuis Syllanam potentiam, quid Antonij aulsum, Catilinam Reipublicæ redditum? ignosce Cicero, diu ista nar- rauero. Forstian hæc die nouissimo audientur. Si occideretur Cicero, iacebit inter Pom- peium patrem filiumq; Afranium Petreiumq;. Q. Catulum, M. Antonium illum in- dignū hoc successore generis. Si seruat, uiuet inter Ventidios & Canicios & Saxos, ita dubiū est, an satius sit cum illis iacere, an cum his uiuere. Pro uno homine iactura pub- lica pacificeris, scio omne precium iniquum esse quod ille constituit, nemo tanti emit Ci- ceronis uitam, quanti uendit Antonius. Si hanc tibi pactiōnem ferret, uiues, sed eruenē oculi tibi, uiues, sed debilitabuntur pedes, etiam si in alia damna corporis præstaris pa- rientiam, excepisses tamen linguam, ubi est sacra illa uox tuar. Mori em̄ natura finis est, nō pœna, hoc tibi uni non liquet. At uideris Antonio persuasisse. Aslere te potius liber- tati, & unum crimen inimico adijce. Fac Antonium moriendo nocentiorē. ASPRE- NATIS Vt Antonius Ciceroni parcat, Cicero ipse in eloquentiam suam animadu- teret, quid autem tibi sub hac pactiōne promittitur? Vt Cn. Pompeius & M. Cato, & ille antiquus restituar Reipublicæ senatus, dignissimus apud quem Cicero loqueretur. Multos ea re uicturos animi sui contemptus oppressit, multos perituros parati ad pereundum animi ipsa admiratio eripuit, & causa illis uiuendi fuit, fortiter mori, pmitte- populo Romano contra Antonium licet scripta combusseris, Antonius paucos annos tibi promittit, at si non combusseris populus Romanus omnes. POMPEII SYLO- NIS. Quale est ut perdamus eloquentiam Ciceronis, fidem sequamur Antonij, mise- ricordiam tu istam uocas supplicium summum ingenio Ciceronis. Credamus Anto- nio Cicero, si bene illi pecunias crediderunt feneratoris, si bene pacem Brutus & Cassius, hominem & uitio natura, & licentia temporum insanientem, inter scœni- cos amores ciuili sanguine luxuriantem, hominem qui creditoribus suis oppignerauit

rem, cuius gula duorum principū bona Cæsarīs & Pompeij non potuerunt satisfacere. Tuis utar Cicerō uerbis, cara est cuiq̄ salus, quā aut dare, aut eripere potest Antonius, non est tanti seruare Ciceronem, ut seruātū Antonio debeam. TRIARII Cōpulsus alii quando po. Ro. in eam necessitatem est, ut nihil haberet præter Iouem obsecrum & Catmillum exulem, nullum tamen fuit Camilli opus maius, quā quod indignum putauit, ut ros salutē pactiōni debere. O grauem uitam etiā si sine precio daretur. Antonius hostis a Repu. iudicatus, nunc hostem Remp. iudicat. LEPIDVS. Ne quis putet illum malo Antonio collegam placuisse alienæ dementiae accessio, utriusq̄ collegæ mancipium noster dominus. ARGENTARI. Nihil Antonio credendum est, mentior, quid em̄ iste non potest, qui occidere Ciceronē potest? qui seruare, nisi crudelius quē occidebat, non potest. Ignoscentem tibi illum putas, qui ingenio tuo irascitur: ab hoc tu speras uitam, cui nondū uerba tua exciderunt: ut corpus quod fragile & caducum est seruet, pereat ingenium quod æternum est, ego mirabar si non supplicio crudelior esset Antonij uenia. P. Scipionem a maioribus suis descendentē generosus amor in numerū Scipionum reposuit, mortē tibi remittit, ut id petat quod in te solum imortale est, qualis est patris. Auferē Ciceroni ingeniu sine uita, pmittunt obliuione nominis tui pauci seruatis anni. Non ille te uiuere uult, sed facere ingenij tui superstitē. V. uie ut Cicerō audiāt Lepidum, Cicerō audiāt Antonium, nemo Ciceronē, pateris perire ut quod dico optimū habet ante se ferat. Sine durare post te ingeniu tuum, perpetuā Antonij p̄scriptio nem. ARELLII FVSCI. Quoad humanū ingenium incolume manserit, q̄diu uis uiteris, honor summa eloquentiæ precium erit, quā diu rerum natura aut fortuna steterit aut memoria durauerit, admirabile posteris uigebit ingeniu, & uno proscriptus sæculo proscrisbes Antoniu omnibus. Crede mihi uulsiſima pars tui est, quæ tibi uel eripi uel donari potest. Ille uerus est Cicerō quē p̄scribi Antonius nō putat, nisi a Cicerone posse. Non ille tibi remittit proſcriptionē sed tolli deſyderat ſua. Si fidem deceperit Antonius, morieris, si præſtiterit, ſeruiēs, quod ad me attinet fallere malo. Per te M. Tulli quatuor & sexaginta annos pulchre actos, per ſalutārē Reip. conſulatū, per æternā ſi pateris ingenij tui memoriā, per Remp. quæ ne quid te putes carum illi relinquere ante cœperit, oro & obteſtor, ne moriaris conſeſſus, quod nolueris mori. HVIVS ſuaſoria alterā partem nemine ſcio declamaſſe, omnes pro libris Ciceronis ſolliciti fuerunt, nemo pro ipſo, cū adeo nulla pars nō ſit mala, ut Cicerō, ſi hæc conditio ei lata fuiſſet, deliberraturus non fuerit. Itaq; hanc ſuaſoriam nemo declamauit efficacius q̄ Sylo Pompeius, non em̄ ad illa ſpeciōſa ſe contulit ad quæ Cæſtius qui dixit, hoc grauius eſſe ſupplicium q̄ mortē, & ideo hoc Antoniū eligere, breuē uitam eſſe homini, multo magis ſeni, ita memoriæ cōſulendū quæ magnis uiris æternitatē promitteret, nō qualibet mercede uitam redimendam, & hic conditiones intolerabiles eſſe, omnia potius ſubeunda quā monumenta ingenij ſui ipſum exuere. Iniuriā illum facturū populo Ro. cuius linguā in ciuem extulſiſſet, ut inſolentis graciæ ſtudia tanto antecederet & eloquētia, quanto fortuna, iniuriā facturum generi humano, poenitentia illum acturum tam degener ſpiritus empti cum in ſeruitute ſenescendū fuiſſet, in hoc unum eloquentia utendum, ut laudaret Antonium, Malle cū illi ait, dari uitam, eripi ingeniu. SYLO POMPEIUS ſic egit ut diceret, Antoniū non pacifici ſed illudere, nō eſſe illam conditionē ſed contumeliā, combuſtis enim libris nihilominus occidurum, nō eſſe tam ſtultum Antoniū, ut putaret ad rem ptinere libros a Cicerone comburi, cui ſcripta per totū orbem celebrant, & hoc petere cū quod poſſet ipſe facere, niſi forte nō eſſet ſcripta Ciceronis iſ q̄ eſſet in Ciceronē, quare nihil aliud eum agere quā ut ille Cicerō multa fortiter de mortis contēptu locutus ad turpes conditiones perductus occideret. Antonium illi nō uitam cū conditione pmittē, ſed mortē ſub inſamia querere. Item quod turpiter poſtea paſſurus eſſet, nunc illū fortiter debere pati, Et hæc ſuaſoria inſignita eſt. Dixit em̄ ſententiā Cacoſeliæ genere humillimo & ſordidiſſimo, quod detractū aut adiectione ſyllabæ facit ſenſum. Proh facinus indignū, p̄bit ergo quod Cicerō ſcripſit, manebit qd Antonius proſcripſit. Apud Cæſtium prætorē declamāt hanc ſuaſoriam Surdinus ingenioſus aduleſcēs a quo græcæ fabulæ eleganter in latinū ſermonē conuerſæ ſunt, ſolebat dulces ſnias dicere, frequētius tamē prædulces & infraſtas, in hac ſuaſoria cū iuſiurandū bellis ſenſibus priorib⁹ complexus eſſet,

Maximū Ciceronis eloquiū, perpetuo duraturum.

eſſet, adiecit, ita te legam. CAESTIVS homo nauſiſſimus diſſimulauit exaudiſſe ſe ut aduleſcentem ornatum quaſi imprudens obiurgaret, quid dixiſti? quid ita re fruar? Erat autem Cæſtius nullius quidem ingenij, Ciceroni etiam inſeſtus, quod illi non impune ceſſit, nam cum M. Tul. filius Ciceronis Aſiam obtineret, homo qui nihil ex paterno ingenio habuit præter urbanitatem, cœnabat apud eum Cæſtius. M. Tullio & natura memoriā demperat, & ebrietas, ſiquid ex ea ſuperat, ſubdecebat, ſubinde interrogabat, quis ille uocaretur qui in imo recumberet, & tamen ſepe ſubicctū nomen Cæſtij excidit, nouiſſime ſeruus ut aliqua nota memoriā eius faceret certiorē, interroganti domino quis ille eſſet, qui in imo recumberet, ait, hic eſt Cæſtius qui patrem tuum negabat literas ſciſſe, aſſerri protinus ſagra iuſſit, & Ciceroni ut oportuit de corio Cæſtij ſatiſfecit. Erat autem etiā ibi pietas. Non exigeret Scordalus Hybriz diſertiſſimi uiri filio male apud ſe cauſam agentī. & cum in quadam poſtulatione Hybriz as partibus ſtultorū locum ad literam omnibus agnoſcentibus diceret. Age inquit, non putas me ſcripta didiciſſe patris mei, quouſq; tandem abutere Catilina patiētia noſtra? GARGONIVS amabiliſſimus in hac ſuaſoria dixit duas res, quibus ſtultiores ne ipſe quidem unquam dixerat, unam in principio, nam cū cœpiſſet ſcholasticorū frequentiſſimo iam more a iureiurando, & dixiſſet multa ita q̄ primum tantum timeat, quantum poſteſt, ita ut totus uiuat Cicerō aut totus moriatur. Ut ego quæ hodie pro Ciceronis ingenio dixerō nulla pactiōne delebo. Alteram rem dixit, cum exempla referret eorum qui fortiter perierant. Iuba & Petreius, Iulius Mutius, mutuis uulneribus concurrerunt & mortes ſcenerauerunt.

Libri primi ſuaſoriarum finis.

LVCII ANNEI SENECAE CONTROVERSIARVM

LIBER SECVNDVS.

Libri parentes alant, aut uinciantur.

DVO fratres inter ſe diſſidebant, alteri filius erat, patruus in egeſtatem incidit, patre uetante aduleſcens illum aluit, ob hoc abdicatus, tacuit, adoptat⁹ a patruo eſt, patruus accepta hæreditate locuples factus eſt, egere cepit pater, uetante patruo aluit illū, abdicatur. DEFENSIO ADVLESCENTIS. Quid mihi obijcis? puto luxuriā, quicquid unquā immodeſta largitione effudiſſus, id omne conſumebat in alimentum duorū ſenium, cum uetaret me pater alebat ipſe, mihi cum egerem alimenta nō dabat, eo iam perductus erat, ut omnem ſpem ultimorū alimentorum in ea domo poneret, in qua habebat abdicatum & inimicum, ecce oppreſſit increſcentē, quid acturus es? pluris tibi pater efferendus q̄ alendus eſt, quis rogatus eſt? aut quis porro tam locuples, frater alere non potest, miſerrimus ſenex diuitias ſuas & iam extremum blandimentum in ſtipem perdidit, ipſe inquit me nō aluit, imitationē alienæ culpæ innocentiam uocas. Nec eo quid aſtimas, quanta iſta crudelitas ſit, quod ſi quis fratrem non alit, nec a filio quidem alendus eſt. Quid adoptionē factas? tunc ad te ueni cum haberem diuitem patrem. Partius quaſo fratres, Præſentes habemus deos, ſcis tanto te facere etiam ſi abdicaueris, alam, fatendum eſt crimen em̄, tardius miſertus ſum. Item do pœnas ego parentibus meis, cum in cætera odium ſit, tantum in meam notam querunt. O felix ſpectaculum, ſi uos in gratiam poſſum reducere, faciām hoc quod uultus quoq; ueſtri hortantur. Surgite patres, adite iudices, alter mihi ex parentibus conſeruatus, alter ſeruandus eſt, porrigete mutuas manus in gratiam, me foedere mediū pignus adite. Inter duos contendētes, mediū elidor, ergo morientē uidebo, p cuius cineres iuraturus ſum? omis inſtabilis & incerta felicitas eſt. Quis crede ret iacentē ſuper crepidinē Marius fuiſſe cōſulem, aut futurum? Quid porro tam longe exempla repeto tanq̄ modo non ſit qui illum uidit, quid non timendū felicitibus putas? quid deſperandū infelicitibus? LVNII GALLIONIS. Ego indicabo cur me abdicetis tu indica cur adoptaueris. Quædā accedunt noua. Equide noua. Illud non miror quod miſericordia

Cæſtius nulli ingenij doctiſſimo Ciceroni inſeſt⁹.

Cæſtius a Ciceronis filio flagris caſus.

miseri cordia obijcit. Illud miror, quod hic obijcit. Sic em̄ me gessi, ut hoc crimine duos patres obligarem, uterq; me amat, uterq; alii miser desiderat, uterq; phibet, nec feci, nec mecum fortuna bene conuenit, cōponite aliquando bonos quide sed contumaces uiros. Vterq; discordia causam præbuerit, nolite a me exigere. Vterq; patruus est, uterq; pater est. Transit ad istum fratris sui & fortuna & animi, misericors sum, nō muto patrem, si naturā mutare potuisssem. P. A SPRENATIS. Fortuna lex est prestare quæ exegeris, miserere, mutabilis est casus, dederunt uictis terga uictores, & prouexit fortuna quos desistit, quid referam Marium sexto cōsulatu Carthagine mendicantē, septimo imperantem. Ne circa plura instabilis fortuna ex exempla te mittamus, da quis alimēta rogetur & roget. OTHONIS IVNII Patris timeo mutationē, & illo nihil prius ex bonis q̄ filium perdidit. ARELLI FVSCI Patris equid cerno an peregrini penates tuos, non sum hospes grauis, unum senem adduco, hoc tibi uitio pater placui, uenit ignotus senex, nolo transire iacentē per patrem, rogat a tergo aliquid, peribit fame qui filium suū opat superstitē. Quid hoc esse dicam quod me tam periculose abdicant, quod toties isti fortunā mutant, quoties ego patrem. Redite in gratiam. Inter funestas acies armata manus in foedus porriguntur, perierat totus orbis nisi iram finierat misericordia, aut si iam p̄tinacia placent odia, parcite, ia status inter duos patres utriusq; filius, semper tamen felicior abdicatus, positus inter duo pericula, quid faciam? qui alunt abdicant, mendicant, quia nō alunt. Illud tamen pater deos testor diuitem te relinquo. CAESTII PII Tali me operi preparauerāt, uolebam fratres in gratiam reducere, hoc tu obijcis, at nisi impetrauero ut boni fratres sint, impetrabo ne mali patres sint, uterque me amauit, uterq; p̄ me uota fecit, quantum est si dixerō, uterq; me aluit. Quæ causa fuerit discordia nescio. Timeo ne iste prior agere cōperit. Quid obijcis pater? scio quendā in hac ciuitate p̄pter istud crimen adoptatum, fratrem, inquit, alere noluit, inuenisti quod possum defendere, possum liberos tollere, & primū oculis, narrem auum illorū fame perisse, nō fefelli & qualis essem sciuiti cum adoptares, bis abdicatus sum. Volo utrumq; causam meā agere, neutrum pro me uolo, adsit mihi alius, semp̄ causa mea habeat aduocatum patrum aut patrem, alter alterum amet, uterq; me amabit. Vis illum ueras poenas dare? sentiat quam iniuriam fecerit bono fratri. POMPEI SYLONIS De patre beneficium quod cum p̄ etatem nosse non possum, sed habet & ille beneficium meū, duos eius filios alui, surge infelix senex, quid putatis illum flere? quod eget? imo quod abdicauit, quod aluit. ARGENTARII Vides enim, liberalis in domo tua esse cæpi, ille propter me duxit uxorem cum fortasse iuuenem adoptare posset. Hac abdicantis fuere uerba. Iad illum quem magis amas q̄ patrem, non omnibus imperes, parendum est, nihil interrim noui facio, scis me & priori patri nō paruisse. Venit immissa barba capilloq; deformi, non senectute, sed fame membris trementibus, semersa & tenui atq; elisa ieiunio uoce ut uix exaudiri posset, introrsum conditos oculos uix alleuans, alui, quomodo quartitis? quomodo istum. CORNELII HISPANI Putas me hodie non abdicari sed adoptari. Volo quædam futura prædicere patri, hic quem uis adoptari, inimicum patris tui inuito patre aluit, reliquit æquo animo uestram domum, ut cum mendico uiueret. Noueris oportet hoc eius uitium, ad prestandum calamitosus misericordiam cōtumax est. Nec tamen habeo quod de hoc monitio queri possim, hoc enim patrem, hoc patrum perdidit, quam multi patres adoptent talem filium, bis abdicor, homo est, non uis alium hominem, cuius est, nō uis alium ciuem, amicus est, non uis alium amicum, propinquus est non uis alium propinquum, sic peruenitur ad patres, homo est, cuius est, amicus est, propinquus est, conditione ergo nō erit uitium porrexisse stipem, nisi dixerō pater est. VIIBII CALBI Circuibō tecum pater aliena limina, ostendam omnibus & me qui alimenta dedi, & te qui negasti. ROMANII HISPANIS. Scio pater melius esse quod tu dicis, istud ego si possem, nunquam abdicatus essem, fateor uitium meum, hoc quoque prior in me emendare uoluit pater, nec potuit, impulisti me in fraudem, qui me abdicat, aiebat non oportebat fieri, tu dicebas oportet, tibi credidi, non dedit, inquit, mihi alimenta, defuerunt tibi, quisquis alimenta a mendico rogatus est, nihil amplius quam misereri monstrat ad patrem, id est ad filium, iam quidam nobis eandem fortunam

Alt. Te dicitio

tunam precantur. Crede mihi satura populi digna est. ALBVTII SILLI Tollite uestras diuitias quas huc atque illuc incerta fortunæ fluctus appelle, redite in gratiam, innocens sit. PARS ALTERA, VALLI SYRIACI Crescere ex mea profuit inuidia, sequamur senes, quo uocat ambitio iuuenilis, & conditionem illi præbimus, melius se potest iactare quam defendere. Atqui iustus metus meus tu es, ne hæredem ingratum scribam, inimicum relinquam. Inter cætera quæ mihi cum inimico patiar esse omnia, & hoc est infelicissimum, amabo, & tristissimam egimus uitam, excepto uno quod alter alterum egentem uidimus, proiecimus, adijce istis uerborum contumelias, iussit, ad cœlum manus sustulit, falsus se huius spectaculi debitorem, & tunc primum fratri uitam precatus sum, letitiam patrimonij parati, ut extant calamitatum stupores, nullam peperci, nisi quod isti daturus eram omnia, illi negaturus, liquet nobis deos esse, qui non aluit, eget, qui in domū suam fratrem non cœpit, in publico manet. Aequauit iam potentiam meam cum illius potentia fortuna, nisi quod hoc prior facere non possum, ad optauit te, cum abdicatus es, cum abdicas, abdicor. VIBII FVRRII Cum egerem, aiebam satis se uindicauit, quod a dispensatore locupletis inimici, consors modo omnis fortuna, diurnū petam. MARILLI Ille autem audebat rogare, qui mori mallet quam uerba sua sibi dici, multis debeo misericordiam, a multis tuli, quisquis es, qui me ulla calamitate similibem effingit, perinde habeo ac si gradu cognationis attingat. Scio quā acerbum sit supplicare exteris, scio quā graue sit repelli a domesticis, scio quā graue sit & quotidie mortem optare & uitam rogare, & si tu non odisti eum qui mihi fecit iniuriam, ego qui fecit tibi. DIVISIO Controuersiarū antiqua simplex fuit, recens utrum subtilior an tantum operosior ipsi aestimabitis, ego exponam quæ aut ueteres inuenerūt, aut sequentes astruxerunt. LATRO Alias quæstiones fecit, diuisit in ius & aequitatē, an abdicari possit an debeat abdicari, sic querit, an necesse fuerit illum patrem alere, & ob id abdicari nō possit, quod fecit lege cogente. Hos in has quæstiones diuisit, an abdicatus non desinat reus esse, an is desinat qui nō tantū abdicatus, sed etiam ab auctore adoptatus est, etiā si reus erat, an quisquis patrem nō alit puniatur, tanq; eger, uinctus, captus, an iniquam filij lex excusationē accipiat, an hoc accipere poterit, an abdicari debeat. Per hoc quæstio, an etiā si ille indignus fuit qui aleretur, hoc tamen recte fecit qui aluit, deinde an indignus fuit qui aleretur. Noui declamatores grecis auctoribus adiecerunt primā illam quæstionē, an abdicatus abdicari possit, hac Caestius usus est, adijcit quæstionem Gallio alterā, an si abdicari possit etiā adoptatus ob id uitium, quod antequā adoptaretur nouum fuit adoptati, hoc autem ex aequitatis parte pendet, & tractatio magis est quā quæstio. GALLIO quæstionē primam Latronis duplicauit sic, licuit mihi alere etiam te uetante, deinde non licuit nō alere. In priori parte hoc uindicauit, nō posse filium ob id abdicari quod esset suæ potestatis, nulla autē interdici misericordia, Quid si flere me uetes cū uidi hominem calamitosum? quid si uetes propter aliquod honestum factum periclitanti faueret affectus nostris in nostra potestate sunt, quædam enim iura non scripta, sed omnibus scriptis certiora sunt, quamuis filius familiae sim, licet & mihi stipem porrigere mendico & humum cadaueri. Iniquum est collapsis manum non porrigere, cōmune hoc ius generis humani est, nemo inuidiosum ius postulat, quod alteri profuturum est. LATRO illud uehementer pressit, non feci ratione, affectu uictus sum, cum uidissem patrem egentem, mens non constitit, mihi quid ueteris nescio, hoc aiebant nō esse tractandum tanquam quæstionem esse, tamen potentius quam ullam quæstionem. FVSCVS ARELLI Pater hoc mouit in ultimo tanquam quæstionem, putauit te quāuis ueteres nihilominus uelle alii a fratre meo uultu uetabas, aut mihi ita uidebaris. CAESTIUS Audacius, non fuit contentus dicere, putauit uelle te, adiecit uoluisse & hodie quoq; uis, & sua figura dixit omnia propter quæ uelle deberet, quare ergo abdicas, puto indignaris præteritū tibi officium. LATRO colorem simplicem pro adulescente habere, non quo excuset sed gloriatur, non potui, inquit, sustinere illud durum spectaculum, offensas mihi putas tantum excidisse, mens excidit, non animus mihi constitit, nō ministeriū sustinendi corporis suffecerunt pedes, oculi subita caligine obtorpuerūt, alioquin ego si tunc meam metis fuisset, expectassem dū rogaret. FVSCVS istum colorem introduxit quo frequenter uti

Iniquū est la-
pso manū nō
porrigere.

*

ter uti solebat religionis, mouet, inquit, me natura, mouet pietas, mouet & humanorum causa, & tam manifesto approbata exemplo ueritas, stare ante oculos fortuna uidebat & dicere talia. Hi sunt qui suos non alunt. ALBVTIVS hoc colore, accessit inquit ad me pater, nec summissis uerbis locutus est, nō rogauit, sed quomodo agendū esset cum filio, alere me iussit, recitauit legem, quam ego semper scriptam etiam patrio putauit, & deinde dixit, praestitū nō quantum patri praestare debui, sed quantum ueturi surripere potui. BLANDVS Colore diuerso. Venit subito deformis squalore, lachrymis. O grauis fortuna uires tuae, ille diues modo superbus rogauit alimenta, rogauit filium suū, rogauit abdicatum suum, interrogas quādiu rogauerit: ne dii istud nefas patiantur, ut diu rogauerit, diutius tamen quam tuli, quaritis quid fecerit: quod solebat. SYLO POMI PEIVS Hoc colore. Mouet inquit me, quod nihil suo iure, nihil ꝑ potestate quod tanti quā patruus accessit, ego uero non expaui uerba, non preces complexus sum, sed obscuro latius sum patrem, dedi alimenta, hoc unum crudeliter feci, quod dixi fratrem dedisse, non alere sed exprobare uisus sum. TRIARIVS Hoc colore. Timui, inquit, si non aluisssem ut abdicarer a patre, sciebam quomodo illi placuissem. ARGENTARIVS Hoc colore. Accessit, inquit, ad me pater obrutus, formidens, deficientibus membris, rogaui alimenta, interrogo uos iudices, hoc quidem si facere oporteat, nam istum non inter rogo. Scit quid facturus sim. Nam patrem ut alteri patri faciā iniuriam, alteri inuidiam cū uetuissem me alimenta praestare, si qua est fides, non putauit illum ex animo uetare, le nocinatur inquam gloriae meae, ne uidear etiam prohibitus aluisse. MARYLLIVS Nox uo colore egit. Cecidit in pedes meos senex, squalidus barba capilloque, mouit inquam ne scio quis te misericordia mea, alleuaui cum ignorarem quis esset, uultis repellam, quod pater est: CAESTIUS Hoc colore. Nec meum cogitauit, patrem meū egentem uideo donec patruus ad me ueniret & nunc expectabo. Venit ad me pater, quid habui facere, perducerem illum ad patruum: non feci, merito irascitur. Potui enim si aluisssem leuare quidem fortunā fratris, sed causam aggravare. BVTEONIS Colorem non approbabit Latro, praestitisse se dixit exiguum, tantū quo spiritum posset producere, & cum dei scripsisset pallorem eius ac maciem, adiecit, apparet illum ab inimicis alii, hunc colorem cum improbaret Latro hac sententia usus est, nō est, inquit, abdicato cuiquā sui criminis ex gloria detrahendū. HISPANVS Hunc colorem, uenustius, nam & miserationi eius qui benignissime alitur, adiecit aliquid & pietati suae nihil detraxit. Quomodo, inquit, illum alo? Exiguos fortunae cibos mitto, & siquid de mensa mea detrahere potui, famelicis leni porrigo. Nō credis, quia scis, quomodo te aluerim. Colorem ex altera parte quae durior est ultro aiebat, hunc sequendum ut grauissimarū iniuriarum inexorabilia & ardentia induceremus odia. Tyesteo more aiebat, patrem non irasci, tantum debere fure re, ipse declamatione usus est summis clamoribus illo uersu tragico: Cur fugis frater scit ipse. Hunc colorem secutus. SYRIACVS Durum sensum. Videbatur non dure posuisse in narratione sic. Infelicissimam ambo & tristissimam ambo egimus uitam, excepto quod alter alterum egentem uidimus, aequae efficaciter uidebatur odium expressisse partem, hac sententia, uos iudices audite quā ualde egerim, partem rogauit. Hanc partem memini apud Caestium declamari ab Allio Flauo, ad quem audiendum me fama ꝑ duxerat, qui cum praetextatus esset, tanta opinionis fuit, ut. P. Romano puer eloquentia notus esset. Semper de illius ingenio Caestius & praedicauit & timuit, aiebat tam immature magnū ingenium non esse uitale, sed tanto concursu hominum audiebatur, ut raro post illum auderet Caestius dicere, ipse omnia mala faciebat ingenio suo, naturalis tamē illa uis eminebat, quae post multos annos tam etiam desidia obruta, & carminibus eneruata, uigore tamen suum tenuit, semper autem eloquentia eius comēndabat, aliqua res extra eloquentiam, in puero lenocinium erat, ingenium habebat, adulta aetas, in iuvene desidia, hic cum declamaret partem abdicati, hanc summis dixit clamoribus sententiā. Quis es tu qui de facto fratrum sententiam feras? Ille tunc peccauit, tu nō peccas, ad te arbitrium

Al. peccauit

Al. Flauus
eloquentia
etiā pueri.

arbitrium odia nostra non mittimus, iudices habemus deos. Et illam sententiam, Audiui mus fratrum fabulosa certamina, & incredibilia, nisi nos fugissemus impias epulas, detestabili parricidio futurum diem. Hoc uno modo iste frater a fratre alii meruit quē innocenter. Me contra parricidium uindicta, filium illi suum reddo. CAESTIUS hunc colore cā strictum non probauit, sed dixit temperandum esse, & ipse hoc colore usus est, quē statim a principio induxit. Miratur aliquis, quod cum duo grauissimam acceperimus iniuriam ego & filius, ego solus irascor, non est quod quisquam miretur, iam filio satifacium est. Debiuisti, inquit, me rogare, ut ipse praestares, debuisti illum ad me perducere, debuisti recōciliationem recitare, non famam pietatis ex nostra captare discordia, fortasse ego cū egerem, fratrem rogasse, si tu non fuisses, fortasse ille me rogasset, si tu non fuisses, poterat nobis conuenire, si non fuerit in medio, quem potius miseri cōtumaces rogent. Herma-coras in hanc controuersiam transit a proemio in narratione eleganter rarissimo quidem genere, ueni eadē re transitus esset, sententiā esset, schema esset, sed ut Latroni placebat, schema, quod uulneret, non quod titubet. Ex altera parte transit a proemio in narrationem Caleo, & ipse per sententiā sic. Quid ni filium mihi olim cum isto cōmunē esse, cum quo utinam cōmunem nec patrem habuissem. DIOCLES CHARISTIVS illum sensum a Latinis iactatum dixit breuissime, rarissimo genere, quod sententia uerbis confluatur, nec enim paucioribus potest.

Eustemon leuis declamator, sed dulcis, dixit noue & amabiliter illum aequae de omnibus uexatum sensum, quo reconciliatio fratrum tentatur.

Finis primae controuersiae. Initium secundae.

Sacerdos casta & castis, pura & puris sit. Quaedam uirgo a pyratis capta uenit, emptata a lenone, & prostituta est. Venientes exorabat stipem, militē quod se uenerat, cū Exorare non posset, & colluctantē & uim inferentem occidit, accusata & absoluta remissa ad suos est, petit sacerdotium. PORTII LATRONIS. Sacerdos uestra adhuc in lupanari uiueret, nisi hominē occidisset. Inter Barbaros quid passa fuit, nescio, quod pati potuerit, scio. Sacerdoti ne purus quidē contigit dominus, absint ex hoc foro lenones, absint meretrices, ne quid parum sanctum occurrat, dum sacerdos legitur, si nihil aliud certe ofculatus est te, quilibet puram putabat. O egregium pudicitiae patrocinium, militem occidit, & Hercules lenonē nō occidisti. Deducta es in lupanar, accepisti locū, precium constitutū est, titulus inscriptus est, haec tenus in te inquiri potest. Caterū nescio quid in cellulam & obscenum lectulum uocas. De pudicitia sacerdotis hic quaris. Nemo, inquit, mihi uirginitatē eripuit, sed omnes quasi erepturi uenerunt, sed omnes quasi eripuissent, recesserunt, quod mihi sacerdotē, cuius precaria est castitas, cū ex illo lupanari cruenta fugeres, si qua tibi occurrisset, si mater tua, prostitisset, tibi noceret, propter te liberis tuis sacerdotium non daret. FVLVII SPARSI. Quid inclusa feceris, nec querere debemus, nec scire possumus. CORNELII HISPANI. Occidisti hominē, quid respondes? uim afferbat mihi, etiam puto sacerdoti. Pro libertate uota faciēda sunt, isti mandabitis. Id enim deerat, ut tēpla recipere, quas aut carcer, aut lupanar eiecit. MARILLII. Ut sciamus illā apud lenonē fuisse, blanda est, domi lenoni rationes capturae conueniet. Age si quis uenit pertinax, age si quis hoc ipsum cōcupiuit quod uirgo eras, age si quis, ne negare posses, ferrū appulit. P. VINITII. Eā sacerdotē facite, quae honesta maneat, quod semp fuit, aut ꝑenam sentiat, si esse desiderit. Cuius audacia es puella? etiā si nos nobis nō timerem, tu tibi metuere deberes. Ali-ter deorū numini subiecta uniuersumque cōscientia est, aliter nostra aestimatio. Nos tantū quae feceras, palam uidimus, illi etiā quae secreta sunt. Indignā sacerdotio diceret, si transisset ꝑ lupanar. Procedete haec licet submoueri uidebit, huic praetor uia cedit, summū imperiū cōsulēs cedēt tibi. Quaecūque meretrix, prostrata fuit, fugiet, fas sacerdoti nō esset, ancillam tibi similem habere, fieri ne sacerdotē fas erit? Nā quod ad sortem pertinet, ne reliquae uirgines contaminarentur, hac segregata est. Castam te putas, quia inuisa meretrix es. Nuda in littore stetit ad saltidum emporis, omnes partes corporis & conpectae & contractae sunt. Vultus actionis exitū audire. Vendit pyrata, emit leno, excipit nihil, eo deducta es, ubi tu aliud honestius nihil facere potuisti quā mori, stipem rogasti, quae sacerdotium

Cōscientia
deo subie-
cta est, quā
nostra aesti-
matio non
deprehēdit.

X sacerdotium

cerdotium rogas. Fortuna, inquit, hoc me cogit pati, misereri debent omnes mei, & ego misereor tibi puella, sed non facimus miserandas sacerdotas, nō est apud nos maximus honor ultimorum malorum solatium. MENTONIS. Honorem habitum aurium maie/ statifq; uelim ueltra, quod necesse est in hac causa nominare lupanar, lenonē, meretrici/ os quæstus, homicidium. Quis credat? Inter hæc sacerdos quaeritur. At mercurius fu/ turæ sacerdoti nihil ex his audiendum erat. Sacerdotis ueltra summa noticia est, q̄ pro/ stitit, summa uirtus q̄ occidit, summa felicitas q̄ absoluta est, non potest in ea sperari sa/ cerdos, in qua sperari meretrix potest, alijs oculis leno uitam æstimat, alijs pontifex.

BLANDI. Virgo sum inquit, interroga si dubitas archipyratam, interroga gladiatorē, an rogatus uirginitati pepererit. Nō refello, dum scias clausa esse testibus tuis tēpla, in actionem nemo uoluit laceri, ut enotuit, seruisse pyratas, non uidebatur iste uirginis uul/ tus, ista cōstantia, & ne armatum quidē timēs audacia. ARELLII FVSCI PATRIS. Ne metuas puella pudica es, sed sic te uiro lauda, non templo, meretrix uocata es, in cō/ muni loco stetit, superpositus est cellæ tuæ titulus, uenientes recepisti. Cætera etiam si in communi loco essem, tamen potius scirem. POMPEII SYLONIS. Excipitur meret/ tricium oculis. Docetur blanditias, & in omnem motum corporis confingitur. Auerit au/ res petitura sacerdotium, dum reliqua narro, nihil ad uos afferā dubium, nil audietis, nisi quod uicina ciuitas uidit. Tu sacerdos? quid sit tantum capta? quid si prostituta? qd si tan/ tum homicida? quid sit tantum rea fuisses? ROMANI HISPONIS. Nunquid hoc ne/ gas, colluctatam te tamen cum uiro, quem in illa uoluntate necesse est prius sup te fuis/ se. Adijciebat Zeno, merito occisum militem. Plus ausum q̄ in prostitutam licebat. Exo/ castri populum. Nunquid & lenonem? nunquid & pyratam illum, quem non poteras oc/ cidere? ARGENTARII. Armatum, inquit, occidi, Quid inermis gloriatur homicidio eius, quem nescio an sero occiderit. CAESTII PII NARRATIO. Ita domi custodi/ ta est, ut rapi posset, ita chara fuit suis, ut rapta non redimeretur, ita rapta peperere py/ rata, ut lenoni uenderetur. Sic emit leno, ut prostituert. Sic uenientes deprecata est, ut ferro opus esset. Coniectum in urnam nomen eius non exiit, sed eiecctum est, tēpus erat non sortiri, urna purgata est. Stetit puella in lupanari, ut te nemo uiolauerit, locus ipse uiola/ uit. Stetit cum meretricibus, stetit sic ornata, ut populo placere posset, ea uelte quam leno dederat, Nomen tuum pendit in fronte, Precia stupri accepisti, & manus, quæ Djs datura erat sacra, capturas tulit, cum deprecareris intrantis amplexus, & omnia alia impetrare, osculum rogasti. Ancillæ ex lupanaribus sacerdoti non emuntur, coram sacerdote obsceni homines abstinent. Non sine causa sacerdoti licetor apparet, occur/ renti tibi meretricem submouisset. Non est credibile, temperasse a libidine pyratas, omni crudelitate efferatos, quibus omne fas nefasq; lusus est, simul terras & maria latrociniātis, quibus in aliena impetus per arma est, iam ipsa fronte crudeles, & humano sanguine as/ fuetos, præferētes ante te uincula & catenas, grauiā captis onera a stupris remouere pot/ uistit? quibus inter tot tanto maiora scelera, uirginem stuprare, innocentia est. Sed lupan/ arum exceptit omnes, sordida iniuriolaq; turba huc influit, nec quisq; eo ut iudicet, uenit, aut omnes caucere fabulis tuis, aut omnibus persuasum est. Nemo in tanta euntium rede/ untiūq; turba inuentus est, qui fortunæ tuæ uellet illudere. Ergo tu cum tam innocens q̄ dicis uixeris, ista passa es, credis deos esse. Nihil, inquit, passa sum, hoc satis est nuptu/ ra, sacerdoti parū. Ibi adhuc fuisti, discede, ignota es, discede, nimiū nota es. P. A SPRE/ NATIS. Contradico non inimicitijs cuiusq; impulsus. Quod enim odium, quæ inimic/ citia cuiusq; esse possunt, q̄ nemo ciuium seruorum norat anteq̄, p̄stitit. Monet me res/ pectus omniū uirginum, de quibus hodie grauis fertur sententia. Si in ciuitate nulla in/ ueniri potest neq; meretrice castior, neq; homicida purior. Pyrata te iniuolaram serua/ uerit, a sacerdote se nō abstinuisset pyrata, leno, mango, de sacerdotis pudicitia, his spō/ soribus credendum est. Iacuisi in pyrate myoparone. Contrectata es alicuius manu, ali/ cuius osculo, alicuius amplexu. An melius pyrata seruaui q̄ pater, conseruata est cauē/ tis & humano sanguine delibutos, inde est profecto quod potest hominē occidere. Pro/ clama ingenuam esse te, quid expectas? cum in lupanar ueneris, iam tibi omnia tēpla præclusa sunt, conseruarum oculis inquinatur. Inter ebriorum conuiuarum iocos iactat, modo in

modo in puerilem, modo in muliebrem habitum composita, istinc ne patri quidem redi/ menda es. Nulla satis pudica est, de qua quaeritur, non legerem te sacerdotem, etiam si sa/ cerdoti seruisles. Virginem esse sacerdotem nostrā, cui credimus meretrici, lenoni, pyra/ tis? hæc enim testium summa est. Castigationem ex pontificis maximi arbitrio merue/ rat sacerdos, si te elupanare redemisset. Conuenit omnis libidinolorum turba, & concu/ rit ad meretricem nouam. Illud certe fateberis, pudicitia tua precaria est, tot intrauerūt cellam tuam gladiatores, tot iuuenes, tot ebrj, & omnes ante militem inermes, ego illam dico prostitisse, illa se dicit etiam mendicasse, pudicitiam sacerdotis meæ etiam carnifici/ debeo. IUNI GALLIONIS. Ambitiosa lex est, ad sacerdotium nōnullas non sancti/ tatis tantum, sed felicitatis admittit. Inquirat in mores, in corpus, in uitam. Vide tu quem admodum tam morosa legi satil facias, capta es a pyratas, inter feruos, inter homicidas, in illis myoparons angustijs spatiata es. Viderimus qd in te audere potuerit feritas ho/ stium, libido Barbarorum, licentia dominorum, certum habeo iudices cum hanc ferita/ tem Barbarorum audiat, fauetis illi, ut quam primū mutet feruitutem. Sic istam serua/ uerunt pyratas, quem admodum qui lenoni essent uendituri. Stare in illo ordine, ex eadē uelci mensa, in eo loco uiuere, in quo etiam si non patiaris stuprum, uideas. Aliquis for/ tasse inuentus est, quem hoc ipsum irritaret, quod rogabas. Ipse autē leno pepercit, igno/ ramus istos quibus uel hoc in eiusmodi quaestu præcipue placet, quod illibatam uirgini/ tatem decerpit. Seruaui te leno, quā prostituturus erat in libidinem populi, ita est. Sic leno tanq̄ nos castam tam e castis omnes inquam exorabimus. Si quis dubitat, an mere/ trix esset, audiat q̄ blanda sit, hæcisti in complexu, osculo, pacta es, ut felicissima fueris, p̄ pudicitia impudice rogasti, quid faciam mulieri in crimina sua delitescenti? Cum dico uim passa es, occidi inquit, cum dico hominem occidisti, inferebat inquit uim. Sacerdos nostra stuprum homicidium, homicidium stupro defendit. DIVISIO. LATRO in has quaestiones diuisit, an per legem sacerdos fieri non possit, & si lex illi non obstat, tamē sa/ cerdotio indigna sit, an lege prohibeatur, in hac duo diuisit, an casta sit, an pura sit. An ca/ sta sit in hac diuisit. Vtrum castitas tantum ad uirginitatem referatur, an ad omnium tur/ pium obscenarumq; rerum æstimationem. Puta enim uirginem quidem esse te, sed cō/ trectatam te oculis omniū, etiam si citra stuprum, cum uiris tamē uoluntate non casta tai/ lis, qualis uideri potest, cui lex nocere uult. Matrem quoq; incestam esse si ad uirginita/ tem tantum referatur castitas, an hoc uiro sit, aiebat Apollodoros quidem placere, si fixa esset hæreat & tuta. Sed hic non repugnare controuersiam huic suspitioni. Non em̄ po/ titur adhuc uirgine, & multa sunt propter quæ credibile sit non esse, illud adijciebat, de/ niq; etiam si non effecero, ut credant iudices non esse uirginem, consequar tamen ut nō putent dignam sacerdotio, de qua dubitari potest, an uiro sit, an pura sit, an hæc diuisit, an etiam si merito occidit hominem, pura tamen non sit homicidio coinquinata, deinde an merito occiderit hominem innocentem, uti corpore prostituto uolentē, absoluta est, ostendit non puram se esse, sed tutam. An idonea sit in tractationes quas quisq; uult di/ uisit, an idonea sit tam infelix ut caperetur, ut ueniret lenoni potissimum, ut prostituere tur, occidere hominem cogeretur, ut causa diceretur. CAESTIVS etiam altius petit & obijcit, quod tam uilis suis fuisset ut non redimeretur. SYLO POMPEIVS. Dum præ/ ceptum lequimur, quo iubemur ut quoties possumus de omnibus legis uerbis cōtrouer/ siam faciamus, illam quaestionē mouit. Casta de castis, lex inquit de castis, cū dicit hoc nō tantum ad parentes refert, sed ad omnes quibus conuersata est uirgo, Non enim ad iicit e castis parētibus, sed e castis, uult illos a quibus uirgo uenit castos esse. Intellego, inquit, sub hoc uerbo multa, castis cum dicit penatibus, tu ex incestis uenis, intelligo castis disci/ plinis, tu ex obscenissimis uenis, quid enim didicisti? quæcunq; hoc loco dici poterāt idem & in illa parte fecit pura e puris. HISPO ROMANVS accusatoris usus pugna/ tate negauit puram esse, nō ad eam hoc referens, sed ad corpus, tractauit impuram esse, quæ osculum impuris dederit, quæ cibum cum impuris ceperit. ALBTIVS figuram diuisit in controuerfiam. Dixit enim putemus tres sacerdotium petere, unam, quæ ca/ pta est, alteram, quæ prostituta, tertiam, quæ hominem occidit. Omibus nego, & sic cau/

lani contra singulas egit. FVSCVS ARELLIVS. Probabo indignam sacerdotio. primum etiam si pudica sit, deinde quia nescimus, an pudica sit, nouissime quia non sit pudica. FVSCVS pro puella colorem hunc introduxit. Voluerunt Dii immortales in hac puella uires ostendere, ut appareret, quod nulla uis humana diuinis resisteret, magis putauerunt posse miraculo esse in captiua libertatem, in prostituta pudicitiam, in accusata innocentiam. LATRO dixit, aliqua capta felicior fuit, nulla fortior. MARILLIVS cum descriptisset indignationem puellae magnam fuisse, alius quiddam superbiusque uultu ipso praefertentem, hanc adiecit sententiam, quam solebat mirari Latro, immo ut ipse aiebat exofculari, narrate sane omnes tanquam ad prostitutam uenisse, dum tamen a sacerdote discesserint. ALBTIVS dixit, Nescio quis fero & uiolento animo uenit, ipsis credo dijs illum impellentibus, ut futura sacerdotis non uiolaret, castitate uideret, praedixit illi, absterueret a sacro corpore manum, non est quod audeas laedere pudicitiam, quam homines seruant, Dii expectant cruenti, & in perniciem cruenti suam. Nec, inquit, arma quae nesciunt, teneret pro pudicitia, & raptum gladium in pectus pyratae sui torsit, hoc factum eius ne lateret eiusdem dijs immortalibus fuit cura. Accusator eius inuictus est, quod iudicij eius in foro testimonium redderet. Nemo credebatur occisum uirum a femina, iuuenem a puella, armatum ab inermi, maiora esse uidebantur, quam ut possent credi sine deorum immortalium auxilio gesta. CAESTIVS timuit se in narrationem demittere, sed illam transcurrit, hoc dixit in sacerdotem futura maxime debere aestimari, pudicitiam, innocentiam, felicitatem, quod pudica sit moles ostendit, quod innocens iudex, quod felix reditus. Etiam habemus quandam prerogationem sacerdoti ab ipso numine datam, licet isti obijciunt illi fuisse captiuam, lenoni postea seruasse, causam nouissime dixisse, inter tot pericula non seruassent illam Dii, nisi seruata fuisset. ARGENTARIVS illud in narratione dixit. Accusator in hoc maxime premebat ream, aiebat occisum esse intra uerba antequam uim afferret. SYLOPOMPEIVS hac figura narrauit, Eam uobis sacerdotem promitto, quam incestam nulla facere posset fortuna, potest aliquid seruitus cogere, seruit & barbaris & pyratis, inuoluta apud illos mansit. Potest aliquid corripere prolapsi in uitia saeculi, praua consuetudo etiam matronarum, uultum in libidine, magisterium pudicitiae permanebat, licet illam ponatis in lupanari, & per hoc illi intactam pudicitiam efferre contigit, fuit in loco turpi, probro, leno illam prostituuit, populus adorauit, nemo non plus ad seruandam pudicitiam contulit, quam quod ad uiolandam attulerat. Multum potest ad rectum quoque pudici animi propositum, hostis gladio non succumbet, immo, si opus fuerit, pudicitiam uindicabit. Incredibilem uideor in puella rem promittere, iam praestitit adolescentem misericordis populi beneficium, polluere tentantem gladio repulit. Fuit qui illam accusaret caedis, absoluta est, ut qua uobis potest esse dubitatio, qua uentura erat ad sacerdotium, an pura esset, an integra, iam iudicatum est. TRIARIVS dixit, Negabat se puella, negabat fecisse. Illi uis manibus cecidisse, altior inquit humana uisa est circa me species eminare, & puellares lacertos supra uirile robur attollere, quicunque estis Dii immortales, qui pudicitiam ex illo infami loco cum miraculo uoluistis emergere, non ingratae puellae operam tulistis. Vobis pudicitiam dedicat, quibus debet. Alterius partis color nihil habet difficultatis, apparet quas praeposuit, dicendum est in puellam uehementer non sordide, nec obscene. Sordide Basilus, qui dixit, Extra portam istam uirginem, & ostendit ista eruginosam manum. VIBIVS RVFFVS, qui dixit, Redoles adhuc fuligine fornicis. Obscene, quemadmodum Murrheius rhetor qui dixit, Vnde scimus, an non uenientibus pro uirginitate alio libidinis genere dedixeris? Hoc genus sensus memini quaedam pratorium dicere, cum declamaret controuersiam de illa qua egit cum uiro male tractationis, quod uirgo esset, & damnata postea petijt sacerdotium. Noluimus, inquit, istam maritorum abstinentiam, qui etiam si primam uirginibus timidus remitteret noscitem, uicinis tamen locis ludunt. Audiebat illum Scaurus, non tantum disertissimus homo, sed uenustissimus, qui nullius unquam impunitam stulticiam transire passus est, statim Ouidianum illum, Dum timet alterius uulnus inepta loci, & ille excidit, nec ultra dixit. Hoc autem uicium aiebat Scaurus a Graecis declamatoribus tractum, qui nihil & non permiserint sibi

Scaurus nullam stulticiam impunitam transire passus est.

rint sibi, & penetrauerint. HYBERAS inquit, cum diceret controuersiam de illo, q. Tribadas deprehenderit & occiderit, describere coepit mariti affectum, in quo non deberet exigi in honesta inquisitione.

GRANDAVS ASIANVS aequae declamator cum diceret in eadem controuersia, Non ideo occidi adulteros, non paterentur, dixit ei, in hac controuersia de sacerdote non minus obscene dixit Murrhedius. Fortasse dum repellit libidinem, manibus excepit. Longe recedendum ab omni obscenitate & uerborum & sensuum, quaedam fatius est causa detrimento tacere quam uerecundia. VIBIVS RVFFVS uidebatur quotidianis uerbis usus non male dixisse. Ista sacerdos quantum mihi abstulit.

Controuersiae secundae finis.

CONTROVERSA TERTIA.

Incesta saxo deiciatur, incesta damnata antequam deiceretur de saxo inuocauit Vestam, deiecta repetit ad poenam. LATRONIS. Hoc expectatis, in capite demissio uere cuncta seipsa antequam impelleretur, deiecerit, id deerat, ut modestior esset in saxo, quam in sacratio fuerat, constitit, & circumlatis in frequentiam oculis, sanctissimum numen quasi parum uiolasset, inter altare coepit in ipso quo uindicabat uiolare supplicio, hoc alterum damnata incestum fuit, damnata est, quia incesta erat, deiecta est, quia damnata erat, repetita est, quia incesta, & damnata & deiecta est, Dubitari non potest, quin uis deicienda est donec efficiatur, propter quod deiecta est. Patrocinium suum uocat perennem infelicitatem, quid tibi importuna mulier preceris, nisi ut ne bis deiecta pereas? Venit ad colendum Romam imperij pignus, etiam si non stupro ac certe carnificijs manu incesta. Inuocauit inquit deos, statuta in illo saxo deos nominasti, & miraris, si iterum te deijci uolunt, si nihil aliud, in loco incestarum stetit. CAESTII PLI narratio. Quid agam? exponam quando stuprum commiserit: cum quos quibus concijis? Ita quia probaui, damnata est, quid postea accessit, quod illam uirginem faceret? quod iacuit in carcere, quod ducta est ad saxum: quod inde proiecta: ait se innocentem, quia perire non potuit. Ita lex de sacerdotum iure, in iudicio queri uoluit, de iudicibus in supplicio, ampliat a iudicibus in poenam, postulat ut cum contra poenam causa tuta non fuerit, contra causam tuta poena sit. Non putas legem cauisse ut perires, quae cauit, quemadmodum perires, exoremus te mulier, ut iterum absoluaris. Aut tu sacerdotium uiolasti, ut sacerdotem, male de dijs existimas, si sacerdoti suae tam sero succurrunt, lata est sententia, pronuntiatum est, damnata es. Interrogo te hoc loco mulier: responde mihi. Sunt Dii? ARELII FVSCI PATRIS. Iterum experimur, quid times propicios deos? erat inq. praeptus locus, & immensa altitudinis, dicebam tibi, incestam lex mori uoluit, stat moles abscissa in profundum, frequentibus exasperata saxis, quae aut elidant corpus, aut de integro grauius impellant, inhorrent scopulis enascentibus latera, & immensa altitudinis tristis aspectus, electus potissimum locus, ne damnati sepius deiciant. FVLVII SPARSI & a superis deiecta, ab inferis non recepta, in cuius poenam saxum extruendum est. IVNII BASSI. Nihil putabam amplius ad hunc posse audaciae istius, quam quod in illa cruce Vestam nominauerat, ab ipso enim supplicio in templum usque reuoluta, quicquid secundum deos sanctissimum est, contactu suo polluit, quam a saxo nusquam reuertit fas est, nisi si ad saxum, quanto minus quam in templo resilit. Huc potius uenit, ubi damnata, quam illo ubi absoluitur, ALBTII SYLI. Si quis adhuc dubitabat de deiectione, ueniat & sibi ipsi credat. Hac impudentia uirginis est, in urbe tam beata cum tot superent uirgines, cum tot principum filiae sint, postulat, ut praeritis his potissimum ab inferis seruetis sacerdotem, quare ego si incesta sum, uiuo, nescio, hoc unum scio, nec fieri quod non potest, nec potentum esse quod potest. Absit, nefas est, ut id saxum absoluat, quod tantum damnatus accipit. ARGENTARII narratio, Pene iudices coepi, qualis esset rei, sed quid efficia? cum illam incestam probaui, nempe ut de saxo deicienda uideatur, iam uisa est. Non imitator istius impudentiam, ut repetendo iudicium quod factum est, improbasse uidear, quod exigebat, probaui, quod iudicatis exequor. CORNELII HISPANI. Deos deus inuoco, quos priore iudicio non frustra inuocauit, incesta quam tardissime pereat, inuocauit inquit numina, quid inuocas mulier? Si innocens es, dii non sunt. Videte quantum sacerdos

Id uide num legedum sit imprecet, si cut supra folio. 453. ibi Id enim de erat.

cerdos peccauerit, quae nec absolui potuit nec mori, aut tu sacerdoti uolastis, aut nos sacerdotem. Erras, si satis ad sacerdoti putas, perire non posse. ROMANI HISPONIS. Ab Tarpeia ad Vestam, cuius uittā carnifex rupit, a templo ad saxū, a saxo ad templū, hic pudica sacerdotis inter supplicia & uota discursus est, inter superos inferosq; iactata in nouam poenam reuixisti. POMPEI SYLONIS narratio. Quod ad rerum expositionē pertinet iudices non cōmittam ut deorum immortalium ultionem morer, bis incesta saxo deijciatur, lege damnata est, habetis iudicium, deiecta est, absoluti exemplū. VIBII GALLI narratio. Breuis expositio rerum est, aduersariā incesti postulauit, accusauit, dā nauī, carnifici tradidit, permittitis, iam ab ira acculator recedam, eam ad absolutionem tuam, ita Dii damnata absolue q̄ sacerdotem, sero innocentia damnata cōcupisti, uita deiecta. Ex altera pte SYLLII SPARSI, dānata deiecta est, absoluta descēdit. ARELLII FVSCI PATRIS. Putares puellam demitti non cadere. CAESTII PII. Nullā habebat gratiam in templo, dixerat itaq; tantum, deos inuocabat, lex sacerdoti non usq; ad saxum deferret, nisi expectaret deorum sententiam. CORNELII HISPANI. Descripsit altitudinē montis, etiā secure despicientibus, & adiecit. Carnifex quoq; recedens impellit, nihil fecit tanq̄ rea, contumax est innocentia, turpe putabat sacerdos rogare, nisi deos. MARILLII. Mirandum est, si oppressa est uirgo sine gratia, cuius enim genibus submisit manus, quem deprecata est, quae tarde rogauit, etiam deos. DIVISIO. Latro in has quaestiones diuisit, utrum lex ex incesta tantū sit, uel quae deijciatur, nec pereat, an etiam damnata. Si innocens post damnationē apparuit, deijci non debeat, an haec innocens sit, an haec deorum adiutorio seruata sit. CAESTIUS. Et illa subiunxit huic ultima quaestioni, an Dii immortales humanarū rerum curam agant. Et si agunt, an singulorum agant. Si singulorū agant, an huius egerint. Improbatur Albutiū, q̄ haec non tanq̄ particulas incurrentis in quaestione, sed tanq̄ problemata philosophomēna. FVSCVS ARELLIUS PATER sic diuisit, Vtrum incesta poena sit deijci, an perire. Vtrum prouidentia deorum, an casu seruata. Si uolūate deorum seruata sit, an in hoc, quo crudeliter periret. Hic color fere sententijs quas proposuit permixtus est. Quid tamen Caestius sentierit, in dicabo. Contra sacerdotes qui dixerunt, uideri deos infestos illi, in hoc eam seruasse, ut diutius torqueretur, aiebat Caestius, malle se casu uideri factum q̄ deorum uolūate, nā si semel illos interuenire huic rei fateremur, manifestius erit in poenam seruatum esse sacerdotem q̄ in poena maenam, quae non probabat ille. TRIARI. Remissam tibi poenā putas, ampliata est, & ipsa inquit ampliatio, quae apud iudices fieri solet, ea quae uerbu in sententia petitum est, non est damnantis, sed dubitantis. Declamauerat apud illum hac ipsam cōtrouersiam Varus Quintius tunc Germanici gener ut prae-textatus, cum descripsisset circumstantē, q̄ tam cito oculis pene subduceretur, dixit. Exaudierunt Dii imortales supplicium uoti preces, incestam ne cito supplicium transcurreret, reuocauerunt. Caestius multum cōtumeliose dixit in ipsam sententiā, sic inquit, Quomodo quadrigas reuocauerunt, nam & ante posuit similitudinē, quia & hac de carcere exierat. Cumulata dixisset, nouissime adiecit rem, quā omnes improbauimus. Si ista negligētia pater tuus exercitum perdidit, filiam obiurgabat, patri maledixit. PASTOR AETIUS hanc cōtrouersia apud Caestium iam senator dixit, & hunc colorē optimū putauit, sic ueneficijs corpus induruit, ut saxa reuerberaret. Multum Caestius hanc corripuit, & dixit, hoc est quare ego auditores meos inuitem ad alios audiendos ire, hoc male mi facit ille, qui aut Antidita aut Pythiucus est. Dicebat aut in Albutiū, qui illis diebus dixerat in hac cōtrouersia durius saxo, & in Bassum Iuliu multa dixerat uirgo, qui de sub saxo Othoniū Iuniu patrem memini colorē infulsum inducere, quod minus ferendū erat, quod libros colorum edidit. Fortasse, inquit, poenae se preparauit, & ex quo peccare coepit, eadē cōdidit. SYLO POMPEIUS hūc colorē tentauit. Praestā, inq̄, quaedā natis sacerdotib⁹ uerecundia, erubiuimus q̄ q̄ ex dānata Vestā detrahēre. HISPANVS dixit, ita putaueras una te poena posse defūgi, cū in saxo deos nomiasse, TRIARIUS indignatiū uoces descripsit dicētiū, q̄a nō potes, uis mori. MARILLIUS dixit, cōstituta in saxo inuocauit deos, publica indignatio exorta est, audet ista nominare deos, audeo hoc loco, quid autē habet iam quod illos roget nisi bonam mortem. DIO CLES CHARISTIUS dixit.

Controuersia tertia finis.

CONTROVERSIARVM. QVARTA.

Adulterū cū adultera qui deprehenderit, dum utrūq; corpus interficiat, sine fraude sit. Liceat adulterū in matre & filia uindicare. Vir fortis in bello manus perdidit, deprehendit adulterū cū uxore, ex qua filiu adulescentē habebat, imperauit filio ut occideret. Non occidit, adulter effugit, abdicat filium. ARELLI. Adulteros meos tantum excitauit, me miserum q̄ diu iacuerit, post q̄ deprehenderam, ego te non abdicem, quem possem occidere. O acerbam mihi uirtutis meae recordatio nem. O tristem uictoriae memoriā, ille onustus modo hostilibus spolijs uir militaris, adulteris meis tantum maledixi, solus ego ex omnibus maritis nec dimisi adulteros, nec occidi. Quid ridetis: inquit, non habeo manus, uoca filium. Tu uiri fortis filius, qui stringere ferrum nō potes, ne te truncus quidē capere potui, nisi domi, utiq; tamē potui obliuatus sum, & truncum corpus opposui. Exierunt adulteri tātum meo sanguine cruenti. CORNELII HISPANI. O dignū, cui aut pudica contingat uxor, aut impudica, dū arimatus est. Te res publica inuoco, quae manus meas possides, quis nō putet aut me sine filio, aut filiu sine manibus: CAESTII PII. Conceptus est iste, ex quo sciemus cū adulteros deprehendero, nunq̄ putauit futurum salua republica, ut uiri fortis sentiret se manus perdidisse. MARILLII. Adulteros meos usq; ad limen prosecutus sum, cucurri miser ad ferrum quasi manus haberem. TRIARI. Deciderūt arma cum manibus, tūc primū sensi me manus perdidisse. DESCRIPTIO PVGNANTIS VIRI FORTIS. Dii boni & has manus aliquis derisit: cum a patre natus accessit ut occideret adulteros, uenit ut dimitteret. Ira ergo etiam manus pro adulteris perdidit, steti deprehensus ab adulteris meis, patris delator, matris leno, quem puto iam creditis, non esse filium uiri fortis, tertius in cubiculo derisor stetit. FVLVII SPARSI. In bello suas, in domo etiam filij manus perdidit, processit in bellum hic unus omnū adulescentis filij uicarius, in acie uicit, domi captus est, portat inter spolia uiri fortis uoluntatis adulteros, adulescens uenit tempus militiae tuae, indignare si deceptus, tam frustra ad filium q̄ ad gladium cucurrit, ridebant adulteri truncas uiri fortis manus circa sua arma labentis. ARGENTARI. Ante patriā q̄ patri negauit manus, libenter causam eius suscepit. Quis enim illum non uindiceret: quid hoc infelicis, quem adulteri tunc riserunt, cum deberent mori? Vir fortis in ciuitate truncus, integros adulteros spectat. IULII BASSI. Non est quod putetis puniri illum, ad suos dimittit, inquit ad matrem suam, nescio an & patrem. Meruit haec ediditatem illum quem occidere parricidium putauit. Nulli unq; plus deuestis uito forti usq; eo p uobis pugnaui, ut pro se nō posset, adulescens quos dimisisti quare. VARI GALLI. Matre inquit nō occidisti, quā minus hoc crimine pdere debui q̄ patrē, pater occidere iussit, lex uetat, nō comparassem patri legē, nisi cum illa lex fuisset, alterū putauit parricidiū, matrē coram patre occidere. ARELLII FVSCI PATRIS. O misera pietas quae inter parentū uota constitisti, nō semper scelera nostri iuris sunt, & truces quosq; animos misericors natura debilitat. DIVISIO. LATRO hac usus est diuisione, an licet erit filio, an uindicare oportuerit, an si licuit & oportuit, ignoscendū sit illi, si nō potuit indulgentiā repugnare, an licuerit in illa diuisit, an tunc liceat adulterū filio uindicare, cum maritus nō est, an tunc liceat ubi maritus in eo loco est, quasi omnino nō esset, an oportu erit, tractationis quidē est, quam ut quisq; uult uariat. Latro tamen sic ordinauit, oportu erit etiam si pater non iuberet occidere adulteram, uiri fortis uxorem, oportuit iubente patre, etiam si ipse posset occidere, oportuit cum & iuberet & ipse non posset. Noui declamatores illam quaestione tractauerunt ex uerbo legis natam. Adulterum cum adultera, qui deprehendit, dum utrūq; corpus interficiat sine fraude sit. An nemo possit occidere nisi qui deprehenderit? Tentauerunt & illam an nō possit abdicari filius, ob id quod illi facere salua lege nō licuit. Color pro adulescente unus ab oibus & declamauerūt intro ductus est, nō potui occidere, ex illa Ciceronis sententia tractus, quā in simili cōtrouersia dixit, cū abdicaret is, qui adulterā matrem occidenda acceperat, & dimiserat terrore. LATRO descripsit stupore totius corporis in tanto inopinati flagitij spectaculo, & dixit, Pater tibi manus defuerunt, mihi omnia, sed cum oculorū caliginem animi defectionē membrorum omnū torsionē descripsisset, adiecit, anteq; ad me redeo, exierunt. GOR

X 4 GIAS

Stultus Pa
storis color
ut merito a
pastore flu
xisse uideat

*

*

Stultus Pa
storis color
ut merito a
pastore flu
xisse uideat

*